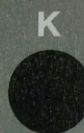
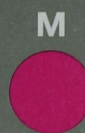

Grey Scale #13

A

1

2

3

4

5

6

M

8

9

10

11

12

13

14

15

B

17

18

19

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

Egz. Nr. 1

Pplk dypl. Bogdan TARASIUK

**ODTWARZANIE SYSTEMU
DOWODZENIA DYWIZJI W NATARCIU**

Rozprawa doktorska

49183

WARSZAWA 1985

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

Egz. Nr. 1

Pplk dypl. Bogdan TARASIUK

**ODTWARZANIE SYSTEMU
DOWODZENIA DYWIZJI W NATARCIU**

Rozprawa doktorska

49183

WARSZAWA 1988

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

DEKLASYFIKOWANO

Protokół Nr 54305

PODSTAWA
Ustawa z dnia 22 stycznia 1999 roku
art. 86 ust. 2
(Dz.U. RP Nr 11 poz. 95)
.....
podpis

JAWNE

Egz.nr ... 1

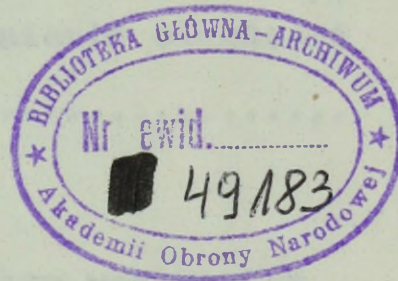
Przekł. Prot. 770/21.08.95 [signature]

ppłk dypl. Bogdan TARASIUK

ODTWARZANIE SYSTEMU DOWODZENIA DYWIZJI W NATARCIU

Rozprawa doktorska

Opracowana pod kierownictwem
naukowym

plka prof.dra Kazimierza NOŻKO

Założenia wstępne 5

Cel i główne założenia badawcze pracy, przyjęte w rozprawie założenia wyjściowe, metody badawcze zastosowane w pracy, ocena literatury przedmiotu.

ROZDZIAŁ I.

ORGANIZACJA I FUNKCJONOWANIE SYSTEMU DOWODZENIA DYWIZJI

W NATARCIU 22

1. Organizacja i przeznaczenie stanowisk dowodzenia wchodzących w skład systemu dowodzenia dywizji w natarciu 22

2. Rozmieszczenie stanowisk dowodzenia dywizji w natarciu 24

3. Rozmieszczenie poszczególnych elementów stanowiska dowodzenia dywizji i pułku w rejonie rozwinięcia 30

4. Przesuwanie stanowisk dowodzenia w natarciu 33

5. Ochrona stanowisk dowodzenia dywizji 37

6. System dowodzenia ZT NATO, jego odtwarzanie oraz tendencje rozwojowe zmierzające do zapewnienia ciągłości dowodzenia wojskami 41

ROZDZIAŁ II.

OCENA SYSTEMU DOWODZENIA DYWIZJI W ASPEKTCIE MOŻLIWOŚCI

JEGO ODTWARZANIA W NATARCIU 47

1. Ocena systemu dowodzenia dywizji w aspekcie organizacyjnym 48

2. Ocena systemu dowodzenia w aspekcie funkcjonalnym ... 61

3. Ocena systemu dowodzenia dywizji w aspekcie technicznym 69

4. Wpływ automatyzacji systemu dowodzenia dywizji na doskonalenie procesu dowodzenia wojskami w natarciu oraz możliwości jego odtwarzania	75
---	----

ROZDZIAŁ III.

SPOSOBY I MOŻLIWOŚCI ODTWARZANIA SYSTEMU DOWODZENIA

DYWIZJI W NATARCIU	85
--------------------------	----

1. Sposoby i możliwości odtwarzania systemu dowodzenia dywizji w natarciu w ramach dotychczasowej struktury organów dowodzenia dywizji	87
--	----

2. Sposoby i możliwości przejmowania funkcji organu zniszczonego przez inny funkcjonujący organ dowodzenia dywizji	95
--	----

2.1. Przeniesienie dowodzenia na wysunięte stanowisko dowodzenia /WSD/ dywizji	97
--	----

2.2. Przejęcie dowodzenia dywizją przez wyznaczone dowództwo pułku	100
--	-----

2.3. Przejęcie dowodzenia przez wydzielone dowództwo ze sztabu nadrzędnego	121
--	-----

2.4. Przejęcie dowodzenia dywizją przez zapasowe stanowisko dowodzenia dywizji /ZSD/	126
--	-----

3. Odtwarzanie systemu dowodzenia pułku /pz, pcz/ w natarciu	139
--	-----

<u>Wnioski końcowe</u>	147
------------------------------	-----

<u>Bibliografia</u>	151
---------------------------	-----

Załączniki:

1. System stanowisk dowodzenia związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów w natarciu.	
---	--

2. Rozmieszczenie stanowisk dowodzenia dywizji i pułku w natarciu.
3. Możliwości oddziaływania ogniowego nieprzyjaciela na stanowiska dowodzenia dywizji i pułku w natarciu.
4. Rozmieszczenie stanowiska dowodzenia dywizji w rejonie /variant/.
5. Rozmieszczenie stanowiska dowodzenia pułku w rejonie /variant/.
6. Przesunięcie stanowiska dowodzenia dywizji w natarciu na przemian z wysuniętym stanowiskiem dowodzenia /variant/.
7. Ugrupowanie stanowiska dowodzenia dywizji w marszu /variant/.
8. Ugrupowanie stanowiska dowodzenia pułku w marszu.
9. Rozmieszczenie zapasowego stanowiska dowodzenia dywizji w rejonie /variant/.
10. Odtworzenie systemu dowodzenia dywizji w ramach istniejącej struktury organów dowodzenia /variant uzupełnienia/.
11. Przejęcie dowodzenia dywizją przez WSD /variant uzupełnienia/.
12. Przejęcie dowodzenia dywizją przez wyznaczone dowództwo pułku /variant uzupełnienia/.

Z A Ł O Ż E N I A W S T Ę P N E

We współczesnych działaniach bojowych wykorzystywanie coraz nowszych, bardziej doskonałych środków walki, doprowadza do dysproporcji pomiędzy możliwościami bojowymi wojsk a możliwościami dowodzenia nimi. Walczące strony mają coraz większe możliwości pozbawienia przeciwnika organów kierujących działaniami wojsk lub okresowego wyłączenia ich z systemu dowodzenia. Może to w poważny sposób dezorganizować dowodzenie wojskami, a tym samym w decydujący sposób wpłynąć na wyniki walki czy bitwy. Dlatego też, zapewnienie ciągłości dowodzenia i szybkie odtwarzanie obezwładnionego systemu dowodzenia stanowią współcześnie niezwykle ważne przedsięwzięcia taktyczno-operacyjne.

Potwierdzeniem tego są zadania stawiane niemal we wszystkich rozkazach ministra Obrony Narodowej do szkolenia Sił Zbrojnych PRL w poszczególnych latach. Z wielu zadań przytoczę tylko niektóre z rozkazu ministra Obrony Narodowej z 1984 r.

W części zadaniowej tego rozkazu,^{x/} w punkcie 9 pod literą "c" czytamy między innymi: "osiągnąć większą sprawność w odtwarzaniu naruszonego systemu dowodzenia".

W punkcie 8 pod literą "c" czytamy "przygotować lepiej rezerwowe dowództwa związków taktycznych i oddziałów ... do wykonywania zadań w czasie wojny".

Mimo ciągłego doskonalenia struktury organizacyjnej dowództw i technicznych środków dowodzenia, problematyka zapewnienia ciągłości dowodzenia i odtwarzanie systemu dowodzenia jest w dalszym ciągu bardzo aktualną. Stanowi ona niejednokrotnie tematykę wielu konferencji naukowych, odpraw i narad.

x/ Rozkaz ministra Obrony Narodowej do szkolenia Sił Zbrojnych PRL w roku 1984, pkt 9 lit. "c" oraz pkt 8 lit. "C".

General armii A.J.GRIBKOW na konferencji naukowej w PRADZE w kwietniu 1984 r., w zagajeniu stwierdził między innymi:^{x/}

"Zapewnienie ciągłości dowodzenia stanowi dziś jeden z podstawowych komponentów gotowości bojowej wojsk, jeden z decydujących czynników prowadzenia skutecznych działań bojowych".

"Można dysponować najbardziej nowoczesną techniką bojową i mieć dobrze przygotowane stany osobowe, jeżeli jednak utraci się dowodzenie, to ich możliwości bojowe nie zostaną wykorzystane, a wykonanie celu walki będzie pod znakiem zapytania"^{xx/}

W innym miejscu mówiąc o koalicyjnym dowodzeniu, gen.armii A.J. GRIBKOW stwierdził:^{xxx/}

"Powszechnie wiadomo, że żadna decyzja, nawet ta najwłaściwsza, żadon najlepiej opracowany plan, nie będą wprowadzone w życie bez zapewnienia ciągłości dowodzenia wojskami. Utraciwszy dowodzenie, nawet na krótki okres, potwierdzają to zresztą doświadczenia wojenne, prowadzi do nieodwracalnych, tragicznych skutków - nie wykonania postawionych zadań. Straty będą tym dotkliwsze, czym dłużej będzie przerwa w dowodzeniu".

W czasie odprawy szkoleniowej kierowniczej kadry Sił Zbrojnych PRL w dniu 8.11.1984r. szef Sztabu Generalnego WP, eksponując konieczność zapewnienia ciągłości dowodzenia we współczesnych działaniach bojowych stwierdził między innymi:^{xxxx/}

"Potrzeba rozstrzygnięcia tych niezwykle złożonych problemów współczesnego pola walki stawia przed sztabami wszystkich szczebli

x/ Zagajenie w czasie konferencji naukowej Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego, gen.armii A.J.GRIBKOWA, w PRADZE, w kwietniu 1984 r.

xi/ Tamże.

xix/ Tamże.

xxxx/ Z wystąpienia szefa Sztabu Generalnego WP w czasie odprawy szkoleniowej kierowniczej kadry Sił Zbrojnych PRL w dniu 8.11.1984 r.

nowe, zaostrzone wymagania w zakresie nieustannego usprawniania dowodzenia, zwiększenia jego operatywności i zachowania ciągłości".

"Dalszego doskonalenia wymaga polowy system dowodzenia, organizacja i styl pracy we wszystkich ogniwach organizacyjnych sztabów".^{x/}

Dotychczas obowiązujące regulaminy walki i służby sztabów oraz nowe: "REGULAMIN WALKI SIL ZBROJNYCH PRL", DYWIZJA-BRYGADA-PULK /projekt/ i "REGULAMIN SZTABÓW" /tymczasowy/, uwzględniając zasadnicze wymogi współczesnego pola walki w procesie dowodzenia wojskami, na czołowym miejscu eksponują zasadę zapewnienia ciągłości dowodzenia wojskami.

Ciągłość dowodzenia polega na zapewnieniu dowódcom i sztabom możliwości nieprzerwanego wpływu na przebieg działań bojowych. Osiąga się ją głównie poprzez:^{xx/}

"utrzymanie nieprzerwanej łączności z przełożonym, podwładnymi, wspierającymi i współdziałającymi związkami taktycznymi /oddziałami, pododdziałami/, odpowiednie urzutowanie, rozmieszczenie i przesuwanie stanowisk dowodzenia oraz ich zabezpieczenie, meldowanie przełożonym oraz informowanie podwładnych i sąsiadów o sytuacji, właściwą organizację pracy i odpoczynku organów dowodzenia, sprawne odtwarzanie naruszonego systemu dowodzenia".

Wychodząc na przeciw wymaganiom współczesnego dowodzenia, celem rozprawy doktorskiej jest określenie możliwości i wskazanie sposobów sprawnego odtwarzania systemu dowodzenia dywizji w natarciu.

Podjmując realizację tak sformułowanego celu autor dążył do nadania pracy charakteru użytkowego, aby była ona przydatna w pracy dowództw i sztabów dywizji i pułku, a także w procesie szkolenia

x/ Tamże.

xx/ "Dowodzenie dywizją /pułkiem/ w działaniach bojowych" - podręcznik, cz.II, wyd. ASG WP, 1983.

w ASG WP.

Aby osiągnąć założony cel drogą najkrótszą, wprowadzono kilka apriorycznych założeń wstępnych:

1. Szczegółowe badania możliwości odtworzenia systemu dowodzenia dywizji w natarciu zawężone zostały:

a/ W układzie hierarchicznym systemu dowodzenia dywizji, głównie do podsystemu dywizyjnego i pułkowego, częściowo batalionowego, tzn. tych podsystemów, które posiadają wieloosobowe sztaby. Wyłącznie podsystemy kompanijne i "niższe", ponieważ dowodzenie w nich realizowane jest jednoosobowo, a odtworzenie jego następuje poprzez przejmowanie dowodzenia przez podległy pododdział lub wyznaczenie nowego dowódcy.

b/ W układzie funkcjonalnym do podsystemu ogólnowojskowego z niezbędnym uwzględnieniem pozostałych podsystemów rodzajów wojsk.

2. Badania dotyczą głównie odtwarzania najważniejszych ogniw systemu dowodzenia dywizji na danym szczeblu dowodzenia oraz w układzie przełożony - podwładny, a więc zespołów osób funkcyjnych i komórek organizacyjnych, przy pomocy których dowódca dywizji i pułku dowodzi podległymi oddziałami i pododdziałami. W niezbędnym tylko zakresie badania dotyczą odtwarzania technicznych środków dowodzenia.

3. System dowodzenia dywizji w natarciu badany będzie zarówno pod względem możliwości jego odtworzenie w ramach dotychczasowej struktury podsystemu dywizyjnego, jak i z wykorzystaniem podsystemu nadrzędnego /armijnego/ oraz podsystemu podległych oddziałów.

4. Podstawę wyjściową w prowadzonych badaniach nad odtwarzaniem systemu dowodzenia dywizji stanowią ustalenia i normy zawarte w REGULAMINIE SZTABÓW /tymczasowym/, sygn. Szt.Gen. 1108/83 oraz REGULAMINIE WALKI SIŁ ZBROJNYCH PRL DYWIZJA - BRYGADA - PUŁK /projekt/ - wyd. ASG WP 1984 r.

5. Pojęcia i wskaźniki określające stopień zmniejszenia możliwości systemu dowodzenia przyjęto na podstawie Rozkazu Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego Nr 08 z dnia 16.05.1984r.

Realizacja celu rozprawy wymaga sformułowania następujących problemów badawczych:

1. W jakim zakresie istniejąca struktura organizacyjna i funkcjonalna systemu dowodzenia dywizji umożliwia zapewnienie ciągłości dowodzenia wojskami?

2. Jakie komórki organizacyjne dowództwa dywizji i pułku muszą funkcjonować, aby zapewnić możliwość realizacji procesu dowodzenia w natarciu?

3. Jakie istnieją możliwości na szczeblu dywizji, zorganizowanego odtwarzania systemu dowodzenia?

4. Skąd uzyskać niezbędne siły i środki do odtworzenia najważniejszych ogniw systemu dowodzenia dywizji?

5. Jakie istnieją sposoby i możliwości odtworzenia systemu dowodzenia dywizji w natarciu?

Po przeanalizowaniu odpowiednio dobranej literatury, w wyniku wstępnego rozpoznania badanych problemów oraz dzięki doświadczeniom uzyskanym z ćwiczeń, autor założył następującą hipotezę roboczą:

Doświadczenia wskazują, że nieprzyjaciel posiada ogromne możliwości rozpoznania i obezwładnienia systemu dowodzenia dywizji w natarciu. Obezwładnienie systemu dowodzenia jest traktowane jako zagadnienie pierwszoplanowe.

System dowodzenia dywizji może być obezwładniony poprzez zerwanie powiązań informatycznych między poszczególnymi jego ogniwami lub w wyniku zaleczenia /obezwładnienia/ poszczególnych stanowisk

dowodzenia tego systemu i ich węzłów łączności.

Obezwładnienie systemu dowodzenia dywizji może nastąpić zarówno w rejonie wyjściowym do natarcia, w czasie przegrupowania i rozwinięcia stanowisk dowodzenia na rubieży ataku jak i w toku natarcia.

Zo względu na duże tempo natarcia i ciągłą zmienność sytuacji odtwarzanie dowodzenia w natarciu będzie procesem bardzo skomplikowanym i trudnym.

Istnieje wiele sposobów odtwarzania obezwładnionego systemu dowodzenia dywizji w natarciu. Wybór konkretnego sposobu zależy będzie głównie od stopnia obezwładnienia systemu dowodzenia oraz rozwoju sytuacji taktyczno-operacyjnej.

W związku z tym istnieje potrzeba opracowania najbardziej racjonalnych sposobów odtwarzania systemu dowodzenia i odpowiedniego przygotowania w tym zakresie dowódców i sztabów.

W celu ukierunkowanego interpretowania poszczególnych problemów badawczych autor uważał za stosowne usystematyzować niektóre pojęcia i określić zakres pracy.

Definicja systemu dowodzenia jest różnie przedstawiana w dostępnej literaturze. Wydaje się, że najbardziej precyzyjną definicję zawiera podręcznik "Dowodzenie dywizją /pułkiem/ w działaniach bojowych"- część I, która brzmi:

"System dowodzenia" jest to uporządkowana - zgodnie z zasadami sztuki wojennej - całość złożona z organów i środków dowodzenia, sprzężonych ze sobą informacyjnie, zapewniająca podejmowanie stosownych decyzji na wszystkich szczeblach organizacyjnych sił zbrojnych oraz ich sprawną, terminową i bezwzględną realizację".^{x)}

x) "Dowodzenie dywizją /pułkiem/ w działaniach bojowych" - podręcznik, część I, s. 29 ASG WP, 1934.

Na podstawie powyższej definicji można wnioskować, że system dowodzenia dywizji obejmuje wszystkie organy dowodzenia dywizji i jej podległych wojsk oraz środki dowodzenia tych organów, zapewniające połączenia informacyjne między organami oraz wewnątrz danego organu /wozy dowodzenia, radiostacje, radiolinie itp./.

Z organów tych i środków dowodzenia tworzone są stanowiska dowodzenia, z których realizowane jest dowodzenie wojskami dywizji.

A zatem stanowisko dowodzenia to zespół ludzi /osób funkcyjnych/ wydzielanych z organu dowodzenia z wzajemnymi stosunkami oraz techniczne środki dowodzenia, zapewniające powiązania informacyjne między tymi osobami oraz między organami dowodzenia innych stanowisk dowodzenia.

Inaczej, w sposób uproszczony można zdefiniować, że system dowodzenia obejmuje zespół stanowisk dowodzenia dywizji i jej podległych wojsk z rozmieszczonymi na nich organami dowodzenia, połączonych ze sobą informacyjnie i zapewniający dowodzenie dywizją.

Z powyższego wynika, że głównymi ogniwami systemu dowodzenia są stanowiska dowodzenia.

Przez "obezwładnienie systemu dowodzenia" autor rozumie zniszczenie /obezwładnienie/ jednego lub kilku najważniejszych ogniw tego systemu, albo przerwanie relacji między tymi ogniwami, zarówno w układzie przełożony - podwładny, jak i na danym szczeblu dowodzenia.

Każde obezwładnienie systemu dowodzenia doprowadza do zmniejszenia możliwości dowodzenia wojskami.

W zależności od stopnia obezwładnienia systemu dowodzenia,

może nastąpić: x/

x/ Zakres i wskaźniki stopnia zmniejszenia możliwości systemu dowodzenia przyjęto na podstawie Rozkazu Naczelnego Dowódcy SZ Układu Warszawskiego Nr 08 z dnia 16.05.1984r. dot. "Zmniejszenia możliwości systemów dowodzenia".

1. Utrudnienie dowodzenia.
2. Naruszenie dowodzenia.
3. Zerwanie dowodzenia.

Utrudnienie dowodzenia ma miejsce wówczas, gdy na SD dywizji

/pułku/ jest:

- 20-30% zerwanych relacji łączności;
- 15-20% porażonych stanów osobowych organu dowodzenia;
- 30% reszty obsady stanowiska dowodzenia obezwładniona.

Naruszenie dowodzenia ma miejsce wówczas, gdy na SD dywizji

/pułku/ jest:

- 40-50% zerwanych relacji łączności;
- 40-50% porażonych stanów osobowych organu dowodzenia;
- 50% reszty obsady stanowiska dowodzenia obezwładniona.

Zerwanie dowodzenia ma miejsce wówczas, gdy na SD dywizji

/pułku/ jest:

- 70-80% zerwanych relacji łączności;
- 50-80% porażonych stanów osobowych organów dowodzenia;
- 75% reszty obsady stanowiska dowodzenia obezwładniona.

Osiągnięcie celu badań - określenie możliwości i wskazanie sposobów sprawnego odtwarzania systemu dowodzenia dywizji w natarciu - wymagało stosowania różnorodnych metod badawczych.

Motody badań wykorzystywane były w różnym zakresie i wpłynęły na rezultaty pracy w różnym stopniu. Wydaje się, że największe zastosowanie w pracy znalazła metoda krytycznej analizy obowiązującej literatury przedmiotu i innych materiałów dotyczących badanych problemów. Spowodowane to zostało tym, że chcąc określić możliwości oraz optymalne sposoby odtwarzania systemu dowodzenia dywizji w natarciu, oparłem się o obowiązującą strukturę organizacyjną

dowództw, ustalenia regulaminowe i inne materiały instrukcyjne, które stanowiły podstawę wyjściową badań. Wobec ubogiej literatury problemu, jako źródło wiedzy, poglądów i rozważań potraktowałem dokumentację ćwiczebną wybranych związków taktycznych oraz wnioski z prowadzonych w ostatnich latach ćwiczeń. Wykorzystywałem również doświadczenia i wnioski z ćwiczeń szkieletowych i grupowych, prowadzonych każdego roku w ASG WP.

W czasie badań dotarłem do dokumentacji Inspekcji Sił Zbrojnych WP z ćwiczeń inspekcyjnych i innych kontroli prowadzonych w Siłach Zbrojnych PRL w latach 1976-1983.

Bardzo pomocnymi okazały się badania prowadzone przez zespół oficerów Katedry Dowodzenia ASG WP w czasie ćwiczenia "ORLAN-78", związane z przejmowaniem dowodzenia dywizją przez ZSD i sztab rezerwowy.

Poza tym robiłem systematyczne notatki i wykorzystywałem wnioski z ćwiczeń międzysojuszniczych oraz ćwiczeń prowadzonych przez Sztab Generalny WP, począwszy od 1978 roku, w których uczestniczyłem.

Zdając sobie sprawę z pewnej umowności stosowanej podczas ćwiczeń, uzyskane wnioski i spostrzeżenia wszechstronnie analizowałem i porównywałem z innymi danymi i dopiero wówczas wykorzystywałem je w pracy.

W celu zbadania poprawności wnioskowania i przyjętych rozwiązań zastosowałem metodę badania opinii. W tym celu przeprowadziłem wywiady z dowódcą i szefem sztabu 20 DPanc, szefem sztabu 15 DZ i 16 DPanc oraz szefami sztabów innych dywizji, przybyłymi na egzaminy dyplomowe słuchaczy III kursu WWL, przedstawiając opiniującym przyjęte warianty rozwiązań.

Poza tym, w szerokim zakresie korzystałem z konsultacji i opinii wykładowców Katedry Wojsk Łączności i słuchaczy III kursu Wojsk

Łączności, szczególnie dotyczących problemów związanych z odtwarzaniem systemu łączności dywizji.

Duże zastosowanie w pracy znalazła metoda badania i oceny materiałów naukowych zawartych w różnych publikacjach wymienionych w niniejszej pracy.

Sformułowanie konkretnych wniosków, propozycji i rozwiązań zawartych w pracy możliwe było dzięki zastosowaniu metody analizy i syntezy umysłowej.

Poza tym, w pracy stosowałem, w znacznie mniejszym zakresie, inne metody badań takie jak: analizę logiczną i interpretację logiczną badanych zjawisk, obserwację prowadzoną podczas ćwiczeń dowódczo-sztabowych itp.

Niezwykle pomocnymi w toku opracowania rozprawy stała się możliwość wykorzystania przez autora rozprawy bogatych, wieloletnich doświadczeń dowódczo-sztabowych oficerów ASG WP i ich konfrontacja robocza z doświadczeniami oficerów Głównego Zarządu Szkolenia Bojowego i Sztabu Generalnego WP. Ponadto nie bez znaczenia na badania miał ponad siedmioletni udział autora w ćwiczeniach sztabu frontu oraz w ćwiczeniach prowadzonych przez GZSzB.

Literatura dotycząca odtwarzania systemu dowodzenia dywizji, zwłaszcza w natarciu, jest bardzo uboga, niewspółmierna do rangi problemu. Ma ona głównie charakter instrukcji nakazujących odtwarzanie systemu dowodzenia. Brak jest konkretnych materiałów teoretycznych, ujmujących w sposób całościowy problematykę odtwarzania dowodzenia dywizji w natarciu. Nieliczne opracowania dotyczą głównie odtwarzania obozwiadnionego systemu łączności.

Większa część literatury jest dość luźno związana z przedmiotem badań i można z niej wyluskać tylko wybrane informacje danego

problemu i na tej podstawie wyprowadzać wnioski i uogólnienia.

Wybrana do zaprezentowania literatura badanego przedmiotu umownie została podzielona na dwie grupy:

Jedna z nich dotyczy regulaminów i innych pozycji "instrukcyjnych", dotychczas obowiązujących oraz obecnie wprowadzanych do użytku służbowego.

Druga to różnego rodzaju publikacje zbliżone w treści do tematu rozprawy.

W pierwszej grupie, zarówno dotychczas obowiązujące regulaminy walki i służby sztabów, jak i obecnie wprowadzane do użytku służbowego: "Regulamin Sztabów" /tymczasowy/ oraz "Regulamin Walki Sił Zbrojnych PRL, Dywizja - Brygada - Pułk" /projekt/, dające wykładnię organizacji dowodzenia w natarciu, na czołowym miejscu ekspozują konieczność zapewnienia ciągłości dowodzenia. Określają w sposób zbliżony do siebie przedsięwzięcia, poprzez realizację których się ją osiąga. Mówią o konieczności odtwarzania systemu dowodzenia, w wypadku jego obezwładnienia, w tym o przejęciu dowodzenia przez wyznaczone dowództwo oddziału.

Nie określają one innych sposobów odtwarzania systemu dowodzenia dywizją, ani nie dają żadnej wykładni jego realizacji.

Szerzej problematyką odtwarzania systemu dowodzenia zajmuje się podręcznik "Dowodzenie dywizją /pułkiem/ w działaniach bojowych" - część I. W podręczniku tym znajduje się podrozdział poświęcony ciągłości dowodzenia, w którym między innymi przedstawione są aktualne poglądy na sposoby odtwarzania systemu dowodzenia dywizji. Opracowanie tej i kolejnej części powyższego podręcznika przez zespół oficerów z Katedry Dowodzenia ASG WP, w skład którego wchodzi także autor rozprawy, było inspiracją do dalszych badań problematyki dowodzenia dywizją i jej odtwarzania.

Drugą grupę literatury stanowią pozycje, które zawierają chociażby wycinkowe poglądy na badany problem. W grupie tej literatury na szczególną uwagę zasługuje pozycja Iwanowa, Sawieliewa i Szemańskiego, "Zasady dowodzenia wojskami". Autorzy zawarli w niej całe studium teorii i praktyki dowodzenia wojskami. Chociaż odtwarzaniu stanowisk dowodzenia poświęcona jest jedynie część podrozdziału, przedstawiona jest w sposób bardzo plastyczny złożoność problemu i możliwości jego rozwiązania. Szkoda jednak, że sposoby odtwarzania stanowisk dowodzenia, jak i cały system dowodzenia dywizją, autorzy przedstawiają w oparciu o "opinie autorów zachodnich", pomijając całkowicie rozwiązanie problemu w oparciu o własne systemy dowodzenia.

Kolejną pozycją wykorzystywaną w pracy jest materiał pomocniczy do szkolenia w ASG WP nt. "Odtwarzanie zdolności bojowej dywizji zmechanizowanej /pancernej/ i prowadzenie działań ocalałymi siłami". Wprawdzie pozycja ta przedstawia głównie sposób odtwarzania zdolności bojowej wojsk dywizji, jednak w podrozdziale poświęconym dowodzeniu ukazuje, w miarę usystematyzowane, możliwe sposoby odtwarzania dowodzenia dywizją. Nie rozwija jednak problemu, ani nie wskazuje kiedy, jaki sposób można wykorzystać w praktyce i jak go realizować.

Z prac naukowych opracowanych w ASG w zakresie badanego problemu, na uwagę zasługują trzy pozycje:

Pierwszą z nich jest rozprawa doktorska pułkownika GODLESIA nt. "Odtwarzanie zdolności bojowej wojsk i likwidacja skutków uderzeń BMR nieprzyjaciela w natarciu dywizji". Autor tej rozprawy zajmuje się głównie odtwarzaniem zdolności bojowej wojsk, jedynie "ocióra się" o problematykę odtwarzania dowodzenia. Nie przedstawia jednak żadnych propozycji rozwiązań tego problemu.

Drugą pozycją - którą wykorzystywałem - była praca doktorska pułkownika NOWAKOWSKIEGO i pułkownika MORAWSKIEGO nt. "Zwiększenie efektywności dowodzenia wojskami lądowymi w wyniku optymalizacji ich wyposażenia w techniczne środki łączności do 1990 roku".

Autorzy w rozprawie tej, w zakresie interesującego mnie problemu analizują proces zapewnienia ciągłości dowodzenia wojskami. Wyliczają i uzasadniają jego prawdopodobieństwo w zależności od ilości funkcjonujących stanowisk dowodzenia na poszczególnych szczeblach dowodzenia. Pozycja ta wykorzystana została głównie przy ocenie obowiązującego systemu dowodzenia dywizji.

Trzecią pozycją, bardzo przydatną w pracy, była rozprawa doktorska podpułkownika BRYLIŃSKIEGO nt. "Doskonalenie systemu łączności dywizji pancernej w natarciu". Autor przedstawił istniejący system łączności dywizji pancernej oraz próbę jego doskonalenia, zgodnie z wymaganiami współczesnego dowodzenia w natarciu. Uzasadnił, z punktu widzenia potrzeb łączności, konieczność tworzenia w dywizji w natarciu zapasowego stanowiska dowodzenia. Przedstawił także możliwości wydzielenia środków dowodzenia do organizacji jego węzła łączności.

Kolejne pozycje, bardzo przydatne w pracy, to niejednokrotnie kontrowersyjne artykuły w Myśli Wojskowej z lat 1973-74: pika dypl. KOLASY "Przejęcie dowodzenia armią przez sztab dywizji"; pika dypl. GRZYMAŁY "Porównanie sztabów dywizji i armii w świetle możliwości przejęcia dowodzenia przez dywizję"; pika dypl. HODYRA "Odtwarzanie łączności dywizji zmechanizowanej po uderzeniach jądrowych przeciwnika".

Ponadto korzystałem z innych publikacji w takich czasopismach jak: "Myśl Wojskowa", "Przegląd Wojsk Lądowych", "Wojskowy Przegląd Zagraniczny", a także z wniosków, omówień i dokumentacji ćwiczeń,

protokołów Inspekcji Sił Zbrojnych PRL.

Uogólnienia teoretyczne i wnioski praktyczne badań nad odtwarzaniem systemu dowodzenia dywizją w natarciu przedstawiłem w trzech rozdziałach.

W rozdziale pierwszym przedstawiono charakterystykę obowiązującego systemu dowodzenia dywizją, z uwzględnieniem przede wszystkim tych zagadnień, które mają istotny wpływ na odtwarzanie tego systemu w wypadku jego obezwładnienia przez nieprzyjaciela. Rozpatrzono głównie przeznaczenie i organizację stanowisk dowodzenia dywizji i jej wojsk w natarciu, funkcjonowanie systemu w czasie przygotowania natarcia i w toku jego prowadzenia. Przedstawiono także rozmieszczenie poszczególnych elementów SD w terenie, wskazując na najbardziej wrażliwe elementy SD, zniszczenie lub obezwładnienie których może w poważny sposób zmniejszyć możliwości dowodzenia wojskami dywizji.

Zaprezentowano także możliwość przesuwania stanowisk dowodzenia dywizji i pułku w natarciu w sposób umożliwiający zapewnienie ciągłości dowodzenia.

Powyższe problemy zobrazowano na schematach w załącznikach do rozprawy.

Ponadto przedstawiono możliwości niszczenia stanowisk dowodzenia dywizji przez nieprzyjaciela, głównie bronią jądrową. Jednocześnie wskazano krytyczne okresy funkcjonowania stanowisk dowodzenia, w których są najbardziej narażone na zniszczenie lub obezwładnienie.

Następnie przedstawiono niektóre przedsięwzięcia, które w istotny sposób powinny chronić stanowiska dowodzenia przed zniszczeniem, umożliwiając ich przetrwanie, a tym samym wpływające na zapewnienie

ciągłości dowodzenia dywizją.

Dodatkowo, w celach porównawczych, przedstawiono system dowodzenia związków taktycznych niektórych państw NATO oraz tendencje rozwojowe tego systemu zmierzające do zapewnienia ciągłości dowodzenia ZT. Zaprezentowano także przyjmowane sposoby odtwarzania dowodzenia ZT, w przypadku obezwładnienia głównego stanowiska dowodzenia.

W rozdziale drugim dokonano oceny i syntezy obowiązującego systemu dowodzenia dywizji w aspekcie możliwości jego odtworzenia, głównie w ramach dotychczasowej struktury organizacyjnej.

Zawarto wyniki badań systemu dowodzenia dywizji w aspekcie możliwości jego odtwarzania. Dokonując oceny systemu dowodzenia dywizji w natarciu od strony organizacyjnej, funkcjonalnej i technicznej, określono możliwości wydzielenia niezbędnego potencjału ludzkiego i środków dowodzenia do zabezpieczenia procesu odtwarzania obezwładnionego systemu dowodzenia dywizji.

Przedstawiono także, odbiegające od obowiązujących, rozwiązania funkcjonalno-organizacyjne systemu dowodzenia dywizji w natarciu, które zdaniem autora, powinny przyczynić się głównie do zwiększenia żywotności systemu dowodzenia dywizji oraz ułatwić jego odtwarzanie, szczególnie w wypadku zniszczenia przez nieprzyjaciela SD dywizji.

Poza powyższym, w rozdziale tym przedstawiono perspektywiczne rozwiązania, wprowadzanego w niedalekiej przyszłości do dywizji, zautomatyzowanego systemu dowodzenia. Określono zakres i możliwości jego wykorzystania oraz spodziewane efekty w procesie dowodzenia dywizją. Przedstawiono wpływ automatyzacji systemu dowodzenia dywizji na doskonalenie procesu dowodzenia wojskami w natarciu oraz na możliwości zapewnienia ciągłości dowodzenia i jego odtwarzania.

W rozdziale trzecim przedstawiono sposoby i możliwości odtwarzania systemu dowodzenia dywizji w natarciu w zależności od stopnia jego obezwładnienia.

Przedstawiono sposoby odtwarzania dowodzenia w ramach dotychczasowej struktury organów dowodzenia głównie poprzez uzupełnienie obezwładnionych stanowisk dowodzenia dywizji i pułku.

Określono także i przedstawiono możliwości przejmowania dowodzenia dywizją i pułkiem przez poszczególne organa dowodzenia w podsystemie dywizyjnym, a także w podsystemie dowodzenia podległych oddziałów i pododdziałów oraz w podsystemie przełożonego.

We wszystkich wariantach przejmowania dowodzenia określono możliwości i sposoby wydzielenia z poszczególnych dowództw, zasobów ludzkich oraz sprzętu łączności do przejęcia dowodzenia dywizją /pułkiem/. Określono, w sposób ogólny, możliwości wykorzystania poszczególnych środków łączności. Wskazano kolejność i sposoby uzupełniania ludźmi /osobami funkcyjnymi/ oraz środkami łączności organów przejmujących dowodzenie dywizją /pułkiem/. Określając sposoby przejmowania dowodzenia dywizją przez poszczególne organa dowodzenia, przedstawiono przypuszczalną kolejność pracy dowódcy i sztabu w zakresie przejęcia dowodzenia.

Wobec konieczności - zdaniem autora - zorganizowania w dywizji zapasowego stanowiska dowodzenia /ZSD/ - przedstawiono skład tego stanowiska możliwy do wydzielenia bez większego uszczerbku dla poszczególnych organów dowodzenia, a także możliwości i sposób przejmowania dowodzenia dywizją przez to stanowisko dowodzenia.

We wszystkich rozdziałach pracy dążyłem do eksponowania przede wszystkim treści, które służyłyby dalszemu doskonaleniu zarówno sposobów odtwarzania obezwładnionego systemu dowodzenia dywizji w natarciu, jak i struktury organizacyjno-funkcjonalnej tego systemu, wpływającej na zwiększenie ciągłości dowodzenia dywizją.

x

x

x

W czasie prowadzenia badań korzystałem z życzliwej pomocy oficerów Głównego Zarządu Szkolenia Bojowego oraz Sztabu Generalnego WP i Inspekcji Sił Zbrojnych PRL, za co pragnę złożyć im serdeczne podziękowania.

Pragnę również podziękować wszystkim oficerom ASG WP, którzy przekazywali opinie na temat badań, głównie oficerom Katedry Wojsk Łączności i jej szefowi.

Serdeczną wdzięczność wyrażam Promotorowi pracy płk.prof.dr. Kazimierzowi NOŻKO za Jego pomoc oraz cenne uwagi i wskazówki, które ułatwiły opracowanie tematu i nadały pracy ostateczny kształt.

Wiele cennych uwag, spostrzeżeń oraz propozycji przedstawili na seminariach doktoranckich i w czasie roboczych konsultacji oficerowie Katedry Dowodzenia, którym serdecznie dziękuję.

R o z d z i a ł I

ORGANIZACJA I FUNKCJONOWANIE SYSTEMU DOWODZENIA DYWIZJI W NATARCIU

Zgodnie ze strukturą Sił Zbrojnych PRL w systemie dowodzenia dywizji możemy wyróżnić:

a/ W układzie hierarchicznym: dowództwa dywizji, pułków, batalionów /dywizjonów/, dowódców kompanii /baterii/, plutonów, drużyn i pododdziałów równorzędnych.

b/ W układzie funkcjonalnym: dowódców, szefów sztabów z podległymi sztabami, zastępców dowódców z podległymi oficerami oraz szefów rodzajów wojsk z podległymi oficerami.

Do dowodzenia wojskami w walce organizuje się na każdym szczeblu dowodzenia, począwszy od batalionu /dywizjonu/ wzwyż, ruchome, działające bez przerwy stanowiska dowodzenia.

Na nich znajduje się określony skład osób funkcyjnych organu dowodzenia, zgodny z układem funkcjonalno-specjalistycznym, niezbędne techniczne środki dowodzenia oraz pododdziały łączności, ochrony i obsługi.

1. Organizacja i przeznaczenie stanowisk dowodzenia wchodzących w skład systemu dowodzenia dywizji w natarciu.

W dywizji w natarciu organizuje się:^{x/} stanowisko dowodzenia /SD/, wysunięte stanowisko dowodzenia /WSD/ i tylowe stanowisko dowodzenia /TSD/. W sytuacjach szczególnie dynamicznych, do dowodzenia w dywizji wykorzystuje się powietrzny punkt dowodzenia /PPD/ który jest częścią składową SD dywizji.

x/ Regulamin Walki Sił Zbrojnych PRL, Dywizja - Brygada - Pułk, projekt. Wyd. ASG WP 1984 .

W pułku w natarciu organizuje się:^{x/} stanowisko dowodzenia /SD/ i tylowe stanowisko dowodzenia /TSD/. W celu bezpośredniego obserwowania i wpływania przez dowódcę pułku na działanie wojsk w określonych, decydujących fragmentach natarcia, ze składu SD pułku, może być doraźnie zorganizowany punkt obserwacyjno-dowódczy /POD/.

Dowódca batalionu dowodzi stale ze stanowiska dowódczo-obszerwacyjnego /SDO/.

Dowódcy kompanii, plutonów i drużyn dowodzą bezpośrednio z wozów bojowych, a w szyku pieszym będąc w ugrupowaniu bojowym swoich pododdziałów.

System stanowisk dowodzenia wyżej wymienionych ZT, oddziałów i pododdziałów przedstawia schemat - załącznik nr 1.

Stanowisko dowodzenia /SD/ jest głównym elementem systemu dowodzenia danego szczebla. Na nim dowódca podejmuje zasadnicze decyzje oraz kieruje planowaniem i organizowaniem natarcia. Na SD opracowuje się prawie wszystkie dokumenty bojowe. Z niego organizuje się i utrzymuje ciągłą łączność z organami dowodzenia wojsk podległych, wspierających i współdziałających, z sąsiadami oraz ze sztabem nadrzędnym.

Pracą na SD kieruje szef sztabu. On też odpowiada za zorganizowanie, rozwinięcie i przesuwanie SD.

Wysunięte stanowisko dowodzenia /WSD/ organizuje się w dywizji w celu umożliwienia dowódcy osobistego i bezpośredniego wpływania na przebieg walki w decydujących fragmentach natarcia, zwiększenia efektywności dowodzenia oraz zapewnienia jego ciągłości w czasie zmiany lub w razie zniszczenia /obezwładnienia/ SD

x/ Tamże.

dywizji.

Za zorganizowanie, rozwinięcie i przesuwanie WSD dywizji odpowiedzialny jest najczęściej zastępca dowódcy dywizji do spraw liniowych. On też zazwyczaj kieruje pracą na WSD.

Tyłowe stanowisko dowodzenia /TSD/ przeznaczone jest do kierowania tyłami dywizji /pułku/. Pracą na nim kieruje kwatermistrz dywizji /pułku/. Jego ustalenia obowiązują wszystkie organy dowodzenia i osoby funkcyjne rozmieszczone na TSD. Tyłowe stanowisko dowodzenia powinno być w stałej gotowości do czasowego przejęcia dowodzenia oddziałami /pododdziałami/ w razie zniszczenia /obezwładnienia/ stanowiska dowodzenia dywizji /pułku/.

Powietrzny punkt dowodzenia /PPD/ dywizji wykorzystuje się w natarciu w sytuacjach dynamicznych, szczególnie w pościgu, boju spotkaniowym, podczas forsowania przeszkód wodnych itp. Ponadto PPD stosuje się w tych przypadkach, gdy dowodzenie z naziemnych stanowisk dowodzenia jest niemożliwe lub utrudnione.

2. Rozmieszczenie stanowisk dowodzenia systemu dowodzenia dywizji w natarciu.

W czasie drugiej wojny światowej stanowiska dowodzenia rozmieszczano w ugrupowaniu bojowym w zależności od ich przeznaczenia i konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej. Można było zauważyć ogólną tendencję przybliżania ich do walczących wojsk. Odpowiadało to w pełni charakterowi walki, a głównie możliwościom technicznych środków dowodzenia. Doświadczenia wojny wykazały, że całkowite zniszczenie stanowiska dowodzenia uderzeniem lotnictwa i ogniem artylerii było rzadkim przypadkiem. Po uderzeniach ogniowych zachowywało ono zwykle zdolność do pracy, zachodziła

Jedynie konieczność zamiany rannych lub zabitych oficerów i zniszczonych środków łączności. Należy przy tym brać pod uwagę fakt, że na ogół stanowiska dowodzenia znajdowały się w zabezpieczających od ognia ukryciach. Pewien obraz rozmieszczania stanowisk dowodzenia w drugiej wojnie światowej daje poniższa tabela^{x/}:

Tabela 1

Szczebel dowodzenia	Odległość stanowiska dowodzenia /w km/			
	Operacja bobrujska 1944 r.		Operacja wiślańsko-odrzańska 1945 r.	
	SD	PO	SD	PO
Pułk piechoty	1,5-2	0,5-0,8	1-2	0,3-0,5
Dywizja piechoty	2-4	0,8-1,5	1-4	1-1,5
Korpus piechoty	4-9	1-1,5	3-6	1,5-2
Armia ogólnowojskowa	9	1,5	8-12	2,5-3

W okresie powojennym do końca lat 60-tych dominował pogląd, aby główne stanowiska dowodzenia dywizji rozmieszczać poza zasięgiem zasadniczej masy artylerii i moździerzy przeciwnika lub na granicach jej donośności. Do walczących wojsk przybliżano jedynie wysunięte stanowiska dowodzenia i punkty obserwacyjne.

Rejon rozmieszczenia SD w natarciu znajdował się zwykle między tylną granicą wojsk pierwszego rzutu a rejonem rozmieszczenia drugiego rzutu /odwodu/. Pozostałe stanowiska rozmieszczano uwzględniając wykonywane przez nie zadania oraz wymagania zapewnienia łączności z SD dywizji /pułku/.

x/ Iwanow, Sawieljew, Szemański: Zasady dowodzenia wojskami, str. 119.

Wobec ciągłego zwiększania przez przeciwnika donośności artylerii i wprowadzenia nowych środków walki o dużym zasięgu i wysokiej precyzji trafienia, dalsze odsuwanie SD od walczących wojsk nie miało sensu, bowiem w efekcie mogło doprowadzić do utraty łączności z tymi wojskami.

Do roku 1984 normy taktyczno-operacyjne przewidywały następujące oddalenia stanowisk dowodzenia dywizji i pułku od rubieży styczności wojsk w natarciu:^{x/}

Tabela 2

Szczepel dowodzenia	Odległość stanowisk dowodzenia/w km /				
	SD	WSD	TSD	PO	PDO
Dywizja	10-15	w razie potrzeby	20-25	w razie potrzeby	-
Pułk	3-5	-	8-10	w razie potrzeby	-
Batalion	-	-	-	-	do 1

Nowe normy taktyczne zawarte w projekcie Regulaminu Walki Sił Zbrojnych PRL ponownie przybliżają rejony rozmieszczenia stanowisk dowodzenia do walczących wojsk. Wymaga to nowego spojrzenia na organizację i sposób funkcjonowania SD pułków, a szczególnie WSD dywizji, na rubieżach wejścia do walki.

Organizacja systemu dowodzenia dywizji w natarciu, a w tym organizacja i rozmieszczenie poszczególnych stanowisk dowodzenia, zależą będzie głównie od sposobu wejścia dywizji do walki, tempa natarcia, głębokości zadań, terenu w pasie natarcia oraz czasu

^{x/} Pismo szefa Sztabu Generalnego WP wprowadzające zbiór norm operacyjno-taktycznych do użytku w Siłach Zbrojnych PRL nr 0388/DSO z dnia 13.12.1980 r.

przeznaczonego na zorganizowanie dowodzenia na rubieży wejścia do walki i w toku natarcia.

Dywizja może przejść do natarcia po podejściu z głębi /z zajmowaniem lub bez zajmowania rejonów wyjściowych/ lub z położenia w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem.

Przy przejściu do natarcia po podejściu z głębi, z rejonów wyjściowych, organizuje się i rozwija stanowiska dowodzenia w rejonie wyjściowym, a następnie na rubieży wejścia do walki i w toku natarcia.

W rejonie wyjściowym dywizji do natarcia SD dywizji rozmieszcza się z zasady w środkowej części rejonu, w pobliżu oddziałów /pododdziałów/ mogących zapewnić ewentualną obronę.

WSD dywizji rozmieszcza się zazwyczaj w przedniej części rejonu. W praktyce ćwiczebnej stosuje się często rozmieszczenie WSD dywizji w ugrupowaniu jednego z oddziałów pierwszego rzutu dywizji. Wobec skromnej obsady tego stanowiska takie rozmieszczenie WSD umożliwia jego obronę oraz ułatwia funkcjonowanie.

TSD dywizji rozmieszcza się z zasady w rejonie tyłów dywizji. Ułatwia to dowodzenie pododdziałami tyłowymi oraz właściwą obronę TSD.

W czasie przechodzenia dywizji do natarcia dowodzenie dywizją może być realizowane z SD rozwiniętego na rubieży wejścia do walki w odległości 4-6 km^{x/} od rubieży styczności wojsk i z WSD rozwiniętego w odległości 1-3 km od rubieży styczności wojsk, umożliwiającej obserwację wojsk dywizji wchodzących do walki. W czasie rozwijania i ataku przedniego skraju obrony nieprzyjaciela, dowódca dywizji z grupą operacyjną z zasady powinien dowodzić z WSD.

x/ Odległości rozmieszczenia poszczególnych stanowisk dowodzenia przedstawiono na podstawie Regulaminu Walki Sił Zbrojnych PRL Dywizja - Brygada - Pułk /projekt/. Wyd. ASG WP.

Jak wykazują badania, niekiedy w praktyce ćwiczebnej,^{x/} wobec braku w dywizji środków łączności i krótkiego czasu na rozwinięcie SD w nowym rejonie na rubieży wejścia do walki, stosowano wariant, w którym SD dywizji pozostawało w rejonie wyjściowym, a dowodzenie wojskami wchodzącymi do walki odbywało się z WSD rozwiniętego na rubieży wejścia do walki. Natomiast SD dywizji po przełamaniu obrony nieprzyjaciela przegrupowało się w ślad za nacierającymi wojskami, bezpośrednio do nowego rejonu.

Uważam, że takie rozwiązanie nie jest korzystne, może bowiem doprowadzić, wobec dużego oddalenia SD od walczących wojsk, do utraty łączności z nimi. Dowodzenie z SD pozostającego w rejonie wyjściowym możliwe będzie jedynie przy stosunkowo niewielkiej odległości tego rejonu od rubieży wejścia do walki.

TSD dywizji w czasie przechodzenia jej wojsk do natarcia, rozmieszcza się w odległości do 20 km od rubieży styczności wojsk w takim miejscu, skąd można zapewnić ciągłość dowodzenia tyłami i niezawodną łączność z SD dywizji oraz TSD przełożonego i podległych oddziałów.

W toku natarcia SD dywizji rozmieszcza się zazwyczaj w ugrupowaniu bojowym pułków pierwszego rzutu, na kierunku głównego uderzenia w odległości 6-8 km od nacierających wojsk. WSD w natarciu powinno rozmieszczać się na wysokości SD pułków pierwszego rzutu lub w rejonach zapewniających obserwację określonego fragmentu walki. TSD w toku natarcia rozmieszcza się w takim miejscu i przesuwa się z takim wyliczeniem, aby zapewnić ciągłość dowodzenia tyłami dywizji.

x/ Ćwiczenie dowódczo-sztabowe 20 DPanc - "OPAL-82".

W rejonie wyjściowym pułku do natarcia SD pułku rozmieszcza się z zasady w środkowej części rejonu, a TSD w rejonie tyłów pułku.

W czasie przechodzenia do natarcia SD pułku rozmieszcza się na głównym kierunku uderzenia w odległości 1-3 km od rubieży walczących wojsk. Rozmieszczenie powinno nastąpić z takim wyliczeniem, aby SD pułku osiągnęło gotowość do pracy na rubieży wejścia do walki przed rozpoczęciem rozwijania się wojsk pułku do natarcia. Dowódca pułku w czasie rozwijania się wojsk pułku i ataku najczęściej dowodzi z POD rozmieszczonego w odległości umożliwiającej obserwację walki na głównym kierunku uderzenia.

TSD pułku rozmieszcza się w rejonie tyłów pułku w odległości 8-12 km od rubieży styczności wojsk. W toku natarcia przesuwa się razem z tyłami pułku.

W toku natarcia SD pułku rozmieszcza się z zasady w ugrupowaniu bojowym batalionów pierwszego rzutu, na głównym kierunku uderzenia w odległości 3-5 km od rubieży styczności wojsk i przesuwa się z takim wyliczeniem, aby zapewnić ciągłość dowodzenia wojskami pułku.

POD dowódcy pułku organizuje się w natarciu do dowodzenia w określonych, decydujących fragmentach walki, w miejscu umożliwiającej jej obserwację.

SDO dowódcy batalionu w czasie przechodzenia do natarcia rozmieszcza się w odległości umożliwiającej obserwację pola walki i dowodzenie batalionem. W toku natarcia SDO dowódcy batalionu przesuwa się w ugrupowaniu batalionu, najczęściej za kompaniami pierwszego rzutu batalionu lub w ich ugrupowaniu.

Rozmieszczenie stanowisk dowodzenia dywizji i pułku w natarciu przedstawia schemat - załącznik nr 2.

Przy przechodzeniu dywizji do natarcia z położenia w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem rozmieszczenie stanowisk dowodzenia jest w zasadzie podobne jak na rubioży wejścia do walki przy przechodzeniu do natarcia po podejściu z głębi. Z tym, że SD i TSD dywizji i pułku mogą znajdować się w dotychczasowych rejonach bez przegrupowania na ewentualne kierunki ataku, pod warunkiem, że nie zostały wykryte przez nieprzyjaciela. Natomiast, w celu umożliwienia bezpośredniego dowodzenia wojskami w czasie przechodzenia do natarcia, na kierunki uderzenia powinno się przesunąć jedynie: w dywizji - WSD, a w pułkach - POD. Związane jest to głównie z ograniczeniem niepotrzebnego ruchu sił i środków mogących demaskować ewentualne kierunki uderzenia.

Rejon i termin rozwinięcia SD i SDO określa lub akceptuje nadrzędny dowódca lub szef sztabu. Rejony i terminy rozwinięcia pozostałych stanowisk dowodzenia określają dowódcy lub szefowie sztabu danego szczebla dowodzenia.

3. Rozmieszczenie poszczególnych elementów stanowisk dowodzenia dywizji /SD, WSD/ i pułku /SD/ w rejonie rozwinięcia.

Rozmieszczając poszczególne elementy stanowisk dowodzenia dywizji i pułku w celu zwiększenia ich żywotności, należy zapewnić im przede wszystkim:

- niezbędne rozśrodkowanie, uniemożliwiające zniszczenie dwóch sąsiednich elementów /urządzeń/ jednym pociskiem, bombą konwencjonalną;
- dogodne warunki pracy i odpoczynku osobom funkcyjnym;
- możliwość utrzymania kontaktów bezpośrednich oraz bezkolidyjną wymianę informacji;

- możliwość rozwinięcia i nawiązania łączności wewnętrznej przy minimalnym użyciu sił i środków łączności;
- odpowiednią ochronę i obronę.

Każde stanowisko dowodzenia składa się zazwyczaj z trzech zasadniczych części: grupy dowodzenia, węzła łączności /lub tylko grupy środków łączności/ i grupy zabezpieczenia. Najważniejszymi elementami każdego stanowiska dowodzenia są: grupa dowodzenia i węzeł łączności. Wyeliminowanie z pracy jednego z tych elementów może w decydujący sposób wpłynąć na funkcjonowanie SD a nawet całego systemu dowodzenia.

W zależności od sytuacji taktycznej i posiadanego czasu, w natarciu na SD dywizji, mogą być rozwijane wszystkie elementy SD lub tylko niektóre np.: tylko grupa dowodzenia i część środków łączności.

W grupie dowodzenia SD dywizji zasadnicze miejsce zajmuje centrum dowodzenia. Tworzą je najczęściej autobusy /AS-2/ dowódcy, szefa sztabu i ich wozy dowodzenia oraz autobus sztabowy AS-250, gdzie znajdują się miejsca pracy dowódcy, szefa sztabu, SWO, szefów rodzajów wojsk i innych oficerów sztabu niezbędnych do podjęcia decyzji i kierowania walką.

W pobliżu centrum dowodzenia rozmieszcza się zazwyczaj wydział rozpoznawczy oraz szefa artylerii i podległych mu oficerów.

Grupę dowodzenia bojowego lotnictwa celowo jest rozmieszczać w pobliżu punktu dowodzenia obrony przeciwlotniczej i punktu kierowania szefa artylerii. Związane to jest głównie z koniecznością ścisłego współdziałania tych organów dowodzenia.

Wydział łączności powinien z zasady rozmieszczać się w pobliżu węzła łączności SD.

Węzeł łączności SD powinien być rozmieszczony z dala od grupy dowodzenia w odległości 1 km od niej. Natomiast grupę radiostacji średniej mocy rozmieszcza się oddzielnie, poza węzłem łączności, w odległości do 3 km od SD.

Grupę zabezpieczenia SD dywizji rozmieszcza się w miejscu zapewniającym dogodne warunki ochrony i obrony SD, organizacji odpoczynku i wyżywienia stanu osobowego SD oraz dojazdu. Powinno się ją rozmieszczać w odległości do 1 km od grupy dowodzenia.

Lądowisko dla śmigłowców urządza się poza SD w takiej odległości, aby start i lądowanie śmigłowców nie demaskowały rejonu rozmieszczenia SD.

Rozmieszczenie pozostałych elementów SD dywizji zostało przedstawione na schemacie - załącznik nr 4.

Powierzchnia rejonu rozmieszczenia SD dywizji może wynosić 2-3 km². Zależy ona głównie od jego składu, miejsca rozmieszczenia i właściwości terenu.

Rozmieszczając SD dywizji w mieście /osiedlu/ stosuje się zazwyczaj te same zasady jak przy rozmieszczaniu w rejonie z tym, że jako miejsca pracy powinno się wykorzystywać nie autobusy sztabowe, a budynki, magazyny, szkoły itp. Należy przy tym dążyć, aby w jednym budynku rozmieszczać tylko jeden element stanowiska dowodzenia /grupy dowodzenia/.

Sposób rozmieszczenia SD pułku w rejonie jest zbliżony do sposobu rozmieszczenia SD dywizji.

Sily i środki grupy dowodzenia SD pułku rozmieszcza się zazwyczaj następująco:

W pobliżu wozu dowodzenia dowódcy pułku rozmieszcza się jego autobus sztabowy /AS-2/, wóz dowodzenia szefa sztabu oraz wóz dowodzenia szefa rozpoznania i szefa artylerii pułku.

Węzeł łączności SD pułku rozmieszcza się poza grupą dowodzenia w odległości do 1 km od niej. Radiostacje średniej mocy rozmieszcza się oddzielnie w odległości do 1 km od grupy dowodzenia i węzła łączności.

Grupę zabezpieczenia stanowiska dowodzenia pułku rozmieszcza się w odległości do 0,5 km od grupy dowodzenia.

Szczegółowe rozmieszczenie SD pułku w rejonie przedstawiono na schemacie - załącznik nr 5.

Ogólna powierzchnia rejonu rozmieszczenia SD pułku w rejonie przy uwzględnieniu wszystkich jego elementów może wynosić do 1 km².

W wypadku rozmieszczania SD pułku w mieście lub osiedlu /wsi/ powinno się zachować ogólnie przyjęty podział SD na trzy grupy. Miejsca pracy oficerów grupy dowodzenia należy organizować w budynkach. Natomiast wozy dowodzenia lub inne pojazdy mechaniczne powinny się ukryć w zabudowaniach gospodarskich lub przy ścianach budynków.

4. Przesuwanie stanowisk dowodzenia w natarciu.

Częstotliwość i sposób przesuwania stanowisk dowodzenia dywizji i pułku w natarciu zależy głównie od tempa nacierających wojsk i praktycznego zasięgu środków łączności, które są na wyposażeniu tych organów dowodzenia.

Przesuwając stanowiska dowodzenia powinno się przestrzegać następujących zasad:^{x/}

- przesunięcia należy organizować tak, aby nie naruszyć zorganizowanego dowodzenia podległymi wojskami oraz łączności z przelozonymi, wojskami wspierającymi, współdziałającymi i sąsiadami;

- przesunięcia dokonywać w miarę możliwości szybko i skrycie, po oddzielnych drogach;

"Dowodzenie dywizją /pułkiem/ w działaniach bojowych, podręcznik - część I str. 27

- nie przesuwac stanowisk dowodzenia w czasie decydujacych momentow walki;

- kolejne rejony rozmieszczenia stanowisk dowodzenia wybierac mozliwie blisko czołowych pododdzialow.

SD i WSD dywizji w natarciu z zasady powinny przesuwać się w różnym czasie /na przemian/, sprzyja to zachowaniu ciągłości dowodzenia. Takie przesuwanie nie jest regułą i w niektórych wypadkach, np. w czasie pościgu oba te stanowiska mogą przesuwać się jednocześnie. W tym przypadku dowodzenie będzie realizowane przy pomocy środków radiowych w ruchu lub z zawczasu zaplanowanych krótkich postojów.

SD dywizji w natarciu może przesuwać się do nowego rejonu z wykorzystaniem WSD lub samodzielnie.

Przesuwając SD dywizji z wykorzystaniem WSD w pierwszej kolejności powinno się wysłać do nowego rejonu rozmieszczenia SD grupę rekonesansową. Z nią lub w oddzielnej kolumnie powinien przesuwać się drugi rzut węzła łączności SD przeznaczony do rozwinięcia węzła łączności w nowym rejonie.

W tym czasie dowódca dywizji z grupą operacyjną udaje się na WSD skąd dowodzi w czasie przesuwania pozostałej części SD. Po nawiązaniu łączności przez drugi rzut WŁ SD w nowym rejonie, szef sztabu z pozostałą częścią grupy dowodzenia i węzła łączności SD przemieszcza się do nowego rejonu rozmieszczenia SD.

Po rozwinięciu SD w nowym rejonie przemieszcza się tam z WSD dowódca dywizji z grupą operacyjną.

Grupa zabezpieczenia SD dywizji przesuwa się w ostatniej kolejności po zwinięciu pozostałych elementów SD.

Przykład przesunięcia SD dywizji w natarciu z wykorzystaniem WSD przedstawiono na schemacie - załącznik nr 6.

Doświadczenia wskazują, że ten wariant przesunięcia SD dywizji w natarciu jest najbardziej korzystny z punktu widzenia zachowania ciągłości dowodzenia i możliwości jego odtwarzania. Po pierwsze - eliminuje się w zasadzie konieczność dowodzenia w ruchu, ponieważ albo dowódca albo szef sztabu w czasie przesuwania poszczególnych elementów /grup/ SD ma możliwość dowodzenia ze stanowiska rozwiniętego w rejonie, przy wykorzystaniu wszystkich rodzajów środków łączności; po drugie - w wypadku zniszczenia jednego ze stanowisk dowodzenia /SD lub WSD/, drugie natychmiast może kontynuować dowodzenie bez uszczerbku dla jego jakości; po trzecie - rozdzielenie SD na kilka małych kolumn utrudni nieprzyjacielowi jego wykrycie i zniszczenie.

W innym wariantcie, dowódca dywizji przebywający z grupą operacyjną na WSD, po nawiązaniu łączności przez drugi rzut węzła łączności SD w nowym rejonie rozmieszczenia, przybywa do tego rejonu. Dopiero po przybyciu dowódcy dywizji do nowego rejonu rozmieszczenia SD, szef sztabu "zwija" pozostałą część grupy dowodzenia oraz węzła łączności i przybywa do nowego rejonu rozmieszczenia SD.

Przy przesunięciu SD dywizji z pominięciem WSD, kolejność przesuwania może być podobna jak z wykorzystaniem WSD z tym, że dowódca dywizji z grupą operacyjną po nawiązaniu łączności przez drugi rzut węzła łączności SD w nowym rejonie, zamiast na WSD przemieszcza się wozami dowodzenia lub śmigłowcami na nowe SD. Dopiero po przemieszczeniu się dowódcy do nowego rejonu szef sztabu rozpoczyna przesunięcie pozostałej części grupy dowodzenia i węzła łączności. Chodzi o to, aby zawsze część grupy dowodzenia mogła realizować dowodzenie wykorzystując rozwinięte w rejonie środki łączności.

W czasie przesuwania SD dywizji wozy dowodzenia powinny być tak zestawione w kolumnie marszowej, aby dowódca dywizji /szef sztabu/ miał przy sobie niezbędne środki łączności oraz oficerów pracujących zazwyczaj na centrum dowodzenia. Usprawni to dowodzenie marszu, a szczególnie na krótkich postojach.

Przykładowe ugrupowanie SD dywizji w marszu przedstawiono na schemacie - załącznik nr 7.

Jak wykazują badania, kolejność przesunięcia SD pułku jest nieco inna niż SD dywizji.

Ponieważ węzeł łączności SD pułku posiada tylko jeden komplet środków łączności, przesuwa się on z zasady całością sił razem grupą dowodzenia.

W celu zapewnienia ciągłości i trwałości dowodzenia należy dążyć, aby przesunięcia SD pułku dokonywać podczas realizacji dowodzenia przez dowódcę pułku /z grupą operacyjną/ z POD.

Można więc przyjąć następujący wariant przesunięcia SD pułku - zdaniem autora najkorzystniejszy:

Dowódca pułku przebywa z grupą operacyjną na POD, skąd realizuje dowodzenie pułkiem. Po rozpoznaniu i przygotowaniu przez grupę rekonwalescencyjną nowego rejonu rozmieszczenia SD, szef sztabu z grupą dowodzenia i węzłem łączności SD, całością sił i środków przesuwa się do nowego rejonu SD, realizując dowodzenie w ruchu. Po rozwinięciu zasadniczych sił i środków SD w nowym rejonie i nawiązaniu łączności, dowódca pułku przybywa na SD. Grupa zabezpieczenia w celu "odciążenia" SD powinna przesuwać się w oddzielnej kolumnie.

W czasie przesuwania SD pułku w jednej kolumnie istnieje większe prawdopodobieństwo jego wykrycia i obozwładnienia przez nieprzyjaciela.

Przykładowe ugrupowanie SD pułku w marszu przedstawiono na schemacie - załącznik nr 8.

Jak wykazują badania, w praktyce ćwiczebnej bardzo często dąży się do przesuwania SD pułku, a nawet SD dywizji całością sił i środków. Spowodowane to jest głównie większą możliwością utrzymania dyscypliny marszowej oraz obawą przed błędzeniem i opóźnieniem się poszczególnych kolumn SD. Tworzy się zatem długie ugrupowania marszowe /kilku kilometrowe/ SD, ociężałe, powolne, stanowiące doskonały cel dla uderzeń jądrowych i ogniowych nieprzyjaciela.

5. Ochrona stanowisk dowodzenia dywizji.

przebieg wojny

Stanowiska dowodzenia dywizji i pułku, ze względu na demaskujące je cechy, są obiektami łatwymi do wykrycia i zidentyfikowania. W konsekwencji przeciwnik może je łatwo zlokalizować, a następnie bez większych trudności zniszczyć lub odezwałnić, zwłaszcza że ich poszczególne elementy rozmieszczone są na stosunkowo małym obszarze i są bardzo wrażliwe na uderzenia ogniowe. Będą one także głównymi obiektami ataków środków wojny radioelektronicznej nieprzyjaciela.

Zagrożenie zniszczenia lub odezwałnienia stanowisk dowodzenia występuje we wszystkich etapach walki, zarówno w rejonach wyjściowych do natarcia, na rubieży wejścia do walki, jak i w toku natarcia.

Biorąc pod uwagę niektóre charakterystyczne warunki pracy SD, a mianowicie:

- ześrodkowanie ludzi i środków dowodzenia podczas pracy na postoju na stosunkowo małej powierzchni;
- stosunkowo małe prawdopodobieństwo rozpoznania SD dywizji

i pułku w rejonie wyjściowym, ze względu na ścisze ograniczenia pracy środków radiowych i radioliniowych;

- stosunkowo małe prawdopodobieństwo określenia miejsca marszu kolumny SD, ze względu na ograniczenie pracy środków radiowych, a nawet w przypadkach wykrycia małe prawdopodobieństwo trafienia /cel ruchomy, liniowy/.

Można wnioskować, że największe zagrożenie zniszczenia /obezwładnienia/ stanowisk dowodzenia wystąpi podczas ich pracy na postępie, a zwłaszcza na rubieży wejścia do walki. Tam SD dywizji i pułku oraz WSD, POD dowódcy pułku i SDO dowódców batalionów znajdują się w zasięgu większości raketowych i artyleryjskich środków ogniowych nieprzyjaciela.

Najgroźniejszym dla stanowisk dowodzenia środkiem rażenia jest broń jądrowa. Możliwością rażenia siły żywej i środków dowodzenia /łączności/ znajdujących się na stanowiska dowodzenia przedstawiają tabele 3 i 4.

Tabela 3

Moc ładunków	0,02	0,08	1	1,5	2	10	30	40
	Powierzchnia w km ² , na której nastąpi zniszczenie							
Rodzaj obiektu								
Ludzie w AS	0,09	0,22	3,04	3,6	6,06	11,3	28,3	34,2
Ludzie w WD	0,07	0,1	2,54	3,01	3,08	5,31	7,07	8,40
Autobusy sztabowe	0,07	0,18	0,79	0,95	1,13	3,8	9,03	11,3
Wozy dowodzenia	0,05	0,09	0,5	0,94	1,32	2,01	4,52	5,31
Radiostacje na samochodach	0,07	0,2	1,11	1,33	1,64	5,31	11,3	13,9

Tabela 4

Wielkości strat jakie mogą powstać na stanowiskach dowodzenia dywizji po powietrznych uderzeniach jądrowych:

Nazwa obiektu	Stanowiska dowodzenia	Moc ładunku w kt					
		0,08	% obezwładnienia				10
Lecze w autobusach bojowych i samochodach	WSD/ZSD	26,4	100	100	100	100	100
	SD	6,6	82,6	100	100	100	100
	TSD	10,8	100	100	100	100	100
Lecze w wozach dowodzenia i transporterskich	WSD/ZSD	16	100	100	100	100	100
	SD	6,0	80,0	100	100	100	100
	TSD	7,8	100	100	100	100	100
Kolumny ciężarowe	WSD/ZSD	8,0	79,0	95,0	100	100	100
	SD	2,6	28,3	31,6	37,6	100	100
	TSD	4,00	39,5	47,5	56,5	100	100
Autobusy sztabowe i dywizyjne na terenach	WSD/ZSD	20,0	100	100	100	100	100
	SD	6,6	37,6	44,0	54,6	100	100
	TSD	10,0	65,5	66,5	82	100	100
Stanowiska dowodzenia i transportery	WSD/ZSD	7,0	50,0	56,0	62,0	100	100
	SD	2,3	16,6	18,6	20,0	67,0	100
	TSD	3,5	25,0	28,0	81,0	100	100

Z powyższych zestawień wynika, że przy maksymalnych wielkościach rejonu rozmieszczenia SD dywizji 3 km² i jego poszczególnych sektorów 0,06 - 0,08 km², nawet ładunki jądrowe o mocy 1 - 1,5 kt mogą obezwładnić ludzi w poszczególnych grupach dowodzenia SD dywizji oraz na pozostałych stanowiskach dowodzenia dywizji /WSD, TSD/ i stanowiskach dowodzenia pułków /SD, TSD/.

Natomiast ładunki o mocy 10 kt i więcej mogą spowodować całkowite zniszczenie SD dywizji. Poza tym promieniowanie cieplno,

*) Do obliczeń przyjęto powierzchnię: SD - 2-3 km², WSD/ZSD - 1 km², TSD - 1,5 - 2 km².

oprócz bezpośredniego oddziaływania na ludzi i sprzęt, może powodować masowe pożary otoczenia. Promienie stref pożarów mogą być 1,5 - 2 razy większe od promieni zniszczeń. Dlatego też pod znakiem zapytania staje się celowość rozmieszczania stanowisk dowodzenia w masywach leśnych oraz obiektach łatwopalnych.

Także środki konwencjonalne, precyzyjnego rażenia, wyposażone w głowice o zwiększonej sile rażenia /paliwowo-powietrzne, napalmowe itp./, posiadające parametry niszczenia zbliżone do broni jądrowej mogą razić stanowiska dowodzenia dywizji i pułku we wszystkich sytuacjach taktycznych.

Dywizjon artylerii jedną salwą tych pocisków może wyeliminować z pracy każde stanowisko dowodzenia dywizji. Bateria artylerii jedną salwą może spowodować zniszczenie poszczególnych grup SD dywizji lub każde z pozostałych stanowisk dowodzenia dywizji /WSD, TSD/ i jej wojsk /SD i TSD pułków/.

Możliwości oddziaływania ogniowego nieprzyjaciela na stanowiska dowodzenia dywizji i pułku w natarciu przedstawiono na schemacie - załącznik nr 3.

Przetrwanie stanowisk dowodzenia będzie jednym z głównych czynników powodzenia we współczesnej walce.

Dlatego też obecnie istotnego znaczenia nabiera właściwa ochrona i obrona stanowisk dowodzenia. Metody i środki ochrony stanowisk dowodzenia muszą być dostosowane do możliwości środków rażenia przewidzianych do ich rozpoznania i niszczenia.

Ochrona stanowisk dowodzenia może być realizowana poprzez stosowanie kombinacji następujących przedsięwzięć:

- rozmieszczanie stanowisk dowodzenia poza zasięgiem niektórych środków rażenia;

- uodpornienie stanowisk dowodzenia na zniszczenie;
- zmniejszenie stanów stanowisk dowodzenia;
- ograniczenie demaskujących oznak stanowisk dowodzenia;
- częste przenieszczenie stanowisk dowodzenia;
- wprowadzanie przeciwnika w błąd co do rozmieszczenia

stanowisk dowodzenia;

- dublowanie obsady stanowisk dowodzenia;
- rozśrodkowanie stanowisk dowodzenia.

Przedstawione powyżej działania mogą w decydujący sposób wpłynąć na zapewnienie ciągłości dowodzenia, jednak nie uchronią w pełni stanowisk dowodzenia przed zniszczeniem. Stąd konieczność posiadania pewnych umiejętności oraz dysponowania odpowiednimi siłami i środkami do odtwarzania systemu dowodzenia dywizji.

6. System dowodzenia związków taktycznych NATO, jego odtwarzanie oraz tendencje rozwojowe zmierzające do zapewnienia ciągłości dowodzenia wojskami.

Analizując literaturę traktującą o systemach dowodzenia związków taktycznych państw NATO należy stwierdzić, że bardzo dużo miejsca poświęca się w niej doskonaleniu systemu dowodzenia wojskami w ogniwie taktycznym /korpus - dywizja - brygada/.

Uwzględniając fakt, że w działaniach bojowych stanowiska dowodzenia będą głównym celem broni jądrowej i konwencjonalnej oraz obiektami ataków środków wojny radioelektronicznej, dąży się na Zachodzie do stworzenia systemu dowodzenia odpornego na uderzenia przeciwnika i zapewniającego nieprzerwane dowodzenie w każdej sytuacji bojowej.

W obecnym systemie dowodzenia większości państw NATO, na szczeblu dywizji organizuje się:^{x/} główne stanowisko dowodzenia,

x/ "System dowodzenia wojskami lądowymi NATO", Sztab Gen.WP - Zarząd II, 1970 r.

zapasowe stanowisko dowodzenia i tyłowe stanowisko dowodzenia oraz doraźnie wysunięte stanowisko dowodzenia. Poza tym do dowodzenia całością artylerii dywizji organizuje się stanowisko dowodzenia artylerią.

Podobne stanowiska dowodzenia organizuje się na szczeblu brygady z tym, że nie organizuje się stanowiska dowodzenia artylerią, a dowodzi się nią z głównego lub wysuniętego stanowiska dowodzenia.

Dla zapewnienia nieprzerwanego dowodzenia we wszystkich rodzajach działań bojowych, od brygady wzwyż, organizuje się zapasowe stanowisko dowodzenia. Dostępna literatura nie podaje szczegółowego składu zapasowego stanowiska dowodzenia dywizji i brygady oraz sposobu jego funkcjonowania. Jedynie określa, że pod względem struktury organizacyjnej odpowiada ono w zasadzie głównemu stanowisku dowodzenia z tym, że jest obsadzone mniejszym liczebnie składem osobowym. Zapasowe stanowisko dowodzenia jest w każdej chwili gotowe do przejęcia dowodzenia dywizją /brygadą/. Natomiast w wypadku jednoczesnego obezwładnienia głównego i zapasowego stanowiska dowodzenia do przejęcia dowodzenia dywizją przewiduje się stanowisko dowodzenia artylerią. Uważa się, że jest ono najbardziej zorientowane w ogólnej sytuacji taktycznej, zna zadania dywizji i decyzję dowódcy, a przy tym utrzymuje łączność prawie ze wszystkimi elementami ugrupowania bojowego - wobec czego posiada największe predyspozycje do przejęcia dowodzenia dywizją.

Obecny system dowodzenia dywizji ocenia się na Zachodzie jako mało operatywny, nie uwzględniający wymagania współczesnych wojen. Stąd też prowadzi się szeroko zakrojone badania nad nową strukturą organów dowodzenia i nowym systemem dowodzenia związków taktycznych. Celem tych badań ma być stworzenie dowódcy dywizji wysokomanerowego, zautomatyzowanego, odpornego na obezwładnienie systemu dowodzenia.

Z tą myślą, w jednym z wariantów rozwiązania, wprowadza się w dywizji Stanów Zjednoczonych, zamiast głównego stanowiska dowodzenia bojowe stanowisko dowodzenia.

Organizowane w czasie ćwiczeń bojowe stanowisko dowodzenia dywizji składało się z dwóch równorzędnych, wysokomanowrowych, wysuniętych stanowisk dowodzenia, rozmieszczonych w natarciu w ugrupowaniu brygad pierwszego rzutu. Stanowiska te zewnętrznie nie różniły się od stanowisk dowodzenia brygad. Obecność dowódcy na jednym z nich określała, które jest głównym "pracującym", a które rezerwowym - gotowym w każdej chwili do przejęcia i kontynuowania dowodzenia. Dowódca dywizji dysponując znajdującym się w pobliżu wysuniętego stanowiska dowodzenia śmigłowcem lub wozem dowodzenia, mógł szybko przenosić się z miejsca na miejsce, z jednego wysuniętego stanowiska dowodzenia na drugie. Należy zaznaczyć, że oba wysunięte stanowiska dowodzenia dzięki posiadanym możliwościom automatycznego przekazywania danych o sytuacji i decyzji, posiadały pełną dokumentację bojową.

Tak zorganizowane bojowe stanowisko dowodzenia realizowało zadania związane z bieżącym dowodzeniem wojskami.

Zapasowe stanowisko dowodzenia, funkcjonujące na zasadach zbliżonych do funkcjonowania dawnego głównego stanowiska dowodzenia, zajmowało się głównie perspektywnym planowaniem działań dywizji i zabezpieczenia bojowego wojsk. Jednocześnie było w stałej gotowości do przejęcia dowodzenia dywizją.

W tym układzie na szczeblu dywizji funkcjonowało stale pięć stanowisk dowodzenia: dwa wysunięte, zapasowe, tylowe i artylerii.

Według ocen prowadzonych na łamach literatury wojskowej tak zorganizowany system dowodzenia dywizji jest bardziej manewrowy,

trudniejszy do wykrycia, bardziej odporny na uderzenia przeciwnika, łatwiejszy do odtworzenia.

Odtwarzanie dowodzenia dywizją odbywało się głównie poprzez przejście dowodzenia przez inne funkcjonujące stanowisko dowodzenia dywizji /WSD, ZSD, artylerii/ w ostateczności przekazywano dowodzenie na główne stanowisko dowodzenia podległego oddziału.

W wypadku obozwiadnienia jednego z wysuniętych stanowisk dowodzenia, dowodzenie automatycznie przejmowało drugie WSD bojowego stanowiska dowodzenia. Przy obozwiadnieniu obu wysuniętych stanowisk dowodzenia, dowodzenie dywizją w pierwszej kolejności przejmowało zapasowe stanowisko dowodzenia dywizji, a w drugiej kolejności stanowisko dowodzenia artylerią. Dopiero w ostateczności dowodzenie dywizją przejmowała brygada, tylko do czasu przybycia rezerwowego dowództwa dywizji.

W ZT Stanów Zjednoczonych w latach siedemdziesiątych, główne stanowisko dowodzenia rozwijano w oparciu o tzw. koncepcję "zwartego" SD. Według niej główne SD dywizji rozwijało się na niewielkiej przestrzeni /500 m x 500 m/, w oparciu o dywizyjne centrum operacyjne, oraz węzeł łączności. "Zwarte" SD stwarzało dogodne warunki pracy sztabu, odznaczało się wysoką skutecznością działania. Było jednak zbyt wrażliwe na ogień przeciwnika. Uderzenie ogniowe, nawet środkami konwencjonalnymi, mogło całkowicie wyeliminować je z pracy.

Przedmiotem obecnie prowadzonych studiów w wojskach lądowych Stanów Zjednoczonych jest mocno rozdzionkowane - tzw. "komórkowe" SD, jako najmniej wrażliwe na zniszczenie i nie mniej efektywne w działaniu niż "zwarte" SD.^{x/} Koncepcja "komórkowego" SD wychodzi

x/ Sygnały, seria 7/83 z 15.07.1983r. s.2 ONJW ASG WP.

naprzeciw przedsięwzięciom zmierzającym do zapewnienia trwałości i ciągłości jego funkcjonowania. Polega ona na podzieleniu SD na małe podzespoły lub komórki i rozmieszczenie ich na znacznej przestrzeni na obszarze ok. 10 km x 15 km. Takie rozśrodkowanie komórek SD będzie możliwe jedynie przy powszechnej automatyzacji dowodzenia. Powyższe rozwiązanie wymagać będzie większej liczby ludzi i środków dowodzenia niż "zwarte" SD. Dlatego też spełnienie tego zamiaru w najbliższej przyszłości będzie prawdopodobnie mało realne.

Dla odróżnienia od koncepcji komórkowej kolejną wersję rozmieszczenia SD dywizji, badaną w siłach lądowych Stanów Zjednoczonych, można nazwać "rozśrodkowanym" SD. Koncepcja "rozśrodkowanego" SD zakłada oddzielne rozmieszczenie istniejących już komórek operacyjnych "zwartego" SD. Według niej tworzy się kilka zespołów funkcyjnych, które mają możliwość rozśrodkowania się na pewną odległość i dokonywać wymiany informacji między sobą drogą telefoniczną, telewizyjną i za pomocą innych środków technicznych. Najlepsze warunki pracy ma stworzyć rozśrodkowanie zespołów funkcyjnych na odległość 2-5 km i maksymalne wykorzystanie do ich rozmieszczenia rejonów zabudowanych.

Koncepcja "rozśrodkowanego" SD niezbyt chętnie stosowana jest w praktyce. Większość dowódców dywizji, szczególnie w siłach lądowych Stanów Zjednoczonych w Europie, w czasie ćwiczeń, woli stosować koncepcję "zwartego" SD, rozmieszczając je w dużych budynkach, jak: domy towarowe, magazyny lub spichlerze.

Tak rozwijane "zwarte" SD dywizji przemieszczane jest średnio co 36-48 godzin, a SD brygady - co 12-24 godziny.

Zakłada się jednak stopniowe wprowadzanie w dywizji koncepcji

"rozśrodkowanego" SD. Rozśrodkowanie ma utrudniać przeciwnikom wykrycie, zidentyfikowanie i zniszczenie SD i uczynić te czynności bardziej pracochłonnymi i bardziej kosztownymi. Ponadto pozwala ono lepiej wykorzystać właściwości ochronne terenu i ewentualne zabudowania do rozmieszczenia w nich poszczególnych elementów SD. Koncepcja "rozśrodkowanego" SD uważana jest na "Zachodzie" jako najbardziej odpowiadająca wymaganiom współczesnego pola walki. Należy spodziewać się, że będzie powszechnie stosowana na Zachodzie w najbliższej przyszłości.

R o z d z i a ł II

OCENA SYSTEMU DOWODZENIA DYWIZJI W ASPEKCIE MOŻLIWOŚCI JEGO ODTWARZANIA W NATARCIU

Z definicji systemu dowodzenia wynika, że głównymi jego komponentami są organa dowodzenia z ich wzajemnymi stosunkami oraz techniczne środki dowodzenia zapewniające normalne funkcjonowanie systemu dowodzenia.

Zatem, dokonując oceny systemu dowodzenia w natarciu w aspekcie możliwości jego odtwarzania, prowadzono badania od strony organizacyjnej, funkcjonalnej i technicznej, dążąc do odpowiedzi na następujące pytania:

1. Czy wchodzące w skład systemu dowodzenia dywizji w natarciu stanowiska dowodzenia zapewniają możliwości odtworzenia tego systemu po zniszczeniu głównego ogniwa, jakim jest SD dywizji?

2. Od czego zależeć będzie możliwość odtworzenia dowodzenia wojskami dywizji? Czy zasadniczym utrudnieniem będzie brak odpowiedniej ilości /osób funkcyjnych/ czy środków dowodzenia? Czy problem polega na szybkim odtworzeniu organów dowodzenia, czy systemu łączności?

3. Jakie komórki organizacyjne organów dowodzenia muszą funkcjonować, aby zapewnić możliwość realizacji procesu dowodzenia?

4. Jaka musi być minimalna liczba ludzi w podstawowych komórkach organów dowodzenia, aby mogły one wykonywać najważniejsze zadania procesu dowodzenia?

Odpowiedzi na powyższe pytania będą stanowiły podstawę do ustalenia możliwości i wskazania sposobów odtwarzania obozwiadnionego systemu dowodzenia dywizji w natarciu - będą one treścią kolejnych podrozdziałów rozprawy.

1. Ocena systemu dowodzenia dywizji w aspekcie organizacyjnym.

Oceniając system dowodzenia dywizji w natarciu w aspekcie organizacyjnym, rozpatrzono głównie zagadnienia organizacyjno-etatowej struktury organów dowodzenia dywizji, przewidzianych do obsady aktualnie rozwijanych w natarciu stanowisk dowodzenia. Poza tym badano możliwości odtwarzania istniejących struktur organizacyjnych, a także tworzenie nowych po obezwładnieniu /znieszczeniu/ SD.

Organa dowodzenia poszczególnych szczebli, podobnie jak i całe systemy dowodzenia, mają określoną strukturę organizacyjną, tzn. charakteryzuje je typowy dla nich sposób uporządkowania tworzących je osób funkcyjnych i technicznych środków dowodzenia /łączności/.

Z organów dowodzenia i podległych im pododdziałów łączności i zabezpieczenia, tworzone są poszczególne stanowiska dowodzenia dywizji /SD, WSD i TSD/.

W skład ^{SD} dywizji wchodzi: dowódca dywizji, szef sztabu u podległymi mu wydziałami sztabu /operacyjnym, rozpoznawczym, łączności, administracyjno-gospodarczym/; zastępca dowódcy dywizji ds. politycznych z częścią wydziału politycznego; szefowie rodzajów wojsk z niezbędnymi oficerami i środkami dowodzenia /szef artylerii z częścią sił dowodzenia, szef OPL z częścią kompanii dowodzenia, szef zabezpieczenia chemicznego z SOAS/; kancelaria; przedstawiciele służb kwatermistrzowskich i technicznych, szef wydziału WSW z częścią wydziału, zasadnicza część batalionu łączności oraz siły i środki ochrony i obsługi.

Powyższy zespół oficerów stanowi prawie 80% ogólnej ilości oficerów sztabu dywizji i rodzajów wojsk oraz prawie połowę całego organu dowodzenia dywizją. W nim znajdują się główne osoby funkcyj-

ne dywizji. Jest to więc największe pod względem ilości i ważności obsady, ogniwo w systemie dowodzenia dywizji, zarazem najtrudniejsze do ewentualnego odtworzenia.

Rozmieszczenie najważniejszych osób funkcyjnych z niezbędnymi oficerami /komórkami organizacyjnymi/ i środkami dowodzenia na jednym stanowisku dowodzenia, z jednej strony niewątpliwie ułatwia dowódcy realizację procesu dowodzenia dywizją, z drugiej strony stwarza niebezpieczeństwo jednoczesnego wyeliminowania ich z procesu dowodzenia.

W skład zespołu stale przebywającego na WSD dywizji zazwyczaj wchodzi: zastępca dowódcy dywizji ds. liniowych, 1-2 oficerów wydziału operacyjnego, 1 oficer wydziału rozpoznawczego, 1 oficer wydziału łączności, 1 oficer wydziału politycznego, 1-2 oficerów rodzajów wojsk /w tym jeden oficer szefa artylerii/, 1-2 oficerów tyłów.

Zespół ten ma stworzyć dowódcy dywizji warunki do bezpośredniego dowodzenia walczącymi wojskami w newralgicznych okresach natarcia, a także być w gotowości do ewentualnego przejęcia dowodzenia dywizją w wypadku zniszczenia SD.

Jak wykazują badania, WSD w obecnym składzie i umiejscowieniu ma małe możliwości przejęcia dowodzenia dywizją i rozwinięcia na swojej bazie nowego SD, głównie ze względu na niewystarczającą ilość środków łączności i zagrożenie przez nieprzyjaciela. Zatem należałoby się zastanowić, czy utrzymanie tam takiej ilości ludzi, dla stworzenia warunków dowodzenia dowódcy dywizji jest celowe i uzasadnione. Poza tym należy rozważyć jakie warunki dowodzenia może stworzyć zespół ludzi będący na WSD przy aktualnych możli-

wościach zbierania, opracowania i przekazywania informacji przez to stanowisko.

Doświadczenia z ćwiczeń^{x/} wskazują, że obsada WSD prawie nigdy do czasu przyjazdu dowódcy z grupą operacyjną, nie posiada aktualnej sytuacji oraz uaktualnionej decyzji. Otrzymuje ono informacje najczęściej opóźnione, co najmniej o 0,5 - 1 godz. w stosunku do SD dywizji. Nie ma bowiem na WSD środków dowodzenia umożliwiających natychmiastowe zbieranie i opracowanie informacji bezpośrednio z wojsk, a otrzymuje się je najczęściej pośrednio z SD dywizji.

Należy spodziewać się, że sytuacja ta ulegnie poprawie po wprowadzeniu do wyposażenia organów dowodzenia dywizji zautomatyzowanego systemu dowodzenia. Przewidywane możliwości tego systemu zostaną omówione w oddzielnym podrozdziale.

Między innymi z wątpliwości związanych z możliwościami WSD i z mankamentów jego funkcjonowania wynikła propozycja, aby zespół oficerów z WSD wykorzystał bardziej racjonalnie, np. do utworzenia w dywizji w natarciu odrębnego stale funkcjonującego zapasowego stanowiska dowodzenia, będącego w stałej gotowości do przejęcia dowodzenia dywizją. Natomiast na WSD dywizji przewidzieć tylko odpowiednie środki dowódczo-sztabowe z obsługą techniczną, z których w każdej chwili mógłby korzystać dowódca dywizji i jego grupa operacyjna.

W skład TSD dywizji zazwyczaj wchodzi: kwatermistrz z podległymi służbami, pozostali oficerowie wydziału politycznego, wydział organizacyjno-ewidencyjny, wydział kadr, wydział służby finansowo-bankowej, inne osoby funkcyjne, które nie weszły w skład SD i WSD dywizji.

x/ Wyniki badań ćwiczenia dowódczo-sztabowego "ORLAN-78". Omówienie ćwiczenia "OPAL-82".

Ze struktury organizacyjnej TSD można wnioskować, że do odtworzenia dowodzenia dywizją i pracy w "pionie operacyjnym" mogą być przygotowani jedynie kwatermistrz i szef służb technicznych z częścią podległych im oficerów, którzy ukończyli akademię wojskową, głównie ASG WP oraz niektórzy oficerowie wydziału politycznego. Pozostali oficerowie w zasadzie nie mogą być brani pod uwagę z racji jedynie specjalistycznego przygotowania.

Szczegółowy podział osób funkcyjnych dowództwa dywizji na poszczególne stanowiska dowodzenia przedstawia tabela 5.

Tabela 5

PODZIAŁ DOWÓDZTWA DYWIZJI NA STANOWISKA DOWODZENIA
DYWIZJI

Wyszczególnienie	Stan osobowy	Obsada stanowisk		
		SD	WSD	TSD
1	2	3	4	5
Dowódca dywizji	1	1		
Zastępca ds. politycznych	1	1		
Zastępca ds. liniowych	1	-	1	
Szef sztabu	1	1		
S z t a b				
- szef wydziału operacyjnego /SWO/	1	1		
- starsi oficerowie WO	2	1	1	
- oficerowie WO	4	3	1	
- topograf	1	1		
- magazynier map	1	1		
- szef wydz. rozpoznawczego /SWR/	1	1		
- oficerowie WR	4	3	1	
- szef wydz. łączności /SWŁ/	1	1		
- starsi oficerowie WŁ	3	2	1	
- wydział organiz.-ewidencyjny	4	-	-	4
- wydział admin.-gospodarczy	3	3		
- inspektor ochrony tajemnicy	1	1		
- kancelaria	4	3	1	
Razem sztab	30	21	5	4

1	2	3	4	5
Szef artylerii + oficerowie szefa artylerii	7	6	1	
Szef OPL + oficerowie szefa OPL	2	2		
Szef saperów + ofic. szefa saperów	2	1	1	
Szef zabezp. chemicz. + ofic. szefa zabezp. chemicznego	3	2	1	
Wydział polityczny	14	7	1	6
Wydział kadr	3	-	-	3
Kwatermistrz - zastępca dowódcy	1	-	-	1
Kwatermistrzostwo	20	1	1	18
Szef służb techn. - zastępca dowódcy	1	-	-	1
Służby techniczne	15	1	1	13
Wojskowa prokuratura dywizyjna	3	-	-	3
Wojskowy sąd dywizyjny	2	-	-	2
Wydział WSW	8	4	-	4
O g ó ł e m	115	48	12	55

U w a g a! W rozliczeniach nie uwzględniono obsady etatowej oraz załóg technicznych środków dowodzenia oraz stanu pododdziałów zabezpieczenia.

Z dokonanego podziału dowództwa dywizji na poszczególne stanowiska dowodzenia wynika, że na SD pozostanie:

w sztabie dywizji 22 osoby, z tego:

- w wydziale operacyjnym - 7 osób^{x/};
- w wydziale rozpoznawczym - 4 osoby;
- w wydziale łączności - 3 osoby.

Szefowie rodzajów wojsk na SD będą dysponowali następującą ilością ludzi:^{xx/}

- szef artylerii - 6;
- szef OPL - 2;
- szef saperów - 1;
- szef zabezpieczenia chemicznego - 2.

x/ z topografem i magazynierem map.
xx/ razem z szefami.

W takim składzie pracują podstawowe komórki SD dywizji zarówno w czasie organizacji, jak i podczas prowadzenia natarcia.

Z powyższego podziału wynika też, że żadne z pozostałych stanowisk nie odpowiada ani pod względem struktury organizacyjnej ani pod względem obsady ilościowej SD.

Okres, w którym na SD przebywa pełna jego obsada jest najbardziej niebezpiecznym dla systemu dowodzenia dywizji okresem.

W wypadku zniszczenia SD w tym okresie nie ma możliwości odtworzenia systemu dowodzenia dywizji własnymi siłami. Wymagana będzie pomoc z zewnątrz.

W natarciu dywizji, w niektórych jego etapach, np. podczas wchodzenia wojsk dywizji do walki, wprowadzania drugich rzutów itp., dowódca dywizji z grupą operacyjną wyjeżdża zazwyczaj na WSD, w celu bezpośredniego dowodzenia walczącymi wojskami. Skład grupy operacyjnej może być różny, zależny od potrzeb i konkretnej sytuacji taktycznej.

Wyniki badań literatury i dokumentacji ćwiczebnej^{x/} wskazują, że najczęściej razem z dowódcą wyjeżdżają: szef wydziału operacyjnego z jednym oficerem operacyjnym, szef wydziału rozpoznawczego, szef artylerii, szef obrony przeciwlotniczej, szef saperów. Dla zapewnienia łączności dowodzenia grupa ta zazwyczaj wykorzystuje wozy dowodzenia poszczególnych osób funkcyjnych, a do utrzymania łączności z armią - radiostację dowódcy R-137.

Wydzielenie z SD stałej obsady WSD i grupy operacyjnej dowódcy przedstawia tabela 6.

x/ Ćwiczenie dowódczo-sztabowe "OPAL-82", "SZAFIR-83".

Tabela 6

WYDZIELENIE Z SD OBSADY STAŁEJ WSD I GRUPY
OPERACYJNEJ DOWÓDCY DYWIZJI

Wyszczególnienie	Obsada stała		Wydzie- lenie z SD GO	Pozostaje na SD po wydziele- niu GO
	SD	WSD		
Dowódca dywizji	1	-	1	-
Zastępca ds. politycznych	1	-	-	1
Zastępca ds. liniowych	-	1	-	-
Szef sztabu	1	-	-	1
S z t a b:				
- SWO	1	-	1	-
- starsi oficerowie WO	1	1	-	1
- oficerowie WO	3	1	1	2
- topograf	1	-	-	1
- magazynier map	1	-	-	1
- SWR	1	-	1	-
- oficerowie WR	3	1	-	3
- SWL	1	-	1	-
- starsi oficerowie WL	2	1	-	2
- wydział organ.-ewid.	-	-	-	-
- wydział administr.-gospod.	3	-	-	3
- inspektor ochrony tajemnicy	1	-	-	1
- kancelaria	3	1	-	3
Razem sztab	21	5	4	17
Szef artylerii + ofic.szefa art.	6	1	1	5
Szef OPL + ofic.szefa OPL	2	-	1	1
Szef saperów + ofic.szefa sap.	1	1	1	-
Szef zabezp.chemicznego	1	-	1	-
Oficerowie szefa zabezp.chem.	1	1	-	1
Wydział polityczny	7	1	1	6
Kwatermistrzostwo	1	1	-	1
Służby techniczne	1	1	-	1
Wydział WSW	4	-	-	4
Razem	48	12	10	38
Razem obsada WSD + GO	-	22	-	-

Zo składu grupy operacyjnej dowódcy wynika, że pozostając poza rejonem SD w momencie jego obezwładnienia jest ona zdolna przejąć i realizować dowodzenie na bazie jednego z ocalałych stanowisk dowodzenia dywizji /WSD, TSD/ lub SD pułku, bez konieczności natychmiastowego uzupełnienia.

Z drugiej strony w wypadku obezwładnienia grupy operacyjnej, będącej na WSD lub w czasie przegrupowania na to stanowisko, SD - mimo utraty zasadniczych osób funkcyjnych zdolne będzie do kontynuowania dowodzenia dywizją. Zostanie tam jeszcze około 34 oficerów, z tego 16 oficerów w sztabie ogólnowojskowym.

Z oceny organizacyjno-etatowej struktury organów dowodzenia dywizji wynika:

1. W stanie osobowym SD nie ma żadnych rezerw. W okresie planowania i organizowania natarcia pracują na SD wszyscy oficerowie jego obsady, a także część oficerów z WSD.

2. Wydzielenie stałej obsady WSD odbywa się kosztem SD, w którego komórkach organizacyjnych nie ma dodatkowo oficerów przewidzianych do tego celu.

3. Żadne z rozwijanych w natarciu stanowisk dowodzenia dywizji nie odpowiada pod względem organizacyjno-funkcyjnym SD.

4. Jedynie WSD może tworzyć załączek przyszłego SD. Jednak rozmieszczenie WSD w bezpośredniej styczności walczących wojsk utrudnia rozwinięcie na jego bazie nowego SD.

5. Wobec takiego stanu rzeczy, do odtwarzania systemu dowodzenia dywizji w natarciu, należy przewidywać wykorzystanie stanowisk dowodzenia podległych oddziałów.

6. Najlepszym rozwiązaniem byłoby posiadanie w dywizji w natarciu stałego pracującego zapasowego stanowiska dowodzenia /ZSD/ o strukturze zbliżonej do SD. Organizacja takiego stanowiska wymagałaby zmian w strukturze organów dowodzenia dywizji i bata-

liomu łączności. Potrzebę takiego rozwiązania sygnalizuje płk Sylwester PIOTROWSKI w rozprawie doktorskiej nt. "Sposoby i kierunki usprawnienia pracy sztabu dywizji zmechanizowanej w podstawowych rodzajach działań bojowych."^{x/}

7. Korzystnym okresem funkcjonowania systemu dowodzenia dywizji, z punktu widzenia możliwości jego odtwarzania, jest okres, w którym dowódca z grupą operacyjną znajduje się poza SD. Może on wtedy, w wypadku obezwładnienia SD, na bazie ocalałych stanowisk dowodzenia dywizji i pułków, realizować dowodzenie wojskami dywizji.

Nie dokonując istotnych zmian w obecnej strukturze organizacyjnej organów dowodzenia dywizji można zwiększyć odporność systemu dowodzenia dywizji w natarciu, poprzez odpowiednią organizację pracy głównie na SD dywizji, a jednocześnie stworzyć dogodniejsze warunki jego odtwarzania.

Ze specyfiki pracy organów dowodzenia dywizji wynika, że do realizacji różnych przedsięwzięć organizacji walki tworzy się niejako samorzutnie odpowiednie zespoły ludzkie. W praktyce ćwiczebnej zespoły te organizowane były każdorazowo w miarę wynikłych potrzeb. Wymagało to odpowiedniego czasu oraz wielu zabiegów organizacyjnych, przy których często odrywano oficerów od wykonywanej już pracy.

Uporządkowanie tego stanu rzeczy usprawniłoby pracę organów dowodzenia oraz umożliwiłoby racjonalniej wykorzystywać posiadany potencjał ludzki w procesie odtwarzania systemu dowodzenia.

x/ płk dypl. Sylwester PIOTROWSKI, rozprawa doktorska nt. "Sposoby i kierunki usprawnienia pracy sztabu dywizji zmechanizowanej w podstawowych rodzajach działań bojowych". ASG WP 1976r.

Jednym z wariantów rozwiązania problemu mogłoby być utworzenie na SD dywizji stałych zespołów funkcjonalnych przy jednoczesnym wydzieleniu zespołu do przejęcia dowodzenia.

Z organu dowodzenia dywizji przebywającego na SD można utworzyć:

- zespół dowodzenia - kierujący działaniami bojowymi wypracowujący decyzję, dowodzący z SD lub WSD;

- zespół planowania - zajmujący się planowaniem szczegółowym i zabezpieczeniem działań bojowych, a także planowaniem perspektywicznym;

- zespół zabezpieczający - zajmujący się sprawami ochrony i obrony SD, przesunięciami stanowiska dowodzenia, a także sprawami administracyjno-gospodarczymi.

Jednocześnie można wydzielić zespół do przejmowania dowodzenia dywizją w wypadku zniszczenia SD /i WSD/, przebywający stale poza SD, np. na ZSD.

Zespoły dowodzenia i planowania w czasie pracy na SD powinny znajdować się w "bezpiecznych" odległościach od siebie.

Przy tak założonym podziale na SD dywizji stale przebywałby jedynie zespół planowania. Natomiast zespół dowodzenia uczestniczyłby tylko w procesie wypracowania decyzji, następnie opuściłby SD udając się w miarę potrzeb na WSD lub SD podległych oddziałów,

Dodatnią stroną takiego podziału jest możliwość uchronienia zasadniczej części osób funkcyjnych dowództwa dywizji przed jednoczesnym obozwiadnieniem oraz - stworzenie dwóch zespołów ludzkich o zbliżonych możliwościach, mogących natychmiast przejąć dowodzenie, w wypadku obozwiadnienia jednego z nich.

Taka organizacja pracy wymaga jednak odpowiednich ruchomych

środków dowodzenia, zapewniających stałe połączenia informacyjne między tymi zespołami oraz umożliwiającymi automatyczne przekazywanie i obrazowanie informacji.

W celu organizacji zapasowego stanowiska dowodzenia w natarciu dywizji najlepszym rozwiązaniem byłoby posiadanie dodatkowego zespołu ludzi. Taki zespół nie musiałby funkcjonować w okresie pokoju, mógłby być wydzielany w formie przydziału mobilizacyjnego na okres "W".

Na podstawie doświadczeń z ćwiczeń^{x/} i analizy literatury można wnioskować, że organ przewidziany do przejęcia dowodzenia dywizji powinien liczyć minimum 10-12 osób i w swoim składzie posiadać: dowódcę, 2-3 oficerów operacyjnych, 1-2 oficerów rozpoznania, 1 oficera łączności; poza tym do kierowania: artylerią - 1-2 oficerów, wojskami OPL - 1 oficera, wojskami inżynieryjnymi - 1 oficera, wojskami chemicznymi - 1 oficera.

Ustalenia te wynikają z następujących kryteriów:

1. W natarciu dywizji obiektywnie nieunikniona jest na SD konieczność nieprzerwanej pracy oficerów w ciągu najbliższej doby po przejęciu dowodzenia, przy założeniu, że po tym czasie zostanie uzupełniony stan osobowy nowego SD dywizji.

2. Nowe SD dywizji musi realizować w natarciu podstawowe zadania wynikające z konieczności utrzymania ciągłości kierowania działaniami podległymi wojskami.

3. Konieczność przejściowych rezygnacji z czynności planistycznych na korzyść kierowania działalnością wojsk.

W obecnej strukturze organizacyjnej dowództwa dywizji nie ma dodatkowego zespołu ludzi do przejmowania dowodzenia dywizją. Można ją wydzielić jedynie kosztem SD. Najbardziej racjonalne byłoby wykorzystanie do tego celu obsady stałej, obecnie organizowanego w natarciu WSD i na jej bazie zorganizowanie zapasowego

x/ Ćwiczenie dowódczo-sztabowe "ORIAN-78".

stanowiska dowodzenia dywizji /ZSD/.

Przykładowy podział dowództwa dywizji na zespoły funkcjonalne SD z uwzględnieniem wydzielenia obsady ZSD dywizji przedstawia tabela 7.

PODZIAŁ DOWÓDZTWA DYWIZJI NA ZESPOŁY FUNKCJONALNE SD Z WYDZIELENIEM
OBSADY ZSD DYWIZJI /wariant/

SD		WSD	OBSADA ZSD
ZESPÓŁ DOWODZENIA	<p>dowódca dywizji szef sztabu x/ zastępca ds. politycznych zastępca kwatermistrza szef służb technicznych starszy oficer oper. WO SWR SWL szef artylerii szef OPL szef saperów szef zabezp. chemicznego</p>	<p>obsada ze składu zespołu dowodzo- nia</p>	<p>z-ca ds. liniowych st. oficer z WO oficer z WO st. oficer z WR st. oficer z WL st. oficer zabezp. chem. z-ca szefa artylerii st. oficer szefa saper. przedstawiciel TSD instruktor polit.</p>
ZESPÓŁ PLANOWANIA	<p>szef sztabu SWO 2 oficerów z WO 2 oficerów z WR 2 oficerów zo sztabu AD 1 oficer z wojsk inż. 1 oficer z wojsk OPL 1 oficer z wojsk chem. 2 ofic. z wydz. polit. 1 przedst. kwaterm. 1-2 oficerów służb techn.</p>		

ZESPÓŁ ZABEZPIECZENIA
<p>1 oficer z WO szef WAG 1-2 oficerów WAG dowódca koir część koir</p>

x/ szef sztabu bierze udział w procesie
wypracowania decyzji.

2. Ocena systemu dowodzenia dywizji w aspekcie funkcjonalnym

Oceniając system dowodzenia dywizji w natarciu w aspekcie funkcjonalnym badano przede wszystkim możliwości realizacji funkcji dowodzenia wojskami dywizji w natarciu z wchodzących w jego skład stanowisk dowodzenia, oraz ich wzajemną zależność funkcjonalną. Zwrócono przy tym główną uwagę na możliwości zapewnienia ciągłości dowodzenia dywizją w natarciu po obezwładnieniu poszczególnych ogniw tego systemu, a szczególnie głównego ogniwa, którym jest SD dywizji.

Oceną w aspekcie funkcjonalnym objęto także działalność osób funkcyjnych w organach dowodzenia z ich wzajemnymi zależnościami oraz możliwości ich zastąpienia w ramach istniejącego systemu dowodzenia.

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że stopień prawdopodobieństwa ciągłości funkcjonowania systemu dowodzenia zależy przede wszystkim od ilości ogniw tego systemu i węzłów łączności, którymi te ogniwa dysponują. Ogólnie można stwierdzić, że stopień zapewnienia ciągłości funkcjonowania systemu dowodzenia danego szczebla zależy od ilości działających na danym szczeblu stanowisk dowodzenia, a całego systemu - od ilości funkcjonujących stanowiska dowodzenia wszystkich szczebli.

Wyniki badań autorów pracy naukowo-badawczej nt. "Zwiększenie efektywności dowodzenia wojskami lądowymi w wyniku optymalizacji ich wyposażenia w techniczne środki łączności do 1990 r."^{x/} wskazują, że dla uzyskania prawdopodobieństwa ciągłości funkcjonowania systemu dowodzenia dywizji w natarciu w granicach 80-90% niezbędne jest rozwinięcie na szczeblu dywizji 3-4 stanowisk dowodzenia stale funkcjonujących i mogących się wzajemnie wymieniać. Uzyskanie prawdopodobieństwa ciągłości funkcjonowania systemu dowodzenia dywizji

x/ Plk Morawski, plk Nowakowski, "Zwiększenie efektywności dowodzenia wojskami lądowymi w wyniku optymalizacji ich wyposażenia w techniczne środki łączności do 1990r." - rozpr. doktorska, ASC WP 1980, s.10.

w natarciu w tych granicach, powinno zapewnić nieprzerwane dowodzenie wojskami dywizji w najważniejszych okresach walki oraz umożliwić bezkolizyjne i szybkie odtworzenie dowodzenia w wypadku zniszczenia najważniejszego ogniwa tego systemu jakim jest SD dywizji.

A zatem należy zastanowić się, czy istniejący system dowodzenia dywizji może zapewnić takie prawdopodobieństwo ciągłości funkcjonowania w natarciu?

W dywizji w natarciu rozwija się trzy, stale funkcjonujące, stanowiska dowodzenia: SD, WSD i TSD oraz doraźnie można wykorzystywać PPD. Obowiązujące regulaminy nie wspominają w ogóle o punkcie obserwacyjnym /PO/ dowódcy dywizji, prawdopodobnie zakładając, że rolę dawnego PO spełni przybliżone do walczących wojsk, obecnie WSD. Wydaje się jednak, że obok WSD, organizacja doraźnych punktów obserwacyjnych w newralgicznych momentach natarcia dywizji, będzie miała miejsce w dalszym ciągu.

Ta ilość stanowisk /punktów/ dowodzenia teoretycznie powinna, w minimalnym stopniu, zapewnić ciągłość funkcjonowania w natarciu systemu dowodzenia na szczeblu dywizji pod warunkiem, że stanowiska te mogą realizować podobną funkcję w dowodzeniu oraz spełniają zasadę wzajemnej zamienności.

Jak wiemy przeznaczenie stale funkcjonujących stanowisk dowodzenia dywizji jest zasadniczo różne.

SD dywizji jest głównym stanowiskiem dowodzenia, gdyż na nim odbywa się proces planowania i organizowania natarcia. Na tym SD znajduje się największa ilość sił i środków dowodzenia. Węzeł łączności SD umożliwia utrzymanie nieprzerwanej łączności z przelozonym, podwładnymi, wojskami wspierającymi i współdziałającymi oraz sąsiadami. Na SD dywizji pracują oficerowie, specjaliści wszystkich rodzajów wojsk dywizji. Realizują oni proces dowodzenia

tych wojskami oraz dostarczają dowódcy niezbędnych danych do decyzji. Funkcjonowanie SD jest niezbędne zarówno w czasie organizacji natarcia jak i w czasie jego prowadzenia, bowiem jest ono nerwralgicznym miejscem, gdzie zbiegają się wszystkie połączenia informacyjne dywizji - swoistym mózgiem dowódcy dywizji.

Drugim, stale funkcjonującym stanowiskiem, jest WSD. Przybliża ono dowódcę do walczących wojsk i zapewnia mu możliwości okresowego dowodzenia wojskami w decydujących momentach natarcia. Stałą obsadę WSD stanowi wydzielony ze składu SD zespół oficerów, kierowany najczęściej przez zastępcę dowódcy dywizji ds. liniowych.

WSD w zasadzie powinno realizować funkcję podobną do SD dywizji. Oficerowie przebywający na WSD muszą na bieżąco znać decyzję dowódcy dywizji i aktualne położenie wojsk.

Jak wykazały doświadczenia z ćwiczeń^{x/}, obsada WSD w zasadzie jest w natychmiastowej gotowości do przejęcia dowodzenia dywizją, jednak ze względu na znikomy skład i wyposażenie w środki dowodzenia nie jest w stanie realizować procesu dowodzenia wojskami.

A zatem stała obsada WSD stanowi jedynie swoisty załączek umożliwiający dowódcy dywizji natychmiastowe włączenie się do procesu dowodzenia. Dopiero po przybyciu na WSD dowódcy dywizji z grupą operacyjną /dowodzenia/ i środkami dowodzenia staje się ono głównym stanowiskiem dowodzenia realizującym proces dowodzenia wojskami dywizji. Dlatego też tylko wtedy WSD może być brane pod uwagę jako równorzędne ogniwo dla SD, wpływające na zwiększenie prawdopodobieństwa ciągłości funkcjonowania systemu dowodzenia dywizji w natarciu.

Niekorzystny wpływ na możliwości rozwinięcia na bazie WSD nowego SD dywizji ma stosunkowo bliskie rozmieszczenie WSD od rubio-

x/ Ćwiczenie dowódczo-sztabowe "OPAL-82".

zy styczności wojsk /1-3 km/ - w zasięgu ognia całości artylerii i moździerzy nieprzyjaciela. Rozwinięcie węzła łączności, a szczególnie grupy środków radioliniowych z antenami na wysokich, widocznych z daleka masztach nie zawsze będzie możliwe,^{x/} bowiem będą one widoczne ze strony nieprzyjaciela. Poza tym nawet minimalne wachnięcie się frontu walki w głąb własnego ugrupowania /np. podczas kontrataku nieprzyjaciela/ może zagrozić nowemu SD i w najgorszym wypadku zmusić do jego natychmiastowej zmiany w głąb ugrupowania bojowego wojsk własnych w niewrażliwym momencie walki.

Dodatnią stroną przy wykorzystaniu WSD jako stanowiska zapasowego, jest odpowiednie przygotowanie fachowe jego obsady do przejęcia i realizacji procesu dowodzenia. Oficerowie obsady stałej WSD są wydzieleni z poszczególnych komórek organizacyjnych SD. Posiadają najczęściej wysokie przygotowanie ogólnowojskowe i specjalistyczne oraz odpowiednie doświadczenia sztabowe, a także znają specyfikę pracy SD.

Oceniając przydatność WSD do przejęcia dowodzenia dywizją w aspekcie funkcjonalnym można stwierdzić, że jest ono przeznaczone i zdolne jedynie do okresowego dowodzenia dywizją w okresie przejściowym, do czasu zorganizowania nowego SD.

Tyłowe stanowisko dowodzenia dywizji /TSD/ przeznaczone jest do dowodzenia tyłami dywizji. Rozmieszcza się je z zasady w ugrupowaniu tyłów dywizji, znacznie oddalonych od walczących wojsk. Wykorzystanie TSD dywizji jako stanowiska zapasowego, mogącego przejąć dowodzenie dywizją jest wprawdzie teoretycznie możliwe, lecz bardzo utrudnione. W pułku natomiast wykorzystanie TSD do przejęcia dowodzenia pułkiem jest prawie niemożliwe i nie-

x/ Opinie oficerów Katedry Wojsk Łączności ASG WP.

celowe. Jest to uwarunkowane głównie małą ilością oraz różnorodnością składu osobowego organów dowodzenia tyłami.

Wprowadzie niektóre publikacje oraz badane materiały^{x/} uzasadniają możliwość i celowość przejmowania dowodzenia dywizją przez TSD, bazując głównie na wystarczającym teoretycznym przygotowaniu oficerów TSD do dowodzenia wojskami.

Nie negując powyższych uzasadnień, badania wykazują, że chociaż oficerowie TSD mają w większości wysokie specjalistyczne przygotowanie, to jednak ich wiedza i doświadczenie - szczególnie na szczeblu pułku nie są wystarczające do rozwiązywania zadań taktycznych w roli dowódcy i sztabu ogólnowojskowego. Tak jak wiedza i doświadczenie oficerów ogólnowojskowych nie zawsze pozwala rozwiązywać zadania kwatermistrzowskie i techniczne.

W badanej dokumentacji z ćwiczeń dowódczo-sztabowych:

ORLAN-78, OPAL-82, SZAFIR-84 oraz protokołów Inspekcji Sił Zbrojnych PRL z lat 1978-83 nie stwierdzono przypadku przejmowania dowodzenia przez TSD dywizji w wypadku obezwładnienia SD. Również wywiady z szefami sztabów 15DZ, 16DPanc i 20DPanc wskazują na małe prawdopodobieństwo wykorzystania TSD do przejęcia dowodzenia dywizją czy pułkiem.

Zatem, oceniając TSD dywizji i pułku w aspekcie funkcjonalnym można wnioskować, że istnieje małe prawdopodobieństwo do wykorzystania go jako stanowiska zapasowego do przejmowania dowodzenia. Co nie oznacza, że w skrajnie trudnych sytuacjach nie można dowodzić dywizją z TSD oraz że siły i środki TSD nie mogą być brane pod uwagę przy odtwarzaniu systemu dowodzenia dywizji.

x/ Wystąpienie szefa Katedry Tyłów ASG WP, gen.dyw.Kamińskiego na sympozjum naukowym ASG WP w dniu 4.05.1984r. na temat: Teoria podejmowania decyzji.

Oceniając system dowodzenia dywizji w natarciu w aspekcie funkcjonalnym, a w tym możliwość wykorzystania poszczególnych stanowisk dowodzenia do odtwarzania dowodzenia, należałoby jeszcze dokonać jego oceny w poszczególnych okresach natarcia.

W rejonie wyjściowym do natarcia powinny w zasadzie funkcjonować wszystkie trzy stanowiska dowodzenia dywizji /SD, WSD i TSD/. Najczęściej w praktyce, część oficerów obsady stałej WSD z zastępcą dowódcy dywizji ds. liniowych włącznie, angażowana jest do procesu wypracowania decyzji i planowania działań bojowych na SD, a jeżeli nie, to i tak przebywa na SD, aby zapoznać się tam z decyzją dowódcy /odrysować ją/ i zadaniami dla wojsk /rozkazem bojowym/.

Doświadczenia z ćwiczeń^{x/} wskazują, że w czasie wypracowania decyzji i planowania działań bojowych w rejonie wyjściowym na WSD pozostaje zazwyczaj tylko służba dyżurna. Oficerowie na WSD w tym okresie mają znikome informacje o sytuacji i decyzji dowódcy. W wypadku obozwiadnienia SD właściwie nie mają oni żadnych podstaw, ani możliwości kontynuowania procesu planowania działań bojowych. Po powrocie oficerów na WSD z decyzją i treścią zadań bojowych znacznie zwiększają się możliwości tego stanowiska dowodzenia w zakresie ewentualnego przejęcia dowodzenia wojskami dywizji.

W podobnej sytuacji jest TSD. Zakres posiadanych informacji o sytuacji do czasu otrzymania decyzji z SD jest zbyt skąpy do samodzielnego wypracowania decyzji i zorganizowania natarcia. Po otrzymaniu decyzji do natarcia oficerowie TSD w zasadzie mogą posiadanyimi siłami i środkami przekazać zadania bojowe dla wojsk i zorganizować natarcie. Naturalnie czas realizacji tych

x/ Ćwiczenie dowódczo-sztabowe "OPAL-82".

przedsięwzięć znacznie się wydłuży.

W pułku, w rejonie wyjściowym funkcjonuje SD i TSD. TSD pułku w zakresie możliwości przejęcia dowodzenia znajdzie się w podobnej, a nawet dużo gorszej sytuacji, jak TSD dywizji. Jeżeli obezwładnienie SD nastąpiłoby po podjęciu decyzji i przekazaniu zadań bojowych wojskom, kwatermistrz pułku, na bazie TSD, może zorganizować nowy organ dowodzenia pułkiem. Nie ma on jednak sił i środków do samodzielnego wypracowania decyzji i zorganizowania natarcia.

W czasie przechodzenia dywizji do natarcia na rubieży wejścia do walki funkcjonuje w zasadzie WSD, na którym przebywa dowódca dywizji z grupą operacyjną i SD z szefem sztabu i pozostałymi oficerami grupy dowodzenia. Rozwinięte lub rozwijane są także SD pułków. Tyłowe stanowiska dowodzenia dywizji i pułków znajdują się zazwyczaj jeszcze w rejonach wyjściowych, w ugrupowaniu tyłów, ewentualnie na drogach marszu.

Jest to korzystny okres z punktu widzenia zapewnienia ciągłości dowodzenia oraz możliwości jego odtwarzania.

System dowodzenia na szczeblu dywizji oparty jest w tym okresie o dwa równorzędne, ogólnowojskowe stanowiska dowodzenia - WSD i SD, z których WSD jest stanowiskiem głównym.

Zatem proces dowodzenia może być realizowany bez większego uszczerbku, zarówno z WSD jak i SD dywizji.

W pułku sytuacja jest podobna jak w dywizji. Dowódca pułku z grupą operacyjną wyjeżdża najczęściej, w tym okresie, na punkt dowódczo-obszerwacyjny. Funkcjonują zatem SD i WSD - stanowiska dowodzenia o zbliżonych możliwościach dowodzenia wojskami.

W toku natarcia dywizji funkcjonują stale SD, WSD i TSD. Możliwości przejęcia dowodzenia przez WSD zależą głównie od funkcji jaką spełnia w danym okresie natarcia. Czy jest ono "pracującym"

stanowiskiem dowodzenia z dowódcą dywizji i grupą operacyjną, czy "biernym" stanowiskiem dowodzenia jedynie z obsadą stałą. WSD w natarciu powinno być ciągle w gotowości do przejęcia dowodzenia dywizją, naturalnie przy wykorzystaniu ocalałych sił i środków z innych stanowisk dowodzenia dywizji.

W pułku w newralgicznych okresach natarcia organizuje się PDO. Jego funkcjonowanie wpływa korzystnie na możliwości zapewnienia ciągłości dowodzenia pułkiem, nie rozwiązuje jednak w pełni problemu ze względu na stosunkowo skromną ilość sił i środków zabezpieczających dowodzenie z PDO.

Podsumowując ocenę systemu dowodzenia dywizji w natarciu w aspekcie funkcjonalnym można stwierdzić, że istniejący system dowodzenia może tylko w minimalnym stopniu zapewnić zakładane prawdopodobieństwo ciągłości dowodzenia i tylko w niektórych okresach jego funkcjonowania.

WSD dywizji może być brane pod uwagę w tym procesie tylko wówczas, gdy znajduje się na nim dowódca z grupą operacyjną. Przy czym WSD dywizji nie może jednocześnie pełnić dwóch funkcji: umożliwiać dowódcy dywizji bezpośrednie dowodzenie wojskami i jednocześnie pełnić funkcję zapasowego stanowiska dowodzenia. Są to dwie odmienne funkcje, nie zawsze dające się pogodzić, bowiem cel ich jest zupełnie inny. TSD dywizji też w zasadzie nie jest przeznaczona do przejmowania funkcji SD.

Wobec powyższego, aby zapewnić ciągłość funkcjonowania dowodzenia w natarciu i możliwość bezkolizyjnego jego odtwarzania, istnieje konieczność posiadania w dywizji dodatkowego stanowiska dowodzenia /zapasowego/ zdolnego do bezkolizyjnego przejęcia dowodzenia. Pomyślna próba organizacji i wykorzystania ZSD dywizji w natarciu została przeprowadzona w ćwiczeniu dowódczo-sztabowym "ORLAN-78".

W celu zwiększenia operatywności dowodzenia koniecznym staje się także dokonanie zmian w organizacji i funkcjonowaniu WSD. WSD powinno być wysokomaneurowe, zdolne do stworzenia dowódcy dywizji warunków bezpośredniego dowodzenia wojskami. W natarciu powinno ono stale przesuwać się z wojskami na kierunku głównego uderzenia, w ugrupowaniu pułków, a nawet batalionów pierwszego rzutu. Powinno ono mieć możliwość utrzymania stałej i nieprzerwanej łączności z pułkami pierwszego rzutu, wojskami wspierającymi i SD dywizji. Chodzi o to, aby dowódca dywizji z grupą operacyjną mógł natychmiast po przybyciu na WSD włączyć się do dowodzenia wojskami i aby w tym celu nie musiał "ciągnąć" z SD radiostacji a nawet swoich wozów dowodzenia.

Niejednokrotnie w literaturze wojskowej takie stanowisko dowodzenia nazywano bojowym stanowiskiem dowodzenia.

Po wprowadzeniu do systemu dowodzenia dywizji ZSD funkcjonowałyby stale SD, ZSD, TSD oraz na głównym kierunku uderzenia /natarcia/ dywizji znajdowałyby się WSD tylko z obsadą /załogą/ techniczną. Szczegóły techniczne proponowanego rozwiązania zostaną przedstawiono w kolejnym podrozdziale rozprawy.

3. Ocena systemu dowodzenia dywizji w aspekcie technicznym.

Oceniając system dowodzenia dywizji w aspekcie technicznym badano przede wszystkim możliwości wykorzystania do jego odtworzenia technicznych środków dowodzenia wojskami. Stanowią one materiałną bazę systemu dowodzenia dywizji i tworzą system łączności. Podstawowymi elementami systemu łączności dywizji są węzły łączności. Ilość organizowanych węzłów łączności zależy przede wszystkim od ilości rozwijanych stanowisk dowodzenia dywizji, podległych pułków i innych elementów ugrupowania bojowego dywizji. Węzeł

łączości każdego stanowiska dowodzenia powinien być zdolny do zapewnienia łączności z przełożonym i podwładnymi w wypadku konieczności przejęcia dowodzenia całością lub częścią sił dywizji.

Węzły łączności dywizyjnych stanowisk dowodzenia /DZ, DPanc/ rozwijane są przede wszystkim siłami i środkami batalionu łączności, uzupełnionymi dodatkowo siłami i środkami baterii dowodzenia szefa artylerii, kompanii dowodzenia szefa OPL, batalionu rozpoznania, plutonu łączności GDBLF oraz plutonu SOAS szefa zabezpieczenia chemicznego. Z wyżej wymienionych pododdziałów do rozwijania i eksploatacji węzłów łączności angażowane są przede wszystkim wozy dowódczo-sztabowe.

Łącznie w batalionie łączności dywizji występuje:

- 1,5 kompletu węzła łączności SD dywizji;
- 1 komplet węzła łączności WSD dywizji;
- 1 komplet węzła łączności TSD dywizji.

Węzły łączności pułkowych stanowisk dowodzenia /pz, pcz/ są rozwijane siłami i środkami kompanii łączności i uzupełniane siłami i środkami kompanii rozpoznania, baterii artylerii przeciwlotniczej, drużyny dowodzenia szefa artylerii. Łącznie tymi siłami i środkami w pułku można rozwinąć:

- 1 komplet węzła łączności SD;
- 1 komplet węzła łączności TSD;
- wydzielić środki łączności na PO dowódcy pułku.

Węzeł łączności SDO batalionu piechoty jest rozwijany i eksploatowany siłami i środkami łączności bpz. Węzły łączności stanowisk dowodzenia oddziałów i pododdziałów rodzajów wojsk są rozwijane i eksploatowane siłami i środkami organicznych pododdziałów łączności występujących na poszczególnych szczeblach dowodzenia. Węzły łączności pułkowych i batalionowych stanowisk

dowodzenia nie posiadają żadnych znaczących rezerw środków łączności. Każde wydzielenie środków łączności z tych węzłów łączności odbywać się może jedynie kosztem zorganizowanego systemu łączności danego szczebla dowodzenia.

W dywizji większość elementów węzła łączności SD rozwija się bezpośrednio na stanowisku dowodzenia. Poza nimi rozmieszcza się jedynie radiostacje KF średniej mocy.

Każdorazowo po rozwinięciu węzłów łączności stanowisk dowodzenia dywizji pewna część sił i środków batalionu łączności pozostanie nie wykorzystana. Są to siły i środki łączności zwane drugim rzutem WŁ SD, przeznaczone do wcześniejszego rozwinięcia podstawowych elementów WŁ w nowym rejonie w przypadku kolejnych zmian położenia SD dywizji, oraz środki przewodowe i radiowe pozostające w odwodzie. Drugi rzut WŁ SD /lub odwód środków łączności/ rozmieszczony jest poza SD w odległości ponad 5 km, aby w wypadku uderzenia jądrowego na SD dywizji nie uległ zniszczeniu i mógł być wykorzystany do odtworzenia systemu łączności.

Do drugiego rzutu WŁ SD, uwzględniając potrzeby WSD, dywizja w natarciu może wydzielić ograniczoną ilość środków łączności, głównie radioliniowej i telefonicznej, a mianowicie:

- 1 aparaturę ATF - TI;
- 1 aparaturę ATa - SA;
- 1 stację radioliniową R-405;
- 1 stację radioliniową R-409 przydzieloną z armijnego

batalionu radioliniowego;

- 1 aparaturę ALD - 3;

x/ Konsultacja z kierownikiem Zakładu Taktycznego Katedry Wojsk Łączności.

- drużynę telefoniczną z samochodem i środkami łączności telefonicznej.

Pozostałe środki łączności rozwijane są na WŁ SD w rejonie wyjściowym dla zapewnienia łączności poszczególnym osobom funkcyjnym /komórkom organizacyjnym/.

W czasie przesuwania grupy dowodzenia SD do nowego rejonu rozwinięcia SD, wozy dowodzenia oraz środki radiowe poszczególnych osób funkcyjnych przesuwają się razem z ich użytkownikiem. Natomiast pozostała na SD grupa teletransmisyjnych środków radioliniiowych i przewodowych po rozwinięciu nowego SD przechodzi do drugiego rzutu WŁ SD.

Obecnie dywizja nie dysponuje taką ilością środków łączności aby w drugim rzucie WŁ SD posiadać środki radiowe średniej mocy lub dodatkowo utworzyć z nich odwód środków łączności.

W natarciu w ewentualnym odwodzie środków łączności w najlepszym wypadku może pozostać część sił i środków łączności telefonicznej, które nie zostały wykorzystane do rozwinięcia łączności wewnętrznej poszczególnych stanowisk dowodzenia dywizji.

Trudnym i nie w pełni rozwiązany dotychczas problemem jest organizacja łączności WSD. Jeżeli WSD ma dodatkowo spełnić stawiane przed nim zadanie, tj. natychmiastowe przejęcie dowodzenia w wypadku zniszczenia SD, powinno posiadać odpowiednią ilość re-lacji łączności z przełożonym, podwładnymi, SD i TSD. Najlepszym rozwiązaniem byłoby posiadanie stale funkcjonującego węzła łączności zbliżonego możliwościami do WŁ SD.

Wobec konieczności organizacji łączności WSD siłami batalionu łączności, dla jego potrzeb można jedynie wydzielić:

- wóz dowodzenia R-3 zastępcy dowódcy dywizji ds. liniowych;
- wóz dowodzenia RD-115 zastępcy szefa artylerii;

- drużynę telefoniczną z samochodem kablowym.

Ta znikoma ilość środków łączności nie może zapewnić możliwości przejęcia dowodzenia dywizją przez WSD.

W wypadku przechodzenia dywizji do natarcia z położenia w styczności z nieprzyjacielem, przy ustabilizowanym froncie walki i odpowiednich warunkach terenowych dla zabezpieczenia łączności WSD można dodatkowo wydzielić:

- stację radioliniową R-409 przydzieloną z armijnego batalionu radioliniowego;

- II rzut środków radioliniowych i przewodowych.

Ta ilość środków łączności może stanowić materialną bazę do ewentualnego rozwinięcia WŁ nowego SD dywizji. Jednakże wydzielając II rzut środków łączności na WSD dywizja pozbawiona zostaje wszelkich odwodów łączności, a tym samym i środków łączności umożliwiających w natarciu bezkolizyjne przesunięcie i rozwinięcie SD dywizji w nowym rejonie.

W takim układzie TSD dywizji dysponując plutonem łączności, posiada większe możliwości pod względem organizacji łączności niż WSD dywizji. Rozwinięty węzeł łączności TSD może szybciej dostosować to stanowisko dowodzenia dla potrzeb przejęcia dowodzenia w wypadku zniszczenia SD. Jedyne zbyt duże oddalenie TSD od wojsk będących w pierwszym rzucie nacierającej dywizji może utrudnić organizację łączności i zmusić do przybliżenia tego stanowiska z jego węzłem łączności do walczących wojsk.

Z oceny systemu dowodzenia dywizji w aspekcie technicznym wynika, że:

1. Pod względem technicznym dywizja w natarciu posiada znacznie większe możliwości wydzielenia sił i środków do odtwarzania dowodzenia niż pod względem zasobów ludzkich.

2. W celu uzyskania środków łączności do przejęcia dowodzenia w wypadku zniszczenia SD należy II rzut środków łączności rozmieszczać poza funkcjonującym SD.

3. Organizowane obecnie WSD dywizji nie dysponuje odpowiednimi środkami do przejęcia dowodzenia dywizją.

4. Największe, w dywizji, możliwości wykorzystania środków łączności przy przejmowaniu dowodzenia posiada WŁ TSD dywizji.

5. Każde wydzielenie środków łączności, wobec braku w tych węzłach łączności rezerw, odbywać się może jedynie kosztem zorganizowanego systemu łączności danego szczebla dowodzenia.

W poprzednich podrozdziałach rozprawy uzasadniono potrzebę posiadania w dywizji, w natarciu ZSD, umożliwiającego bezkolizyjne przejęcie dowodzenia w wypadku obezwładnienia SD. Aby ZSD mogło w pełni spełnić stawiane przed nim zadanie, powinno posiadać węzeł łączności o odpowiedniej ilości relacji łączności.

Organizacja takiego węzła łączności wymaga zmian organizacyjnych i funkcjonalnych batalionu łączności i pododdziałów łączności /dowodzenia/ szefów rodzajów wojsk.

Próbie rozwiązania powyższego problemu przedstawia ppłk dypl. Władysław BRYLIŃSKI^{x/} w rozprawie doktorskiej nt.

"Doskonalenie systemu łączności dywizji pancерnej w natarciu".

W wypadku organizacji węzła łączności ZSD dotychczasowymi siłami i środkami batalionu łączności dla jego potrzeb można jedynie wydzielić:^{xx/}

- wóz dowodzenia R-3 zastępcy dowódcy dywizji ds. liniowych;
- wóz dowodzenia RD-115 zastępcy szefa artylerii dywizji;
- kilka radiostacji małej mocy.

x/ ppłk dypl. Władysław BRYLIŃSKI, rozprawa doktorska "Doskonalenie systemu łączności dywizji pancерnej w natarciu",
ASG WP 1979 r.

xx/ Tymzo.

Wydzielenie innych środków, a szczególnie aparatowni i radiostacji średniej mocy może nastąpić jedynie kosztem drugiego rzutu węzła łączności SD lub kosztem węzła łączności TSD.

Możliwa do wydzielenia na ZSD ilość środków łączności nie daje pełnej możliwości natychmiastowego przejęcia dowodzenia wojskami i wymaga znacznego uzupełnienia.

Na podstawie analizy literatury problemu i doświadczeń z ćwiczeń^{x/} można wnioskować, że organ przejmujący dowodzenie dywizją powinien posiadać minimum:

- 1-2 wozy dowodzenia;
- 1-2 radiostacje średniej mocy;
- 1-2 autobusy sztabowe;
- część wojskowej poczty polowej.

Ustalenia te wynikają głównie z następujących kryteriów:

1. Konieczność utrzymania łączności z przełożonym i sąsiadami.
2. Konieczność utrzymania łączności z podległymi oddziałami i pododdziałami w celu zapewnienia dowódcy ciągłości kierowania podległymi wojskami.
3. Stworzenie warunków pracy na stanowisku dowodzenia.
4. Wpływ automatyzacji systemu dowodzenia dywizji na doskonalenie procesu dowodzenia wojskami w natarciu oraz możliwości jego odtwarzania.

Obecny system dowodzenia dywizji w natarciu charakteryzuje się wieloma czynnikami negatywnie wpływającymi zarówno na realizację procesu dowodzenia, jak i możliwości jego odtwarzania.

Przedo wszystkim znamionuje go systematyczny wzrost informacji przepływających przez poszczególne ogniwa dowodzenia, przy

x/ Ćwiczenie dowódczo-sztabowe "ORŁAN-78" i "OPAL-82".

stosunkowo małej przepustowości sieci informacyjnej. Organa dowodzenia dywizji i jej podległych wojsk nie są jeszcze należycie wyposażone w środki i urządzenia zapewniające sprawne zbieranie, gromadzenie, przetwarzanie i przesyłanie informacji. Niedostateczna instrumentalizacja organów dowodzenia niejednokrotnie powoduje, że dane do podjęcia decyzji napływają często w nieodpowiednim czasie, a podjęte decyzje trafiają do wykonawców z opóźnieniem. Poza tym stanowiska dowodzenia są "ociężałe", mało ruchliwe, nie zawsze nadążają za nacierającymi wojskami.

Utrudnia to dowodzenie wojskami dywizji w szybko zmieniających się sytuacjach oraz praktycznie uniemożliwia bezkolizyjne odtworzenie systemu dowodzenia w natarciu.

Te niedociągnięcia i trudności w dowodzeniu w pewnym zakresie ma wyeliminować wprowadzany w niedalekiej przyszłości zautomatyzowany system dowodzenia dywizji. Należy się spodziewać, że wpłynie on zdecydowanie na zwiększenie operatywności, ciągłości i skrytości dowodzenia dywizją w natarciu, a także na możliwości szybkiego odtwarzania dowodzenia w wypadku obezwładnienia przez nieprzyjaciela poszczególnych ogniw systemu dowodzenia.

System ten ma zapewnić zautomatyzowane przyjmowanie, przechowywanie, przetwarzanie, przekazywanie i wydawanie informacji o stanie, położeniu, działaniu wojsk własnych i przeciwnika oraz o wybuchach jądrowych, promieniotwórczym i chemicznym skażeniu terenu, a także o innych czynnikach wpływających na działania bojowe dywizji.

Z punktu widzenia stopnia automatyzacji procesów dowodzenia, system ten ma umożliwić pracę w trzech reżimach:

1. Zautomatyzowanym z rozwiązywaniem zadań taktycznych przy użyciu elektronicznego kompleksu obliczeniowego /EKO/ oraz pokładowych środków automatyzacji i łączności znajdujących się na wozach dowódczo-sztabowych.

2. Zautomatyzowanym z wykorzystaniem tylko pokładowych środków automatyzacji i łączności /bez wykorzystania maszyn/cyfrowych EKO/.

3. Niezautomatyzowanym /klasycznym/ z wykorzystaniem tylko środków łączności wozów dowódczo-sztabowych.

W systemie zautomatyzowanym z wykorzystaniem elektronicznego kompleksu obliczeniowego /EKO/ przewiduje się możliwość rozwiązywania szeregu zadań taktycznych w większości podsystemów układu funkcjonalnego. I tak, w podsystemie ogólnowojskowym przewiduje się możliwość wykonywania zadań dotyczących:

- zbierania i opracowywania danych o nieprzyjacielu;
- rozliczania stanu osobowego, sprzętu i uzbrojenia nieprzyjaciela;
- zbierania i opracowania danych o stanie wojsk własnych;
- zbierania i opracowania danych o położeniu i charakterze działań wojsk własnych;
- obliczenia stosunku sił i środków;
- kalkulacji przegrupowania wojsk dywizji;

poza tym:

- zbierania i opracowania danych o wybuchach jądrowych;
- prognozowania strat po uderzeniach jądrowych;
- prognozowania sytuacji promieniotwórczej;
- zbierania i opracowania danych o sytuacji po uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela.

W przewidywanym systemie dowodzenia dywizji, środki automaty-

zacji i łączności mają być zainstalowane bezpośrednio na wozach dowódczo-sztabowych użytkowników. Umożliwi to dowodzenie w ruchu oraz wyeliminuje ze składu węzłów łączności dotychczasowe aparatownie i radiostacje tych użytkowników.

W podsystemie ogólnowojskowym środki automatyzacji i łączności mają być zainstalowane na wozach dowódczo-sztabowych: dowódcy dywizji, szefa sztabu, zastępcy dowódcy dywizji ds. liniowych, szefa wydziału rozpoznawczego. W wyżej wymienionych wozach dowódczo-sztabowych będą /oprócz załogi/ miejsca pracy dla trzech oficerów oraz dysponenta WDSz. I tak, np. w wozie dowódczo-sztabowym dowódcy dywizji może pracować SWO, starszy oficer WO, szef łączności dywizji; w wozie dowódczo-sztabowym szefa sztabu - dwóch oficerów operacyjnych WO oraz pomocnik szefa łączności; w wozie dowódczo-sztabowym zastępcy dowódcy dywizji ds. liniowych - trzech oficerów wyznaczonych do pracy na WSD czy ZSD dywizji. Należy spodziewać się, że wozy dowódczo-sztabowe poszczególnych osób funkcyjnych sztabu czy grupy dowodzenia mogą stanowić samodzielne elementy stanowiska dowodzenia. Rozmieszczenie ich w "bezpiecznych" odległościach wpłynie niewątpliwie na odporność SD na uderzenia nieprzyjaciela.

Wydzielenie takiego WDSz na oddzielne stanowisko dowodzenia WSD czy ZSD umożliwi prawie natychmiastowe przystąpienie do realizacji dowodzenia z nowego punktu /miejsca/, a tym samym do bezkolizyjnego przejęcia dowodzenia.

Przy zwiększonym rozśrodkowaniu WDSz poszczególnych osób funkcyjnych oraz możliwościach wykorzystania środków automatyzacji i łączności tylko bezpośrednio z WDSz, niewątpliwie znajdzie konieczność pracy w czasie wypracowania decyzji i planowania działań bojowych bezpośrednio w tych wozach dowódczo-sztabowych, a nie jak dotychczas w centrum dowodzenia czy autobusach sztabo-

wych. Zmusi to na pewno do dokonania pewnych zmian organizacyjnych i funkcjonalnych na SD dywizji.

Przy zastosowaniu zautomatyzowanych systemów dowodzenia kolejność pracy dowódcy i sztabu w procesie dowodzenia, a głównie w procesie planowania natarcia, nie powinna ulec zasadniczym zmianom. Zmieniają się na pewno metody pracy dowódcy i poszczególnych osób funkcyjnych SD, a także możliwości i sposoby przygotowywania i dostarczania danych do decyzji. Dowódca oraz każda z osób funkcyjnych sztabu i rodzajów wojsk, będą mieli możliwość uzyskiwania niezbędnych danych natychmiast, na żądanie.

Na podstawie dotychczasowych doświadczeń i przeprowadzonych badań można stwierdzić, że cały cykl procesu dowodzenia dywizją /od chwili otrzymania zadania bojowego do czasu przekazania zadań wykonawcom/ trwa obecnie około 4-5 godzin, a w pułku minimum 2-3 godziny.

Każdy cykl dowodzenia obejmuje zazwyczaj takie czynności jak:

- zbieranie, przetwarzanie i opracowywanie informacji;
- planowanie działań bojowych, a w tym wypracowanie

decyzji;

- organizowanie działań bojowych, a w tym przekazywanie zadań wykonawcom.

W obecnym systemie dowodzenia dywizji zbieranie i opracowywanie informacji o sytuacji jest procesem skomplikowanym i stosunkowo czasochłonnym. Nie ma bowiem w dywizji specjalnej komórki, ani oddzielnego zespołu informacyjnego. Czynności te wykonują zazwyczaj oficerowie operacyjni oraz oficerowie rodzajów wojsk. Tradycyjnie ukształtowany obieg informacji wewnątrz stanowiska dowodzenia oraz na zewnątrz nie zawsze pozwala uzyskać nie-

zbędne informacje w odpowiednim terminie i na odpowiednim poziomie.

Z praktyki ćwiczebnej wiadomo, że w natarciu dywizji zachodzi konieczność aktualizacji położenia wojsk co najmniej co 2-3 godziny, natomiast sam proces zbierania tych informacji trwa około 30-40 minut. Dochodzi do tego proces opracowania informacji na dokumentach bojowych. W sumie taki cykl zbierania informacji może trwać do jednej godziny, a w procesie przejmowania dowodzenia ograniczonymi środkami jeszcze dłużej. Czyli niekiedy informacje dostarczone dowódcy do podjęcia decyzji będą opóźnione o 1 godzinę a nawet dłużej. Może to mieć decydujący wpływ na słuszność i aktualność decyzji dowódcy dywizji.

W przyszłym, zautomatyzowanym systemie dowodzenia przewiduje się skrócenie czasu zbierania i opracowania informacji o położeniu wojsk i przekazywania ich w ogniwie pułk-dywizja do kilkunastu minut /10-15 min./. Natomiast czas doprowadzenia do dowódcy dywizji informacji o wybuchach jądrowych i stanie systemu dowodzenia dywizji ma ulec skróceniu do kilku minut /1-4 min./.

Zatem, czas zbierania i opracowywania informacji o sytuacji może ulec skróceniu 3 a nawet 5-krotnie w stosunku do czasu zbierania informacji w obecnym systemie dowodzenia dywizji.

Wpłynie do w zasadniczy sposób na szybkość podejmowania decyzji w natarciu oraz optymalność decyzji związanych z odtwarzaniem naruszonego systemu dowodzenia.

Przewiduje się, że w przyszłym, zautomatyzowanym systemie dowodzenia dywizji wszelkie informacje o sytuacji, w relacji pułk-dywizja, będą mogły być przekazywane bezpośrednio do osób zainteresowanych na monitory, a w miarę potrzeby wprowadzane do pamięci komputerów pokładowych i odtwarzane w dowolnym terminie. W podobny sposób będą mogły być przekazywane wszelkie informacje pomiędzy

stanowiskami dowodzenia na danym szczeblu dowodzenia. Zarówno WSD jak i TSD, a jeżeli będzie zorganizowane i ZSD, będą mogły w sposób zautomatyzowany otrzymywać wszelkie informacje o sytuacji dywizji.

Innym, bardzo pracochołonnym przedsięwzięciem w procesie dowodzenia jest planowanie działań bojowych, a w tym wypracowanie decyzji dowódcy do natarcia. Kolejność pracy dowódcy w procesie wypracowania decyzji do natarcia przy wykorzystaniu zautomatyzowanego systemu dowodzenia w zasadzie nie powinna ulec zmianie. Zmieni się tylko sposób pracy oraz możliwości przygotowania i opracowania przez sztab niezbędnych danych do decyzji.

Dowódca i poszczególni oficerowie funkcyjni będą pracowali w swoich wozach dowódczo-sztabowych, znacznie oddalonych od siebie. Nie będzie więc styczności osobistej dowódcy z oficerami sztabu i rodzajów wojsk. Wobec powyższego, trzeba będzie zrezygnować z tradycyjnej oceny sytuacji i meldowania danych do decyzji itp.

Możliwości zautomatyzowanego systemu dowodzenia mają zapewnić realizację tych przedsięwzięć bez konieczności kontaktu osobistego. Dane do decyzji, w systemie zautomatyzowanym z wykorzystaniem EKO, mogą być przygotowane w oparciu o posiadane zbiory zadań taktycznych. Średni czas przygotowania obliczeń taktycznych, przy wykorzystaniu EKO, ma wynosić nie więcej jak 5-6 minut. Zatem, w stosunku do tradycyjnego sposobu przygotowania danych do decyzji, będzie 4-5 krotnie krótszy. Niezbędne dane do decyzji dowódca może uzyskać na piśmie, wyświetlone na monitorze lub przedstawione bezpośrednio na mapie. Jednocześnie dane te będą mogły być przekazywane szefowi sztabu oraz zastępcy dowódcy ds. liniowych przebywającemu na WSD lub ZSD. Tym samym, czas wypracowania

decyzji do natarcia może ulec skróceniu co najmniej dwukrotnie, przy jednoczesnym opracowaniu decyzji na mapach dowódcy, szefa sztabu i szefa wydziału operacyjnego oraz przekazaniu jej szefom rodzajów wojsk posiadających zautomatyzowane WDSz, a także na WSD i TSD, a nawet na SD pułku przewidzianego do przejęcia dowodzenia dywizją.

W toku wypracowania decyzji, wszystkie zarządzenia do podległych wojsk, będą mogły być przekazywane automatycznie "na okólnik" lub oddzielnie do każdego wykonawcy. Przewiduje się, że średni czas przekazywania zarządzeń bojowych do wojsk, w relacji dywizja - pułk, może ulec skróceniu z 12-15 min. w systemie niezautomatyzowanym do 5-6 min. w systemie zautomatyzowanym, a więc 2-2,5-krotnie. Ma to istotne znaczenie, szczególnie w trakcie natarcia, przy szybko zmieniających się sytuacjach.

Stosunkowo pracochłonnym etapem procesu dowodzenia dywizji jest organizacja natarcia, a głównie przekazanie zadań bojowych wykonawcom.

W obecnym systemie dowodzenia dywizji jest to wąskie gardło procesu dowodzenia. Jak potwierdza praktyka ćwiczeń^{x/} średni czas opracowaniu rozkazu bojowego *H* dywizji wynosi 2-3 godziny, a czas przekazania zadań bojowych, w ogniwie dywizja - pułk, około 30 minut i dłużej.

W systemie zautomatyzowanym czas przekazania zadań bojowych, w powyższym ogniwie, może ulec 3-4 krotnemu skróceniu i wynosić może około 6-10 minut. Poza tym prawdopodobnie będzie istniała możliwość natychmiastowego przekazania dowódcom pułków decyzji dowódcy dywizji i zadań pułków w formie obrazu na monitorze.

x/ Ćwiczenie dowódczo-sztabowe "ORLAN-78", "OPAL-82", "SZAFIR-83".

Umożliwi to im poznanie zadania bojowego jeszcze przed jego otrzymaniem na piśmie lub ustnie, lepsze jego zrozumienie oraz łatwiejsze określenie swego miejsca i roli w ugrupowaniu bojowym dywizji, jeszcze przed ewentualnym wyjazdem na rekonesans z dowódcą dywizji. Ma to także istotne znaczenie w wypadku przejmowania dowodzenia przez poszczególne, przewidziane do tego celu, ogniwa systemu dowodzenia dywizji, wyposażone w zautomatyzowany WDSz. W pamięci komputerów WDSz będzie istniała możliwość zapisywania decyzji dowódcy, zadań bojowych przekazanych wykonawcom i innych danych umożliwiających przejęcie dowodzenia dywizją i w decydujących momentach odtworzenie w formie dokumentu bojowego na nowym SD.

W rezultacie wprowadzenia do dywizji zautomatyzowanego systemu dowodzenia przewiduje się, że cykl procesu dowodzenia od otrzymania zadania bojowego do przekazania zadań wykonawcom może ulec skróceniu, z 4-5 godzin w obecnym systemie niezautomatyzowanym, do około 1,5-2 godzin w systemie zautomatyzowanym z wykorzystaniem EKO, czyli prawie trzykrotnie.

W toku natarcia system zautomatyzowany ma umożliwić aktualizację położenia wojsk /sytuacji/ z minimalnymi opóźnieniami i prawie natychmiastowe reagowanie dowódcy na zaistniałą sytuację.

W zakresie odtwarzania naruszonego systemu dowodzenia dywizji w natarciu, urządzenia komputerowe WDSz mają umożliwić odtworzenie decyzji dowódcy dywizji i zadań bojowych, a także automatyczne uzyskanie informacji o stanie systemu dowodzenia dywizji, jego poszczególnych ogniw dowodzenia, a nawet środków dowodzenia i poszczególnych relacji łączności. Dane te stanowią mogą podstawę natychmiastowego podjęcia decyzji o sposobie odtwarzania dowodzenia oraz o potrzebach i źródłach uzupełnienia.

Skróci to kilkakrotnie czas przejmowania dowodzenia i odtwarzania danego ogniwa systemu dowodzenia. Jest to szczególnie

ważne głównie w natarciu, gdzie nawet chwilowa utrata dowodzenia w decydujących okresach walki może mieć znaczący wpływ na jej końcowy wynik.

W chwili obecnej, mając fragmentaryczne dane o przyszłym, zautomatyzowanym systemie dowodzenia dywizji, trudno zbadać wszystkie możliwości jego wykorzystania w procesie odtwarzania dowodzenia. Trudno też przewidzieć odporność nowego systemu na obezwładnienie przez nieprzyjaciela, a szczególnie na skutki działania broni jądrowej.

Biorąc pod uwagę zakładane możliwości techniczne można sądzić, że system ten w znaczny sposób ułatwi oraz przyspieszy proces przejmowania dowodzenia przez poszczególne zautomatyzowane ogniwa dowodzenia.

R o z d z i a ł III

SPOSOBY I MOŻLIWOŚCI ODTWARZANIA SYSTEMU DOWODZENIA DYWIZJI
W NATARCIU

Dotychczasowe badania dowodzą, że w praktyce szkoleniowej wojsk stosuje się różne sposoby odtwarzania systemu dowodzenia dywizji w natarciu, występują też kontrowersyjne poglądy na ten temat w dostępnej literaturze przedmiotu.

Dokonując oceny literatury lat siedemdziesiątych i uwzględniając doświadczenia ćwiczeń można wnioskować, że najczęściej stosowanym sposobem odtwarzania systemu dowodzenia dywizji, w tym okresie było: początkowo doraźne zastąpienie zniszczonych ogniw dowodzenia innymi, wcześniej do tego przewidzianymi i przygotowanymi ogniwami; następnie, odpowiednio do możliwości i potrzeb, odtworzenie obezwładnionego ogniwa dowodzenia, drogą uzupełnienia i przesunięcia stanów osobowych i środków dowodzenia z poszczególnych ogniw dowodzenia.^{x/}

Według poglądów zawartych w wojskowej literaturze radzieckiej, między innymi w opracowaniu pt. "Odtwarzanie zdolności bojowej dywizji zmechanizowanej /pancernej/ i prowadzenie działań bojowych ocalałymi siłami"^{xx/} w części dotyczącej odtwarzania dowodzenia określa się następujące sposoby jego odtwarzania:

- częściowe uzupełnienie stanem osobowym i środkami łączności i przekazanie dowodzenia jednemu ze stanowisk dowodzenia;
- przekazanie dowodzenia na zapasowe stanowisko dowodzenia lub stanowisko jednego z sąsiadów i kontynuowanie dowodzenia bez odtwarzania poprzedniego ogniwa;

x/ Biuletyn Informacyjny Sztabu Generalnego nr 2 z 1975 r.

xx/ Opracowanie w języku rosyjskim nr bibl. ASG Pf. 18 285.

- utworzenie nowego organu dowodzenia z dwóch lub kilku dowództw, które utraciły znaczną ilość sił i środków;

- przekazanie dowodzenia dywizją jednemu z dowództw pułków, a następnie wzmocnienie go siłami i środkami.

Badania literatury przedmiotu z końca lat siedemdziesiątych wykazują, że sposoby odtwarzania dowodzenia poprzez uzupełnienie obezwładnionych stanowisk dowodzenia zostały w zasadzie odrzucone, jako zbyt skomplikowane i długotrwałe. Zaczęto natomiast stosować i upowszechniać metodę odtwarzania dowodzenia poprzez przeniesienie dowodzenia na inne stanowisko dowodzenia. W owym okresie coraz częściej mówiło się o konieczności posiadania w dywizji, zarówno w natarciu jak i obronie, zapasowego stanowiska dowodzenia. Jego zasadniczym zadaniem byłoby bezkolizyjne przejęcie dowodzenia dywizją w sytuacji zniszczenia lub obezwładnienia zasadniczego stanowiska dowodzenia /SD/.

Badania wykazują, że niezależnie od różnych poglądów i praktyk, w zależności od stopnia obezwładnienia systemu dowodzenia, można stosować następujące zasadnicze sposoby jego odtwarzania:

1. Odtwarzanie systemu dowodzenia dywizji w natarciu w ramach dotychczasowej struktury organów dowodzenia, poprzez ich kompleksowe uzupełnienie.

2. Przejmowanie funkcji organu zniszczonego /obezwładnionego/ przez inny funkcjonujący organ dowodzenia systemu dywizyjnego lub spoza tego systemu.

3. Utworzenie nowego organu dowodzenia z pozostałości kilku dowództw, które utraciły zdolność bojową.

W dalszej części rozprawy przedstawiona zostanie szczegółowa ocena podanych wyżej sposobów odtwarzania systemu dowodzenia dywizji.

1. Sposoby i możliwości odtwarzania systemu dowodzenia dywizji w natarciu w ramach dotychczasowej struktury organów dowodzenia dywizji.

Podstawowym sposobem odtwarzania systemu dowodzenia dywizji w natarciu w ramach dotychczasowej struktury organów dowodzenia, będzie uzupełnienie strat poniesionych przez dany organ dowodzenia. Sposób ten będzie miał miejsce wówczas, gdy na stanowisku dowodzenia ulegnie zniszczeniu tylko niewielka część sił i środków w granicach 20-30%, nie więcej jednak jak 40-50%, tzn. wówczas, gdy stanowisko dowodzenia nie utraciło jeszcze zdolności do dowodzenia wojskami, a jedynie nastąpiło utrudnienie dowodzenia.^{x/}

Największe trudności stanowić będzie uzupełnienie strat na SD dywizji, mniejsze trudności wystąpią przy uzupełnieniu strat na pozostałych stanowiskach dowodzenia dywizji /WSD i TSD/.

Na SD dywizji znajdują się zasadnicze osoby funkcyjno, wyeliminowanie których może w zasadniczy sposób wpłynąć na proces dowodzenia wojskami dywizji. Uzupełnienie strat na SD powinno być tak realizowane, aby zapewnić organowi dowodzenia możliwość realizacji dowodzenia w natarciu, przede wszystkim pierwszym rzutem dywizji i oddziałami /pododdziałami/ wsparcia ogniowego. Wynika stąd konieczność odtworzenia w pierwszej kolejności komórek operacyjnych i kierujących dywizjonem rakiet taktycznych i artylerią. Przedstawiona kolejność odtwarzania organów dowodzenia sugeruje, że i system łączności należałoby odtwarzać w podobnej kolejności.

Problematykę uzupełnienia strat w obozwardnionym SD dywizji można rozpatrywać w dwóch wariantach, w zależności od miejsca

x/ Terminologia zaczerpnięta z Rozkazu NDSZ UW Nr 03 z dnia 16.05.1984 r. dot. "Zmniejszenia możliwości dowodzenia".

przebywanie dowódcy dywizji z grupą operacyjną w momencie obezwładnienia SD dywizji:

1. Kiedy dowódcą dywizji z grupą operacyjną w momencie obezwładnienia SD dywizji znajdował się poza nią, np. na WSD dywizji:

2. Kiedy dowódcą dywizji z grupą operacyjną w momencie obezwładnienia SD dywizji znajdował się na SD dywizji.

Rozpatrzmy zatem możliwości odtworzenia SD w wariantcie bardziej korzystnym, kiedy dowódcą z grupą operacyjną znajdował się w momencie obezwładnienia SD poza SD dywizji.

Uzupełnienie SD stanem osobowym, w tym wariantcie, nie powinno nastręczać większych trudności. Trudno z góry określić wielkość powstałych strat na SD po uderzeniu ogniowym nieprzyjaciela. Przyjmijmy, że uderzenie ogniowe zostało wykonane na najważniejszy, z punktu widzenia rozmieszczenia osób funkcyjnych, element SD jakim jest grupa dowodzenia. Przy 50% obezwładnienia grupy dowodzenia mogło zostać wyeliminowanych z pracy około 17 oficerów, z tego około 7 oficerów ze sztabu dywizji. Prawdopodobnie grupa dowodzenia w dotychczasowym rejonie nie mogłaby pracować ze względu na zniszczenia, pożary itp. Należałoby oficerów zdolnych do pracy rozmieścić w nowym rejonie.

Już sam powrót na SD dowódcy z grupą operacyjną z WSD, w zasadzie umożliwiłby kontynuowanie pracy SD. W grupie operacyjnej dowódcy znajdują się prawie wszyscy szefowie rodzajów wojsk, którzy w połączeniu z ocalałymi oficerami SD mogą do czasu uzupełnienia realizować dowodzenie wojskami. Uzupełnienie takiego organu dowodzenia powinno odbywać się w pierwszej kolejności z pozostałych stanowisk dowodzenia dywizji, w głównie z WSD. Z WSD dywizji można wykorzystać do uzupełnienia SD jego obsadę

stałą i w ten sposób uzyskać około 10-12 oficerów, w tym 3 oficerów ogólnowojskowych.

Uzupełnienie pozostałej ilości oficerów może odbywać się w dalszej kolejności z podległych oddziałów i pododdziałów dywizji.

Szef sztabu lub osoba przejmująca jego obowiązki powinna określić powstałe straty i zorganizować uzupełnienie.

Czas odtwarzania takiego stanowiska jest stosunkowo krótki. Do czasu zorganizowania pracy na SD dowódca z grupą operacyjną powinien dowodzić z WSD. Wówczas proces uzupełniania stanów osobowych SD i organizowania tam pracy, nie powinien mieć większego wpływu na dowodzenie wojskami dywizji.

Bardziej skomplikowana sytuacja powstanie w drugim wariantcie, wówczas, gdy w czasie obezwładnienia SD, dowódca z grupą operacyjną będzie znajdował się na stanowisku dowodzenia.

Przyjmując 50% obezwładnienia straty w stanie osobowym na SD mogą sięgać do około 25 oficerów, w tym około 10 oficerów ze sztabu. Należy liczyć się, że przy tym zostanie obezwładniona znaczna część kierowniczej kadry, a w tym i dowódca dywizji. Uzupełnienie tak dużych strat będzie bardzo trudne, a w natarciu dywizji prawie niemożliwe do zrealizowania siłami dywizji. W tej sytuacji, w toku natarcia, bardziej opłacalne z punktu widzenia czasu realizacji przedsięwzięcia, będzie przekazanie dowodzenia na inne, funkcjonujące stanowisko dowodzenia. Uzupełnienie tak znacznych strat na SD dywizji może być realizowane wówczas, gdy jest stosunkowo dużo czasu, np. dywizja znajduje się w rejonie wyjściowym do natarcia, po podjęciu decyzji i przekazaniu zadań bojowych wykonawcom.

Dowodzenie dywizją w toku uzupełniania jej SD powinno w zasa-

dzie realizować WSD. Dowódca dywizji - jeżeli nie został zabity - z niezbędną grupą oficerów powinien natychmiast udać się śmigłowcem /wozem dowodzenia/ na WSD i dowodzić z tego stanowiska do czasu uzupełnienia i zorganizowania pracy na SD. W wypadku obezwładnienia dowódcy i szefa sztabu dywizji, dowodzenie powinien przejąć zastępca dowódcy ds. liniowych przebywający na WSD.

Kolejność uzupełnienia SD będzie analogiczna jak w poprzedniej sytuacji. Najpierw trzeba uzupełnić komórki kierujące oddziałami ogólnowojskowymi oraz dywizjonem rakiet taktycznych i artylerią.

Wobec znacznych strat obsady SD dywizji, ciężar jego uzupełnienia powinna, w tym wypadku przejąć armia, wydzielając oficerów z pozostałych dywizji, brygad i pułków rodzajów wojsk.

W wypadku konieczność uzupełnienia obezwładnionego SD siłami dywizji, osłabiłoby to znacznie pozostałe organa dowodzenia systemu dywizyjnego.

Jednym z wariantów takiego rozwiązania byłoby:

- ewentualne przejęcie dowodzenia przez zastępcę dowódcy ds. liniowych będącego na WSD;
- uzupełnienie wydziału operacyjnego sztabu dywizji oficerami ze sztabów pułków drugiego rzutu dywizji /4-6 oficerów ogólnowojskowych/;
- uzupełnienie komórki kierującej dywizjonem rakiet taktycznych i artylerią oficerami wydzielonymi z pułku artylerii i dywizjonu rakiet taktycznych /2-3 oficerów/;
- w dalszej kolejności, uzupełnienie komórek kierujących rodzajami wojsk z oddziałów /pododdziałów/ rodzajów wojsk;
- prawdopodobnie zaistniałaby konieczność rezygnacji z organizacji WSD i powrót jego obsady stałej na SD /3 oficerów ogólnowojskowych i po jednym z rodzajów wojsk/.

Przy takiej kolejności uzupełniania, w początkowym okresie pracy SD, oficerowie z wydziału operacyjnego musieliby realizować dodatkowo dowodzenie oddziałami /pododdziałami/ rodzajów wojsk. Po przybyciu na SD oficerów rodzajów wojsk będą oni mogli przejąć dokumentację lub przenieść na swoje mapy dane dotyczące wykorzystania rodzajów wojsk. Czas przybycia oficerów z podległych oddziałów /pododdziałów/ i przystąpienie do wykonywania zadań na SD może być różny. Uzależniony będzie głównie od odległości tych oddziałów /pododdziałów/ od SD i możliwości powiadomienia poszczególnych oficerów. Na podstawie dotychczasowych ćwiczeń^{x/} można wnioskować, że czas ten może wynosić 1-3 godziny, od momentu podjęcia decyzji o sposobie odtwarzania dowodzenia.

Odtworzenie systemu łączności, w przypadku obezwładnienia węzła łączności w 50%, nie powinno nastęrczać takich trudności jak odtwarzanie stanu osobowego. Pozostające w drugim rzucie WŁ i odwodzie środki łączności w zasadzie powinny zaspokoić potrzeby w zakresie łączności. Dodatkowe środki łączności można uzyskać z WSD i TSD dywizji.

Odtwarzając system łączności najwcześniej można odtworzyć system zorganizowany z radiowych środków łączności, a następnie łączność radioliniową, relacji SD dywizji - SD pułków pierwszego rzutu. Pozostałe środki radioliniowe można wykorzystać do nawiązania łączności z dowódcą i sztabem armii oraz współdziałającymi związkami taktycznymi. W dalszej kolejności powinno się odtwarzać łączność zorganizowaną za pomocą środków poczty polowej i na końcu łączność przewodową.

x/ Ćwiczenie dowódczo-sztabowe "ORLAN-78", "OPAL-82".

Niekiedy kolejność wykorzystania środków łączności będzie inna, np.: w wypadku dużych strat na SD i przy jednoczesnych dużych stratach na SD pułków. Wówczas przed przybyciem środków drugiego rzutu WŁ SD trzeba będzie korzystać do nawiązania łączności w pierwszej kolejności ze środków poczty polowej, a następnie z innych środków, wykorzystując czynne kierunki okrężne, przez węzły łączności TSD a nawet sąsiadów.

Do nawiązania łączności środkami poczty polowej najdogodniej jest wykorzystać śmigłowce, w tym powietrzny punkt dowodzenia. Mogą one dotrzeć do najdalej położonych oddziałów w rejonie wyjściowym lub w ugrupowaniu bojowym w czasie natarcia w ciągu 15-20 minut. W wypadku korzystania z terenowych środków transportu, czas ten wydłuży się do 60-100 minut, a nawet więcej.

Wprawdzie, w rejonie wyjściowym, z zasady nie używa się łączności radiowej do dowodzenia wojskami, jednak ze względu na specyfikę sytuacji, może być wyjątkowo wykorzystana do przekazania informacji związanych z odtwarzaniem dowodzenia. Przy czym informacje te powinny się przekazywać jedynie za pomocą umówionych sygnałów dowodzenia i współdziałania.

W odtwarzaniu dowodzenia decydującą rolę odgrywa czas. Każda, nawet krótka przerwa w łączności, może mieć poważne następstwa, aż do całkowitego zerwania natarcia dywizji. Szczególnie jest to groźne w momencie wchodzenia dywizji do walki. Wprawdzie wówczas, dowódca dywizji z grupą operacyjną znajduje się przeważnie na WSD dywizji i równolegle funkcjonują dwa stanowiska dowodzenia WSD i SD dywizji oraz TSD. Przez to stwarza się większe prawdopodobieństwo utrzymania ciągłości dowodzenia. Jednak szybkie zmiany w sytuacji, znajdujące się w ruchu wojska sprawiają, że od chwilowej nawet utraty panowania nad sytuacją zależeć mogą losy całego

przedsięwzięcia. Dlatego też odtwarzając dowodzenie w tym okresie, należy dowódcy dywizji w pierwszej kolejności zapewnić:

- możliwość bezpośredniego dowodzenia drt i artylerią /DGA/ oraz pułkami pierwszego rzutu;
- łączność z dowódcą i sztabem armii;
- możliwość dowodzenia odwodami specjalnymi oraz pułkami drugiego rzutu;
- łączność z węzłami łączności umożliwiającymi uzyskanie połączeń okrężnych.

Następnie należy przystąpić do uzupełnienia strat w stanie osobowym, w sposób przedstawiony w poprzednim wariantcie.

Wydział łączności sztabu dywizji musi skoncentrować się na odtwarzaniu przede wszystkim łączności radiowej i radiotelefonicznej, a dopiero w następnej kolejności radioliniowej i przewodowej. Podczas rozwijania natarcia w głębi obrony nieprzyjaciela, bardzo groźne w skutkach będzie obezładnienie SD w momencie wprowadzania do walki drugich rzutów i odpierania kontrataków.

W takiej sytuacji, dowodzenie należy odtwarzać w sposób następujący:

a/ W okresie wprowadzania do walki drugiego rzutu - przede wszystkim z pułkiem wchodzącym do walki, a następnie z pułkami pozostającymi w styczności z nieprzyjacielem, w tym głównie z pułkiem zabezpieczającym wejście do walki drugiego rzutu dywizji oraz z artylerią.

b/ Podczas odpierania kontrataku lub przeciwuderzenia - z pułkiem /pułkami/ odpierającymi kontratak /przeciwuderzenie/, odwozem przeciwpancernym i oddziałem zaporowym dywizji oraz artylerią wspierającą siły odpierające kontratak /przeciwuderzenie/. Następnie odtwarzać dowodzenie pułkami pierwszego rzutu dywizji

i pozostałymi elementami ugrupowania bojowego dywizji.

Bardzo często w wyniku oddziaływania ogniowego nieprzyjaciela mogą ulec obezwładnieniu także inne stanowiska dowodzenia i ich węzły łączności /WSD lzb TSD/.

Jeżeli zniszczeniu ulegnie WSD dywizji, jedynie z obsadą stałą, odtworzenie jego w dotychczasowej strukturze nie będzie trudne, a nawet nie zawsze konieczne, ponieważ dowódca dywizji dysponując wozami dowodzenia, może zawsze w decydujących momentach natarcia przybliżyć się do walczących wojsk.

Jeżeli natomiast zniszczeniu ulegnie WSD "pracujące" z dowódcą dywizji i grupą operacyjną, sprawa jest bardziej skomplikowana. Wprawdzie funkcjonuje nadal SD i wszystkie podstawowe relacje łączności są dublowane przez WL SD, to jednak wyeliminowanie z pracy dowódcy i najważniejszych osób funkcyjnych dowództwa dywizji stanowi poważne osłabienie w dowodzeniu dywizją.

Dowodzenie dywizją powinien wówczas przejąć szef sztabu z funkcjonującym SD dywizji.

Kolejność i sposób działania i uzupełniania SD będą analogiczne jak w poprzednich sytuacjach. Walczące wojska, w tym przypadku, nie powinny odczuć zmiany spowodowanej przejęciem dowodzenia nimi przez SD dywizji. Jedynie skomplikowana sytuacja będzie związana z dowodzeniem artylerią, realizowanym dotychczas z WSD dywizji. W tym wypadku dowódca pułku artylerii /DGA/ lub jego sztab powinien samodzielnie realizować zadania, zgodnie z uprzednimi planami, meldując swoje decyzje bezpośrednio na SD dywizji.

W przypadku wyeliminowania z pracy TSD dywizji, tyłami można dowodzić bezpośrednio z SD dywizji. Dlatego na SD dywizji powinna stale przebywać grupa operacyjna z TSD. Do zbierania danych oraz wydawania zarządzeń, może ona wykorzystywać czynne relacje łączności

dowodzenia oraz współdziałania dywizji. Aby utrzymać łączność z elementami tyłowymi dywizji należałoby wydzielić odwodową radiostację, a gdy to będzie niemożliwe, korzystać wyłącznie ze środków poczty polowej.

Przedstawiając wyniki badań w zakresie sposobów i możliwości odtwarzania systemu dowodzenia dywizji w ramach dotychczasowej struktury organów dowodzenia rozpatrzono jedynie niektóre, zdaniem autora zasadnicze sposoby.

W konkretnych sytuacjach taktycznych mogą wystąpić inne, przede wszystkim różne kombinacje sposobów przedstawionych. Będą one wynikały głównie z czasu przewidzianego na odtworzenie danego organu dowodzenia i możliwości wydzielenia odpowiednich sił i środków do jego realizacji.

Należy pamiętać, że szczególnie w natarciu, czynnikiem decydującym będzie czas odtwarzania dowodzenia. Każdą bowiem przerwę w dowodzeniu wykorzysta nieprzyjaciel. Stąd walka o czas w odtwarzaniu dowodzenia jest dziś swoistą kategorią walki o przewagę nad nieprzyjacielem.

2. Sposoby i możliwości przejmowania funkcji organu zniszczonego przez inny funkcjonujący organ dowodzenia dywizji.

W czasie natarcia dywizji, gdy straty na poszczególnych stanowiskach dowodzenia będą sięgały powyżej 40-50%, odtwarzanie ich w ramach dotychczasowej struktury będzie zazwyczaj nieopłacalne lub w ogóle niemożliwe. Wówczas odtwarzanie dowodzenia będzie realizowane głównie poprzez przejmowanie funkcji organu zniszczonego przez inny funkcjonujący organ dowodzenia.

Badania literatury przedmiotu i doświadczenia ćwiczebne wykazują, że przejmowanie dowodzenia przez inny organ dowodzenia, może odbywać się w ramach systemu dywizyjnego lub poza systemem dywizyjnym.

W ramach systemu dywizyjnego dowodzenie może być czasowo przesunięte na jedno z pozostałych stanowisk dowodzenia dywizji /WSD, w ostateczności TSD/, lub też może je przejąć wyznaczone dowództwo pułku.

Poza systemem dywizyjnym dowodzenie dywizją może przejąć: wydzielone dowództwo ze szczebla armii, rezerwowe dowództwo dywizji lub wyznaczone dowództwo z pozostałych dywizji wchodzących w skład armii.

Najczęściej dowodzenie dywizją w natarciu będzie przejmowane w ramach systemu dywizyjnego. Związane to jest głównie z czasem potrzebnym na realizację tego przedsięwzięcia oraz możliwościami włączenia się danego stanowiska dowodzenia do procesu dowodzenia w trakcie dynamiki walki, w natarciu. Takie przejmowanie dowodzenia będzie zazwyczaj zabiegiem doraźnym, pozwalającym do czasu odtworzenia zdolności dowodzenia organów dywizji, zapewnić ciągłość dowodzenia jej wojskami.

Przejmowanie dowodzenia przez organ spoza systemu dywizyjnego siłami armii lub innych dywizji, będzie miało miejsce w sytuacjach nie wymagających natychmiastowych interwencji w procesie dowodzenia wojskami np. w czasie organizacji natarcia w rejonie wyjściowym itp. Zazwyczaj będzie to przedsięwzięcie kompleksowe pozwalające odtworzyć jednocześnie cały organ dowodzenia dywizji.

W dalszej części rozdziału nakreślone zostaną wyniki badań dotyczące najczęściej stosowanych sposobów przejmowania dowodzenia dywizją w natarciu.

Przedstawione zostaną:

1. Możliwości wydzielenia dowództw do przejęcia dowodzenia dywizją w natarciu.
2. Potrzeby i sposoby wzmocnienia dowództw przejmujących dowodzenie dywizją.
3. Ewentualne propozycje zmian w strukturze organów dowodzenia dywizji.

2.1. Przeniesienie dowodzenia na wysunięte stanowisko dowodzenia /WSD/ dywizji.

W warunkach zniszczenia SD dywizji, można okresowo kontynuować dowodzenie dywizją z WSD. Możliwości realizacji dowodzenia z WSD zależą głównie od składu i wielkości jego obsady. W poprzednim rozdziale przedstawiono ocenę tych możliwości. Wynika z niej, że stała obsada WSD, nieliczna, posiadająca znikomą ilość środków dowodzenia, nie jest w stanie samodzielnie realizować dowodzenia dywizją w ciągu dłuższego czasu. Może jedynie okresowo włączyć się do procesu dowodzenia lub stanowić załączek przyszłego SD.

Rozpatrzmy zatem możliwości realizacji dowodzenia dywizją przez WSD, na którym przebywa dowódca z grupą operacyjną /zespołem dowodzenia/.

W skład obsady stałej WSD zazwyczaj wchodzi: zastępca dowódcy dywizji ds. liniowych, jeden oficer wydziału operacyjnego sztabu dywizji, jeden oficer wydziału rozpoznawczego sztabu dywizji, jeden oficer wydziału łączności, zastępca szefa artylerii dywizji, starszy oficer szefa saperów, instruktor polityczny.

Razem z dowódcą na WSD zazwyczaj przebywają prawie wszyscy szefowie rodzajów wojsk.

Zespół ten, wspólnie z obsadą stałą WSD, ma możliwości

realizacji dowodzenia dywizją co najmniej przez najbliższą dobę walki. W tym czasie powinien być uzupełniony oficerami do stanu zbliżonego do obsady grupy dowodzenia SD.

Plan uzupełnienia stanem osobowym WSD w wypadku rozwijania na jego bazie SD dywizji przedstawia tabela nr 8.

Tabela nr 8.

Plan uzupełnienia WSD stanem osobowym w wypadku rozwijania na jego bazie SD dywizji

Osoby funkcyjne Skład WSD i źródła uzupełnienia	ogólno- wojskowi	rozpoz- nania	łącznie	arty- lerii	OPL	wojsk inż.	wojsk chem.	tyłów	poli- tyczni
Skład obsady stałej WSD	2	1	1	1	-	1	1	-	1
Skład grupy operacyjnej dowódcy	2	1	1	1	1	1	-	2	2
Razem na WSD	4	2	2	2	1	2	1	2	3
Potrzeby uzupełnienia do stanu etatowego SD	5	2	1	4	1	-	1	1	5
Uzupełnienie z pułków zmechanizowanych	3								
Uzupełnienie z pułku czołgów	1						1		1
Uzupełnienie z batalionu rozpoznawczego		1							
Uzupełnienie z pułku artylerii				1					
Uzupełnienie z pułku rakiet przeciwlotniczych					1				
Razem uzupełnienie	4	1	-	1	1	-	1	-	1
Ogółem na WSD /SD/	8	3	2	3	2	2	2	2	3
Braki do stanu etatowego	1	1	1	1	-	-	-	1	4

Z dokonanego zestawienia wynika, że istnieje możliwość uzupełnienia WSD siłami dywizji, prawie do stanu pierwotnego grupy dowodzenia SD. Naturalnie uzupełniając siłami podległych oddziałów osłabimy znacznie możliwości organów dowodzenia tych oddziałów. Uzupełnienie WSD stanem osobowym może odbyć się w czasie 1-1,5 godziny, od chwili podjęcia decyzji o wydzieleniu oficerów z innych organów dowodzenia dywizji.^{x/}

Uzupełnienie WSD w środki dowodzenia będzie przedsięwzięciem stosunkowo prostszym niż uzupełnienie stanem osobowym.

Dowódca dywizji, przebywając na WSD, powinien w zasadzie mieć zorganizowaną łączność z przełożonym i zasadniczymi elementami ugrupowania bojowego dywizji będącej w natarciu. Możliwość wykorzystania poszczególnych środków łączności uzależniona będzie głównie od warunków taktycznych i terenowych umożliwiających ich rozwinięcie. Do uzupełnienia WSD przejmującego dowodzenie można wykorzystać środki łączności drugiego rzutu węzła łączności SD. Ta ilość środków łączności powinna zapewnić dowódcy możliwość realizacji dowodzenia wojskami dywizji.

Odtwarzając SD dywizji na bazie WSD, należałoby się zastanowić, czy rozwijać je w dotychczasowym rejonie funkcjonowania WSD, czy też wycofać w głąb własnego ugrupowania i rozwijać w nowym rejonie. Jeden i drugi wariant posiada wady i zalety.

Niewątpliwie, czynnik czasu sugeruje aby rozwinąć siły i środki nowego SD w rejonie funkcjonującego WSD. Tam bowiem przebywa dowódca i zasadnicze osoby funkcyjne. Tam też znajdują się środki dowodzenia tych osób i zorganizowany jest system łączności WSD. Warunki bezpieczeństwa natomiast sugerują rozwinięcie nowego SD w głębi ugrupowania nacierających wojsk. Bowiem przybycie do rejonu WSD dodatkowych sił i środków dowodzenia zdemaskuje to stanowisko.

^{x/} Wyniki badań ćwiczenia dowódczo-sztabowego "ORLAN-78".

Rozwiązania tego problemu uzależnione będą głównie od rozwoju sytuacji taktycznej. Przy dużym tempie natarcia dywizji, nie musi być brana pod uwagę potrzeba wycofania w głąb własnego ugrupowania sił i środków przewidzianych do rozwinięcia SD. Bowiem do czasu przybycia uzupełnienia stanu osobowego, sił i środków drugiego rzutu węzła łączności /ok. 1 godz./ front natarcia dywizji może oddalić się od obecnego WSD o ok. 3-4 km.

Niemniej jednak, w miarę możliwości, w celu trudnienia nieprzyjacielowi rozpoznania, nowe SD dywizji powinno organizować się w rejonie, w którym nie pracowało dotychczas żadne stanowisko dowodzenia.

2.2. Przejęcie dowodzenia dywizją przez wyznaczone dowództwo pułku.

Przejęcie przez pułk dowodzenia dywizją w trakcie organizacji i prowadzenia natarcia jest przedsięwzięciem niezwykle trudnym, jednakże ze względu na zbliżoną strukturę obu dowództw, możliwym do zrealizowania.

Przejmowanie dowodzenia w trakcie organizacji natarcia, mimo możliwości jego realizacji w dłuższym czasie, jest przedsięwzięciem bardziej skomplikowanym niż w trakcie natarcia. W tej sytuacji wyniknie bowiem dodatkowo konieczność wypracowania decyzji do natarcia, postawienia zadań bojowych elementom ugrupowania bojowego dywizji, organizacji współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych przy równoległym kierowaniu działaniami pułku i ewentualnym prowadzeniu akcji ratunkowo-ewakuacyjnej w pułku i dywizji.

Przejmowanie dowodzenia w trakcie realizacji zadania nie będzie wymagało tylu przedsięwzięć organizacyjnych. Do zadań

nowego organu dowodzenia należała będzie głównie realizacja postawionych już zadań, lub wprowadzenie pewnych korekt w uprzednio wypracowanej decyzji oraz prowadzenie akcji ratunkowo-ewakuacyjnej. Zatem zakres przedsięwzięć organizacyjnych będzie o wiele mniejszy niż przejmując dowodzenie w trakcie organizacji natarcia.

2.2.1. Możliwości wydzielenia dowództwa oraz środków łączności do przejęcia dowodzenia dywizją.

Strukturę organizacyjną dowództwa dywizji i pułku łączy wspólna cecha. Polega ona na tym, że podstawowym komórkom organizacyjnym dowództwa dywizji odpowiadają podobne w dowództwie pułku. Taka struktura organizacyjna dowództwa pułku ułatwia realizację zadań związanych z przejmowaniem dowodzenia dywizją.

Porównując zasadniczą obsadę zespołów na SD dywizji i pułku widzimy znaczną różnicę ilościową na niekorzyść pułku. Oprócz tego nie wszystkie komórki organizacyjne SD pułku mogą przejąć obowiązki swoich odpowiedników w dywizji. I tak, szef artylerii pułku nie zawsze jest w pełni przygotowanym do kierowania wojskami raketowymi i artylerią dywizji; szef OPL pułku nie zawsze może kierować działaniami sił OPL dywizji.

W sprzęcie łączności też są duże różnice na niekorzyść SD pułku. Pracę SD dywizji zabezpiecza batalion łączności /nie brano pod uwagę środków łączności rodzajów wojsk/. Natomiast w pułku kompania łączności organizuje łączność dla potrzeb SD i TSD pułku.

W czasie organizacji i prowadzenia natarcia dla potrzeb SD dywizji organizowanych jest około 40-45 relacji radiowych z przełożonym, podwładnymi, wspierającymi wojskami i sąsiadami. Natomiast dla potrzeb SD pułku wystarcza około 13-20 relacji radiowych.

Z powyższego wynika, że aby zapewnić dotychczasową łączność dla obu stanowisk po przejęciu dowodzenia dywizją przez pułk, należałoby utrzymać około 55-65 relacji radiowych. Przy obecnie posiadanych przez pułk środkach radiowych i możliwych do wykorzystania z innych węzłów łączności, jest to absolutnie niemożliwe. Należy zatem przewidzieć inne rozwiązania.

Sztab pułku przejmujący dowodzenie dywizją znajdzie się więc w bardzo trudnej sytuacji, siłami nielicznej grupy oficerów, dysponując fragmentarycznymi danymi o sytuacji, przy pomocy niepełnego systemu łączności, zmuszony będzie dowodzić dywizją i pułkiem.

Nasuwa się przy tym pytanie: który pułk będzie w stanie podołać tym zadaniom - pułk zmechanizowany, czy pułk czołgów; czy większe możliwości ma pułk pierwszego, czy drugiego rzutu dywizji; oraz czy powinien być to tylko jeden pułk?

Wyniki badań wskazują, że większe możliwości w przejęciu dowodzenia dywizją posiada pułk zmechanizowany niż pułk czołgów. Pułk zmechanizowany posiada strukturę organizacyjną podobną w aspekcie funkcjonalnym do struktury organizacyjnej dywizji. Poza tym występują w nim trzy sztaby batalionów, z których część oficerów może zasilić sztab pułku. Wprawdzie pułk czołgów o strukturze batalionowej posiada też trzy sztaby batalionów czołgów. Jednak struktura organizacyjna tego pułku odbiega zasadniczo od struktury organizacyjnej dywizji, a zatem i struktura organizacyjna dowództwa pułku nie odpowiada strukturze organizacyjnej dowództwa dywizji.

Który pułk ma większe możliwości przejąć dowodzenie dywizją w natarciu, czy pułk pierwszego, czy drugiego rzutu dywizji?

Badania wskazują, że w tej kwestii występuje wiele kontrowersji i sprzecznych poglądów. Jedni uważają, że większe możli-

wości ma pułk drugiego rzutu dywizji, ponieważ nie jest on bezpośrednio zaangażowany w walce i łatwiej może wydzielić niezbędne siły i środki do przejęcia dowodzenia dywizją.

Przeciwnicy tego poglądu twierdzą, że dowództwo pułku drugiego rzutu dywizji musi skupić swój wysiłek na wprowadzenie pułku do walki. Poza tym dowództwo tego pułku ma tylko fragmentarycznie dane o sytuacji walczących wojsk. Dlatego do przejęcia dowodzenia dywizją powinien być wyznaczony pułk pierwszego rzutu dywizji, będący już w walce, znający sytuację w swoim pasie natarcia oraz pasie natarcia sąsiadów.

Na korzyść pułku pierwszego rzutu przemawia również fakt, że ma on rozwinięte stanowiska dowodzenia, gotowe w każdej chwili przejąć dowodzenie. Natomiast w pułku drugiego rzutu SD i TSD będą najczęściej rozmieszczone w kolumnach marszowych lub w trakcie rozwijania.

W praktyce ćwiczebnej, ta problematyka jest trudna do zbadania, bowiem w dywizjach już w okresie pokoju wyznaczone są dowództwa pułków do przejęcia dowodzenia dywizją. W trakcie ćwiczeń, niezależnie od miejsca i roli w ugrupowaniu dywizji, pułk ten przejmuje dowodzenie, w wypadku obezwładnienia SD i WSD dywizji.

Wydaje się jednak, że możliwości poszczególnych pułków zależą będą zawsze od konkretnej sytuacji taktycznej oraz roli danego pułku w ugrupowaniu bojowym nacierającej dywizji. Pułk wykonujący w danym okresie natarcia najbardziej skomplikowane zadanie bojowe, nie powinien być wyznaczony do przejęcia dowodzenia dywizją. Poza tym wyznaczenie do przejęcia dowodzenia dywizją jednego tylko dowództwa pułku na pewno nie wystarczy. Dlatego, jeszcze w czasie pokoju, należy przewidzieć dowództwa

co najmniej dwóch pułków zmechanizowanych i szkolić je w zakresie przejmowania dowodzenia. Natomiast dla pozostałych pułków określić, jakie osoby funkcyjne i sprzęt mają wydzielić i skierować do pułku przejmującego dowodzenie dywizją.

Z dotychczasowych badań wynikają następujące wnioski:

- ze względu na podobną do siebie strukturę organizacyjną dowództwa pułku i dywizji, istnieją możliwości zorganizowania dowodzenia dywizją i pułkiem na bazie SD pułku, tylko w ograniczonym zakresie;

- aby skutecznie wykorzystać ograniczoną ilość obsady SD pułku należy zawczasu dokonać podziału posiadanych sił i środków;

- ograniczona ilość środków łączności nakazuje zorganizowanie w pierwszej kolejności łączności z elementami ugrupowania bojowego spełniającymi najważniejsze zadania w danym okresie natarcia dywizji.

Jeden z wariantów podziału SD pułku do dowodzenia dywizją i pułkiem może być następujący:

a/ zespół dowodzenia dywizją:

Dowódca dywizji

- dowódca pułku

Zastępca dowódcy dywizji
ds. politycznych

- zastępca dowódcy pułku
ds. politycznych

Szef sztabu dywizji

- szef sztabu pułku

Szef wydziału operacyjnego

- starszy oficer operacyjny
sztabu pułku

Szef wydziału rozpoznawczego

- szef rozpoznania pułku

Szef wydziału łączności

- szef łączności pułku

Szef artylerii dywizji

- spoza pułku

Szef saperów dywizji

- szef saperów pułku (dec. kad. Sup.)

Szef OPL dywizji

- spoza pułku

Szef zabezpieczenia chemicznego
dywizji

- szef zabezpieczenia chemicz-
nego pułku

Na szefa artylerii dywizji celowym jest wyznaczyć dowódcę pułku artylerii, natomiast na szefa OPL dywizji - dowódcę pułku rakiet przeciwlotniczych. Mają oni lepsze przygotowanie i większe doświadczenie do pełnienia tych funkcji niż odpowiedni szefowie z pułku.

b/ zespół dowodzenia pułkiem:

Dowódca pułku	- zastępca dowódcy pułku ds. liniowych
Zastępca dowódcy pułku ds. politycznych	- starszy instruktor polityczny pułku
Szef sztabu pułku	- oficer operacyjny sztabu pułku
Starszy oficer operacyjny sztabu pułku	- szef sztabu batalionu zmechanizowanego
Szef artylerii pułku	- bez zmian
Szef OPL pułku	- bez zmian
Szef saperów pułku	- dowódca kompanii saperów.

Dowodzenie wojskami dywizji, przez wyznaczone dowództwo pułku, realizowane może być przede wszystkim za pomocą środków radiowych, bowiem brak odpowiedniej ilości innych rodzajów środków łączności uniemożliwia ich szersze zastosowanie.

Pułk przejmujący dowodzenie, do czasu przybycia dodatkowych środków łączności, musi zapewnić łączność własnymi siłami, zarówno dla potrzeb dywizji jak i pułku. Zachodzi zatem konieczność dokonania manewru środkami i falami radiowymi. Mimo takiego manewru, system łączności pułku nie zapewni bezpośredniej wymiany informacji ze wszystkimi oddziałami i pododdziałami dywizji oraz z dowództwem armii.

Możliwości wykorzystania posiadanych środków radiowych mogą być następujące:

a/ do dowodzenia dywizją:

- radiostacje R-130 i R-111 z WD R-3z pracujące dotychczas w sieci radiowej dowódcy dywizji;
- radiostacje R-105d i R-112 z WD R-2, pracujące dotychczas w sieci radiowej sztabu dywizji;
- radiostacja R-130 z WD R-5 pracująca dotychczas w sieci radiowej rozpoznania dywizji;
- radiostacja R-108 do pracy radiowej szefa artylerii /do czasu przybycia dowódcy pułku artylerii z wozem dowodzenia/;
- radiostacja R-105 /z kompanii łączności/ do łączności z dywizjonem rakiet taktycznych.

b/ do dowodzenia pułkiem:

- radiostacje R-113 i R-105 z WD R-2 szefa sztabu;
- radiostacja z wozu dowodzenia zastępcy dowódcy ds. liniowych;
- radiostacje R-113 i R-105 z WD R-2 /z chwilą przybycia na SD szefa sztabu batalionu/.

c/ dla zapewnienia łączności z przełożonym wykorzystać radiostację R-118 pracującą dotychczas w sieci radiowej sztabu dywizji, włączając ją w sieć radiową sztabu armii.

SD pułku dysponuje tylko trzema półkompletami łączności radioliniowej. Umożliwiają one wymianę informacji tylko z trzema abonentami. Można je wykorzystać do łączności radioliniowej z pierwszorzutowymi pułkami.

Wobec braku środków radioliniowych i radiowych szczególnego znaczenia nabiera łączność przy pomocy poczty polowej. Należy do tego celu wykorzystać wszystkie dostępne środki transportowe i w ten sposób zorganizować łączność z pododdziałami, z którymi nie można zorganizować łączności innymi środkami.

Przedstawiony sposób organizacji łączności nie zapewnia w pełni potrzeb obu organów dowodzenia, jest jedynie przedsięwzięciem doraźnym i wymaga natychmiastowego uzupełnienia odpowiednimi siłami i środkami.

2.2.2. Możliwości uzupełnienia SD pułku przejmującego dowodzenie dywizją.

Ograniczony ilościowo i jakościowo stan, utworzonych na bazie SD pułku, organów dowodzenia pułkiem i dywizją, stwarza potrzebę uzupełnienia tych organów, zarówno stanem osobowym jak i środkami dowodzenia.

Uzupełnienie to może być realizowane z następujących źródeł:

- z pozostałych dowództw pułków, oraz pododdziałów rodzajów wojsk;
- z części oficerów ocalałych na SD dywizji;
- spoza dywizji, z dowództwa armii lub dywizji drugorzutowych /rezerwowych/.

Najczęściej jednak nowe stanowisko dowodzenia dywizji i pułku uzupełniane będzie przez siły i środki danej dywizji.

Jeden z wariantów manewru stanem osobowym w celu uzupełnienia utworzonego SD dywizji i pułku przedstawiają tabele 9 i 10.

Tabela 9

Plan uzupełnienia stanem osobowym zespołu dowodzenia dywizją /wariant/

Źródła uzupełnienia	Osoby funkcyjno /oficerowie/								
	Ogólnowoj- skowi	Rozpoznanie	Łączności	Artylerii	OPL	Wojsk inżynieryjnych	Wojsk chemicznych	Tyłów	Polityczni
Etatowy skład SD dywizji	9	4	3	6	2	1	2	2	8
Stan osobowy wydzielony z SD pułku przejmującego dowodzenie	3	1	1	-	-	1	1	-	1
Potrzeby uzupełnienia	6	3	2	6	2	-	1	2	7
Uzupełnienie z pozostałych pułków /i batalionu rozpoznania/	3	2	1	1	-	-	-	-	2
Uzupełnienie z TSD	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Uzupełnienie z pułku artylerii	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z drt	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z pułku rakiet przeciwlotniczych	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Razem uzupełnienie	3	2	1	4	1	1	-	2	2
Razem zespół dowodzenia dywizją	6	3	2	4	1	1	1	2	4
Braki w stosunku do etatu SD dywizji	3	1	1	2	1	-	1	-	4

Tabela 10

Plan uzupełnienia stanem osobowym zespołu
dowodzenia pułkiem /wariant/

Osoby funkcyjne /oficerowie/ Źródła uzupełnienia	Ogólnowoj- skowi	Rozpoznanie	Łączności	Artylerii	OPL	Wojsk inżynieryjnych	Wojsk chemicznych	Polityczni
Stan etatowy SD pułku	5	2	1	2	1	1	1	3
Stan osobowy pozostały do dowodzenia pułkiem po wydzieleniu SD dywizji	3	1	-	2	1	-	-	2
Potrzeby uzupełnienia	2	1	1	-	-	1	1	1
Uzupełnienie z batalionów zmechanizowanych	2	-	-	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z kompanii rozpoznawczej	-	1	-	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z kompanii łączności	-	-	1	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z kompanii saperów	-	-	-	-	-	1	-	-
Uzupełnienie z kompanii chemicznej	-	-	-	-	-	-	1	-
Razem uzupełnienie	2	1	1	-	-	1	1	-
Razem zespół dowodzenia pułkiem	5	2	2	-	-	2	2	3
Braki w stosunku do etatu SD pułku	-	-	-	-	-	-	-	1

Z powyższych planów wynika, że mimo uzupełnienia stanem osobowym, największe braki w zespole dowodzenia dywizją będą wśród oficerów ogólnowojskowych w wydziale operacyjnym. Niemniej zespół o przedstawionym składzie, rezygnując przejściowo z wykonywania niektórych dokumentów planistycznych, może wykonywać co najmniej do końca doby zadania związane z organizacją i prowadzeniem natarcia.

W zespole dowodzenia pułkiem, po uzupełnieniu, w zasadzie nie powinno być braków w stanie osobowym. Jednak przy ocenie nowego SD pułku należy liczyć się z gorszą jakościowo pracą oficerów, związaną głównie z różnym przygotowaniem fachowym.

Planując uzupełnienie stanem osobowym należy zawsze uwzględniać konkretną sytuację taktyczną, w jakiej znajdują się wojska nacierającej dywizji oraz planowane wykorzystanie jej sił i środków.

Chodzi o to, aby z jednej strony stworzyć w miarę szybko takie zespoły dowodzenia, które mogłyby realizować proces dowodzenia pułku i dywizji, z drugiej strony, aby nie osłabić zbytnio dowództw pułków wykonujących lub będących wykonywać główne zadanie dywizji.

Z oceny posiadanych środków łączności wynika, że pułk przejmujący dowodzenie dywizją ma możliwość nawiązania łączności z pozostałymi pułkami dywizji /pz, pcz, pa/ w sieciach radiowych dowódcy i sztabu dywizji oraz w sieci współdziałania. Może więc natychmiast przekazać sygnał o przejęciu dowodzenia /jeżeli taki sygnał nie został przekazany przez armię/ oraz dane dotyczące wydzielenia odpowiednich sił i środków do uzupełnienia SD pułku. Dla pozostałych elementów dane to powinny być przekazane dostępnymi środkami łączności np. poczty polowej.

Dla odtworzenia łączności dywizji i pułku, pułk przejmujący dowodzenie dywizją powinien dysponować dodatkowo minimum:

- 3-4 radiostacjami R-118;
- 1-2 stacjami radioliniowymi;
- 1-2 wozami dowodzenia R-3;
- około 10 radiostacjami UKF małej mocy.

Wymienionym sprzętem nie można zawczasu wzmocnić węzła łączności SD pułku. Można jedynie zaplanować jaki sprzęt łączności, z jakich oddziałów /pododdziałów/ należy skierować do pułku przejmującego dowodzenie dywizją.

Potrzeby łączności organizowanego węzła łączności dywizji można zaspokoić wykorzystując:^{x/}

- Radiostacje R-118 z węzłów łączności TSD pozostałych pułków zmechanizowanych i pułku czołgów, zwłaszcza pułków będących w drugim rzucie nacierającej dywizji, a także z TSD dywizji. W miejsce wymienionych radiostacji włączyć w pułkach radiostację R-112 z WD-2 kwatermistrza pułku;
- Radiostację R-118-R z batalionu rozpoznawczego do utrzymania łączności z grupami specjalnymi dywizji;
- Wozy dowodzenia R-3 z drugiego rzutu węzła łączności SD dywizji i z pułku czołgów;
- Wóz dowodzenia R-4 dowódcy batalionu rozpoznawczego, jeżeli ten przejmuje obowiązki szefa rozpoznania dywizji;
- RWL-1 z węzła łączności TSD dywizji;
- aparatownie ATJ i ATg-SA z drugiego rzutu węzła łączności dywizji;
- Radiostacja UKF z odwodu łączności dywizji.

x/Opracowano na podstawie dokumentacji ówczesnej 37 pz przejmującego dowodzenie 15 DZ.

Wymieniona ilość środków łączności w zasadzie przewyższa niezbędno potrzeby węzła łączności pułku przejmującego dowodzenie dywizją. Należy jednak zakładać, że nie wszystkie planowane środki dotrą do rejonu SD pułku przejmującego dowodzenie dywizją, gdyż w wyniku uderzeń ogniowych nieprzyjaciela, część z nich może ulec zniszczeniu. Niemniej jednak, jeżeli do planowanego rejonu dotrze około 60-70% zaplanowanych środków łączności, to razem ze środkami łączności pułku, powinny one zaspokoić w minimalnym zakresie potrzeby dowodzenia dywizji i pułku.

Jeden z wariantów manewru zasadniczymi środkami łączności na SD pułku przejmującego dowodzenia dywizją przedstawia tabela 11.

Tabela 11

Plan uzupełnienia środkami łączności SD pułku
przejmującego dowodzenie dywizją

Źródła uzupełnienia	Środki łączności												
	R-11B	R-2	R-3	R-4	R-5	R-105 PM	R-105	AJD-7	RWF-1	LP-10 BR	R-405	ATF	ATB-5A
Statowy sprzęt kompanii łączności pułku przejmującego dowodzenie	2	2	1	-	1	2	4	-	4	2	-	-	-
Uzupełnienie z drugiego rzutu WL SD dywizji	-	-	1	-	-	5	-	1	-	1	2	1	1
Uzupełnienie z pułków zmechanizowanych	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z pułku czołgów	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z TSD dywizji	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Uzupełnienie z batalionu rozpoznawczego	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Razem - do zapewnienia łączności w relacjach pułkowych	-	2	-	-	1	1	4	-	-	2	-	-	-
Razem - do zapewnienia łączności w relacjach dywizyjnych	6	-	3	1	-	6	-	1	2	1	2	1	1

Z doświadczeń z ćwiczeń wynika, że uzupełnienie stanem osobowym SD pułku przejmującego dowodzenie może nastąpić za około 1-1,5 godziny od chwili przekazania sygnału o przejęciu dowodzenia i wydzieleniu przez poszczególne oddziały i pododdziały sił i środków do uzupełnienia pułku przejmującego dowodzenie.

Natomiast sprzęt łączności przybędzie o wiele później. Z drugiego rzutu węzła łączności SD dywizji, jeżeli nie był rozwinięty, może przybyć i przystąpić do pracy za około 1,5-2 godziny. Natomiast z pozostałych stanowisk dowodzenia dywizji /TSD/ i pułków, za około 3-4 godziny. Opóźnienie to wynika głównie z konieczności zwinięcia sprzętu w poprzednim rejonie i rozwinięcia w nowym rejonie pracy.

A więc nie stan osobowy determinuje o odtwarzaniu dowodzenia, a głównie sprzęt łączności. Należy zatem wykorzystywać wszystkie możliwe sposoby odtworzenia łączności posiadanymi siłami i środkami, a sukcesywnie przebywające środki łączności natychmiast włączać do organizowanego systemu łączności.

Z powyższego wynika, że pułk przejmujący dowodzenie będzie w dotychczasowym składzie pracował kilka godzin /minimum 1-1,5/. Ten okres czasu w natarciu dywizji, może mieć decydujące znaczenie. Poszczególne elementy ugrupowania bojowego dywizji, szczególnie pułki pierwszego rzutu, rozwijające natarcie, muszą wykazać wiele inicjatywy i samodzielności związanej zarówno z kontynuacją natarcia jak i szukaniem sposobów nawiązania łączności z nowym SD dywizji.

2.2.3. Kolejność pracy dowództwa pułku przejmującego dowodzenie dywizją.

Dowództwo pułku zmochanizowanego /czołgów/ może przejąć dowodzenie dywizją na rozkaz dowódcy armii lub z własnej inicjatywy, po stwierdzeniu zniszczenia SD i WSD dywizji.

W okresie przejmowania dowodzenia wojskami dywizji przez SD pułku, dowództwo pułku musi wykonać szereg przedsięwzięć organizacyjnych.

Kolejność pracy dowódcy pułku przejmującego dowodzenie dywizją może być następująca:

- przyjęcie sygnału o przejęciu dowodzenia dywizją lub samodzielne podjęcie decyzji o przejęciu dowodzenia, po uzyskaniu danych o zniszczeniu SD i WSD dywizji;
- przekazanie sygnału o przejęciu dowodzenia dywizją, w czynnych sieciach radiowych dywizji, dla wszystkich oddziałów i pododdziałów dywizji;
- złożenie meldunku dowódcy armii o przejęciu dowodzenia dywizją;
- poinformowanie oficerów SD pułku o przejęciu funkcji SD dywizji;
- postawienie zadań szefowi sztabu pułku do przeorganizowania SD pułku do dowodzenia pułkiem i dywizją;
- postawienie zadań związanych z zebraniem danych o sytuacji w dywizji;
- przekazanie dla zastępcy ds. liniowych dowodzenie pułkiem;
- zapoznanie się z sytuacją w dywizji /jej oceną/ i ewentualnie z nowym zadaniem bojowym;
- analiza zadania bojowego, sprecyzowanie i ogłoszenie zamiaru, wydanie zarządzeń bojowych wojskom oraz wytycznych oficerom

SD do przygotowania danych do decyzji;

- wypracowanie decyzji, zameldowanie jej dowódcy armii /jeżeli zamiar nie był meldowany/ oraz zapoznanie z nią oficerów dowództwa;

- postawienie zadań bojowych dla wojsk dywizji, organizacja współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych.

Kolejność pracy dowódcy uzależniona będzie głównie od sytuacji bojowej dywizji, a także od czasu niezbędnego dla ewentualnej korekty lub przejęcia nowej decyzji.

Główny wysiłek, w początkowym okresie pracy, dowódca musi skupić na uzyskaniu możliwie szybko danych o sytuacji nacierającej dywizji, a szczególnie jej pierwszego rzutu, wojsk rakietowych i artylerii, w dalszej kolejności pozostałych elementów ugrupowania bojowego.

Przykładowa kolejność czynności oficerów dowództwa po przejęciu dowodzenia dywizją:

- przejmują nowe funkcje związane z dowodzeniem dywizją i pułkiem;

- w miarę napływu uzupełnienia przekazują im dotychczasowe funkcje;

- zbierają dane o sytuacji w dywizji i pułku i możliwościach prowadzenia dalszego natarcia;

- zapoznają się z zadaniem postawionym dywizji do dalszych działań oraz zamiarem dowódcy i jego wytycznymi;

- opracowują niezbędne dane do decyzji;

- kierują walką podległych sobie wojsk;

- opracowują nakazaną dokumentację bojową;

- przejmują w podporządkowanie przebywające uzupełnienie ludzi i sprzętu.

Kolejność pracy dowództwa pułku może być inna, każdorazowo

zależać będzie o sytuacji i możliwości dowództwa przejmującego dowodzenie.

Z przedstawionych sposobów działania i rozwiązań o możliwościach przejęcia dowodzenia dywizją przez pułk można wnioskować, że:

1. Aktualna struktura organizacyjna pułku pozwala na przejęcie dowodzenia dywizją przez pułk, mimo że występujące dysproporcje w stanie osobowym i sprzęcie łączności utrudnią proces przejmowania dowodzenia.

2. Przejęcie dowodzenia przez SD pułku może być rozwiązaniem tylko doraźnym. Istnieje konieczność wzmocnienia przejmującego dowodzenia SD pułku stanem osobowym i środkami łączności.

3. Wobec znacznej dysproporcji w pionie ogólnowojskowym /operacyjnym/ istnieje potrzeba wcześniejszego /już w okresie pokoju/ wzmocnienia SD pułku 2-3 oficerami operacyjnymi, przygotowanymi do pracy na szczeblu pułku i dywizji.

4. Istnieje konieczność posiadania dodatkowo co najmniej jednej radiostacji KF średniej mocy do utrzymania łączności z SD armii.

5. SD pułku, przewidywanego do przejęcia dowodzenia wojskami, powinno być odpowiednio przygotowane pod względem organizacyjnym oraz posiadać pełną i odpowiednią przeszkoloną obsadę do pełnienia kilku funkcji oraz pełen zestaw środków łączności.

2.3. Przejęcie dowodzenia przez wydzielone dowództwo ze sztabu nadrzędnego.

W sytuacjach, kiedy zostanie obezwładniony system dowodzenia dywizji /zniszczone SD, WSD i TSD/, a SD podległych pułków z różnych przyczyn nie będą mogły przejąć dowodzenia, dowódca armii może zdecydować przejąć dowodzenie dywizją siłami armii.

Armia może przejąć dowodzenie dywizją w następujący sposób:

1. Wydzielając dowództwo dywizji ze składu organów dowodzenia armii.

2. Wykorzystując rezerwowe dowództwo dywizji znajdujące się w dyspozycji dowódcy armii.

Wybranie odpowiedniego sposobu zależeć będzie od konkretnej sytuacji bojowej i możliwości dowództwa armii.

Pierwszy sposób będzie dla armii bardzo niekorzystny, bowiem wydzielenie pewnego zespołu ludzi i sprzętu dodatkowo obciąży i tak już przeciążone dowództwo armii.

Drugi sposób jest o wiele prostszy w realizacji, jednak po skierowaniu do przejęcia dowodzenia dywizją dowództwa rezerwowego armia zostanie pozbawiona wszelkich rezerw w tym zakresie.

Wydzielenie dowództwa dywizji ze składu SD armii jest prawie niemożliwe. Bowiem osłabienie tego organu dowodzenia, szczególnie piomu operacyjnego, wpłynie bezpośrednio na jakość pracy SD i możliwości dowodzenia wojskami armii.

Wydaje się, że najlepszym rozwiązaniem byłoby wykorzystanie do przejęcia dowodzenia dywizją zapasowego stanowiska dowodzenia armii. Rozmieszczone jest ono w pobliżu SD armii, posiada stałą łączność z SD i najszybciej może być skierowane do rejonu nowego SD dywizji.

Prawdą jest, że wówczas cały system dowodzenia armią musi ulec zmianie. Jednak nie osłabia to w zasadniczy sposób, możliwości dowodzenia wojskami. SD armii może pracować normalnie, a odtworzenie ZSD może nastąpić w późniejszym terminie.

Skład ogólny ZSD armii będzie zazwyczaj następujący: x/

x/ Koncepcja organizacji i funkcjonowania zapasowego stanowiska dowodzenia - Myśl Wojskowa nr 1 z 1979 r.

- 22-27 oficerów;
 - 12-13 pojazdów mechanicznych /bez pojazdów pododdziału bezpieczeństwa/;
 - do 3 śmigłowców;
 - pododdziały łączności i zabezpieczenia około 150 osób
- 4-40 pojazdów mechanicznych.

Skład osobowy ZSD armii może być następujący:

- zastępca dowódcy armii ds. liniowych;
- zastępca szefa sztabu ds. operacyjnych;
- 2-4 oficerów z oddziału operacyjnego;
- 2-3 oficerów z oddziału rozpoznawczego;
- 2 oficerów z szefostwa wojsk łączności;
- 2-3 oficerów z szefostwa /dowództwa/ WRiA;
- 2 oficerów z szefostwa wojsk inżynieryjnych;
- 2 oficerów z szefostwa wojsk chemicznych;
- 1 oficer z szefostwa OPL;
- 1-2 oficerów z zarządu politycznego;
- 2 oficerów ze służb technicznych;
- 2-3 oficerów z kwatermistrzostwa.

Szczegółowe rozliczenie wyposażenia ZSD armii przedstawia tabela 12.

Tabela 12.

Szczegółowe rozliczenie wyposażenia zapasowego
stanowiska dowodzenia armii

Wyszczególnienie		Obsada ZSD armii
Węzeł łączności	Stan osobowy	około 80
	Wozy dowodzenia	6
	Radiostacje średniej mocy	4
	Stacje radioliniowe	3
	ATfT	1
	ATgS	1
	CTf	1
	AŁD-3	2
	PWPP	1
	AUSz	1
	Samochody osobowo-terenowe	3
	Samochody ciężarowe	6
	Transportery opancerzone	1
Środki transportowe	Autobusy sztabowe AS-2	2-3
	Samochody osobowo-terenowe	2-3
	Ciężarowe samochody specjalne	1
	Śmigłowce ^{x/}	3
Zabezpieczenie	Klucz śmigłowców - stan osobowy	17
	- śmigłowce	3
	- pojazdy mech.	3
	SOAS - stan osobowy	1
	- pojazdy mech.	1
	Komenda ZSD - stan osobowy	1
	- pojazdy mech.	1
	Kancelaria tajna - stan osobowy	1
- pojazdy mech.	1	

Wyszczególnienie		Obsada ZSD armii
Pododdziały ochrony i obsługi	Pluton ochrony i regulacji ruchu	- stan osobowy 22 - pojazdy mech. 3
	Pododdziały gospodarcze	- stan osobowy 14-15 - pojazdy mech. 5
	Drużyna sztabowa	- stan osobowy 6-8
	Hotel	- namioty 1
	Kasyno	- namioty 2
Razem	- stan osobowy - pojazdy mech. ^{xx/}	około 150 35-40

x/ w tym powietrzny element dowodzenia
xx/ pojazdy mechaniczne z kierowcami

Z przedstawionego rozliczenia wynika, że skład ZSD armii jest zbliżony do składu SD dywizji i w zasadzie przy wykorzystaniu do przejścia dowodzenia dywizją nie wymaga on wzmocnienia.

ZSD armii może przejąć dowodzenie dywizją samodzielnie lub przy wykorzystaniu ocalałych sił i środków SD i WSD dywizji.

Czas przejścia dowodzenia dywizją przez ZSD armii może być różny od 1 godziny do 4-6 godzin. Uzależnione to jest przede wszystkim od tego, czy ZSD będzie dowodziło dywizją z dotychczasowego rejonu rozmieszczenia /jeżeli jest w ugrupowaniu dywizji lub w pobliżu ugrupowania/, czy też musi przogrupować się do nowego rejonu rozmieszczenia dywizji. Problem ten wymaga jeszcze dokładnego zbadania.

Dowódca ZSD armii zna decyzję dowódcy armii i posiada dokładne dane o położeniu wojsk armii. Wobec powyższego zna

ogólną sytuację dywizji, którą przejmuje dowodzenie. Ułatwi to w znaczny sposób proces przejmowania dowodzenia dywizją.

Wskazane jest, aby przejmowanie dowodzenia odbywało się przy wykorzystaniu ocalałych oficerów dowództwa dywizji. Oficerowie ci mogą posiadać dokumentację dowodzenia i łączności oraz znać szczegółową sytuację w swojej dywizji. Stąd też mogą przyczynić się do szybszego uruchomienia procesu dowodzenia dywizją przez ZSD armii.

Kolejność pracy nowego dowództwa dywizji może być następująca:

- nakazać uruchomienie wszystkich środków łączności zgodnie z planem łączności opracowanym na czas przejęcia dowodzenia dywizją;

- powiadomienie wojska dywizji o zaistniałej sytuacji i przejęciu dowodzenia dywizją;

- wydać oficerom nowego SD wytyczne do pracy w poszczególnych komórkach;

- zebrać dane o sytuacji w dywizji i podjąć decyzję związaną z realizacją zadania bojowego oraz ewentualnego odtwarzania zdolności bojowej wojsk i likwidacji skutków użycia BMR przez nieprzyjaciela;

- postawić zadania podległym wojskom;

- zorganizować współdziałanie i zabezpieczenie działań bojowych;

- przejąć w podporządkowanie ocalałe siły i środki z SD dywizji.

Kolejność pracy dowództwa może być inna, zależność będzie ona głównie od sytuacji w jakiej znajduje się dywizja. Należy pamiętać, że wojska dywizji prowadzą natarcie, realizują lub oczekują

na określone zadania. Stąd też proces przejmowania dowodzenia tak powinien być zorganizowany, aby zaistniałe w dowodzeniu przerwy były minimalne i nie wywierały znaczącego wpływu na realizację zadania bojowego.

Przejmowanie dowodzenia dywizją przez rezerwowe dowództwo dywizji będzie procesem zbliżonym w treści do przejmowania dowodzenia przez ZSD armii.

Rezerwowe dowództwo dywizji organizowane jest na bazie komendy i kadry WSOWZmech i WSOWPanc przy wykorzystaniu innych uczelni wojskowych. Skład rezerwowego dowództwa dywizji powinien być zbliżony do składu SD dywizji.

Rezerwowe dowództwo dywizji z niezbędną ilością środków łączności powinno przebywać w pobliżu SD lub ZSD armii i być tak rozmieszczone, aby w każdej chwili mogło udać się do wyznaczonego rejonu w celu przejęcia dowodzenia. Wydzielone środki radiowe tego dowództwa powinny być włączone w sieci radiowe dowódcy i szefa sztabu armii. Umożliwi to bieżące orientowanie się w ogólnej sytuacji w armii. Poza tym rezerwowe dowództwo powinno być sukcesywnie informowane o ogólnej sytuacji w armii, a szczególnie w jej pierwszorzutowych dywizjach.

W celu sprawnego przejęcia przez rezerwowe dowództwo dowodzenia dywizją celem jest:

- włączenie, na określony okres czasu, do nowego dowództwa dywizji oficera kierunkowego sztabu armii wyznaczonego na daną dywizję, który jest dokładnie zorientowany w położeniu, stanie bojowym i możliwościach dywizji;

- posiadanie na SD armii niezbędnych dokumentów dowodzenia i łączności, które powinny być wręczone organowi przejmującemu dowodzenie dywizją;

- posiadanie w sztabie armii duplikatów decyzji dowódców dywizji lub odtworzenie ich na podstawie "Planu działania armii

w zadaniu bliższym", który opracowuje się z dokładnością o dwa szczeble niżej, czyli do pułku;

- posiadanie w armii odwodu sił i środków łączności możliwych do wydzielenia dla rezerwowego dowództwa dywizji.

W przypadku przejmowania dowodzenia przez rezerwowe dowództwo dywizji, dysponujące częściowo własnymi środkami łączności, przy wykorzystaniu ocalałych środków łączności drugiego rzutu węzła łączności SD dywizji, czas przejęcia dowodzenia dywizją może wynieść około 6-8 godzin.^{x/} Przy korzystaniu przez rezerwowe dowództwo dywizji z armijnych środków łączności i rozwijaniu ich w zupełnie nowym rejonie, czas ten może się wydłużyć do 10-12 godzin.^{x/}

Z czasu trwania procesu przejmowania dowodzenia przez rezerwowe dowództwo dywizji wynika, że najtrudniej przejmować dowodzenie dywizją będzie w trakcie organizacji natarcia, a w toku natarcia, w okresach organizacji kolejnego etapu walki. A więc wtedy, gdy równocześnie z procesem przejmowania dowodzenia zajdzie konieczność wypracowania nowej decyzji i zorganizowania natarcia, przy jednoczesnym kierowaniu walką podległych wojsk.

Kolejność pracy rezerwowego dowództwa dywizji będzie zbliżona do kolejności pracy ZSD armii przejmującej dowodzenie dywizją.^{xx/}

Głównym problemem przy przejmowaniu dowodzenia dywizją przez rezerwowe dowództwo będzie szybkie poznanie aktualnej sytuacji w dywizji. W tym celu, przy niedostatecznej ilości środków łączności, można wzywać dowódców lub oficerów sztabu podległych oddziałów i pododdziałów z mapami roboczymi, którzy zorientują dowódcę

x/ Wyniki badania pracy rezerwowego dowództwa DPanc w ćwiczeniu "ORLAN-78".

xx/ Patrz str. .122....

dywizji w aktualnej sytuacji danych oddziałów /pododdziałów/.

W wypadku całkowitej utraty łączności z poszczególnymi oddziałami /pododdziałami/, niekiedy jedynym sposobem zebrania informacji będzie skierowanie do nich oficerów "kierunkowych" z dywizji. Oficerowie ci, wykorzystując śmigłowce lub inne środki transportu, mogą stosunkowo szybko uzyskać szczegółowe dane o sytuacji wojsk dywizji, a głównie walczących, pierwszorzutowych pułków dywizji.

Przyjmowany, w badanym ćwiczeniu dowódczo-sztabowym "ORLAN-78", skład rezerwowego dowództwa dywizji, organizowanego na bazie Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Pancernych przedstawia tabela

Tabola 13

Przyjmowany w ćwiczeniu "ORLAN-78" skład rezerwowego dowództwa dywizji

Skład rezerwowego dowództwa dywizji		Ilość oficerów		Uwagi
		Etatowo	Faktyczny	
Dowództwo	Dowódca dywizji	1	1	Brak z-cy ds.lin.
	Zastępcy dowódcy	5	4	
Sztab	Wydział operacyjny	10	7	
	Wydział rozpoznawczy	6	4	
	Wydział łączności	6	3	
	Wydział organizacji ewid.	4	-	
	Wydział adm.-gosp.	2	-	
Szefowie rodzajów wojsk	Szef artylerii	2	2	
	Szef OPL	2	1	
	Szef saperów	2	1	
	Szef zabezpieczenia chem.	3	2	
Inne komórki organiz.	Wydział polityczny	15	2	
	Służby techniczne	16	2	
	Kwatermistrzostwo	21	3	

Biorąc pod uwagę dotychczasowe wyniki badań, dotyczące przejmowania dowodzenia dywizją w natarciu, należy stwierdzić, że rezerwowe dowództwo dywizji:

- jest w stanie sprawnie przejąć dowodzenie dywizją i realizować je, jeżeli w swoim składzie będzie miało zasadnicze komórki organizacyjno dowództwa dywizji, a te będą w pełni ukompletowane stanem osobowym;

- powinno posiadać wzory dokumentów bojowych oraz niezbędne sformalizowane dokumenty bojowe;

- z chwilą wyznaczenia do przejęcia dowodzenia określoną dywizją, powinno być wyposażone w niezbędne dokumenty dowodzenia i łączności;

- powinno być systematycznie szkolone w dowodzeniu dywizją, a główną metodą szkolenia powinny być ćwiczenia dowódczo-sztabowe w terenie oraz treningi sztabowe;

- powinno mieć opracowaną i zweryfikowaną przez siebie instrukcję dotyczącą zakresu zadań i sposobu działania SD, z uwzględnieniem komórek organizacyjnych i poszczególnych osób funkcyjnych.

2.4. Przejęcie dowodzenia dywizją przez zapasowe stanowisko dowodzenia /ZSD/.

Wyniki dotychczasowych badań wskazują, że najszybciej i bezkolizyjnie przejąć dowodzenie dywizją w natarciu może jedynie organ do tego przewidziany i zawczasu zorganizowany. Takim organem w dywizji powinno być, zdaniem autora, zapasowe stanowisko dowodzenia /ZSD/, stale funkcjonujące, zarówno w natarciu jak i obronie. ZSD powinno być rozmieszczone w natarciu w pobliżu SD dywizji, jednak w odległości nie mniejszej niż 5 km.

Aby sprostać zadaniom związanym z przejęciem i realizacją

dowodzenia dywizją powinno ono spełniać określone warunki:

1. Posiadać stałą obsadę ludzi, odpowiednio przygotowanych, zdolnych do objęcia i pełnienia powierzonych im funkcji dowodzenia.

2. Obsada ZSD powinna znać aktualne położenie oddziałów /pododdziałów/ dywizji i sąsiadów oraz realizowane przez nich zadania bojowe.

3. Posiadać duplikaty podstawowych dokumentów dowodzenia wojskami dywizji /decyzję dowódcy do natarcia z legendą, rozkaz bojowy, dokumenty dowodzenia i łączności itp./.

4. Posiadać niezbędną ilość środków łączności pozwalających na ciągłe utrzymanie łączności w podstawowych sieciach i kierunkach dowódcy dywizji, szefa sztabu i szefów rodzajów wojsk.

5. Ściśle przestrzegać zasad maskowania i nie dopuścić do wcześniejszego wykrycia i identyfikacji.

6. Posiadać warunki do pracy i bytowania przebywających na nim ludzi.

Biorąc pod uwagę możliwości SD dywizji, do obsady ZSD może być wydzielony zespół oficerów w składzie: zastępca dowódcy dywizji ds. liniowych, dwóch oficerów z wydziału operacyjnego sztabu dywizji, jeden oficer z wydziału rozpoznawczego sztabu dywizji, jeden oficer z wydziału łączności sztabu dywizji, zastępca szefa artylerii dywizji, starszy oficer szefa zabezpieczenia chemicznego dywizji, starszy oficer saperów dywizji, dwóch przedstawicieli TSD i instruktor polityczny.

Wobec konieczności organizacji łączności na ZSD siłami batalionu łączności, dla potrzeb ZSD można wydzielić: wóz dowodzenia R-3 zastępcy dowódcy dywizji ds. liniowych, wóz dowodzenia RD-125, w miarę możliwości radiostację R-118, kilka radiostacji małej mocy.

Ta obsada osobowa i ograniczona ilość środków łączności nie ma możliwości bez wzmocnienia realizować przez dłuższy okres zadań związanych z dowodzeniem wojskami. Są jedynie w stanie zabezpieczyć dowodzenie do chwili przybycia uzupełnienia.^{x/}

Aby w pełni określić potrzeby uzupełnienia ZSD stanem osobowym, należy problematykę przejmowania dowodzenia w natarciu przez ZSD dywizji rozpatrzyć w dwóch wariantach:

1. Dowódca z grupą operacyjną /zespołem dowodzenia/ w momencie zniszczenia SD przebywał na WSD /był poza SD/ i on będzie kontynuował dowodzenie przy wykorzystaniu ZSD.

2. Ulegnie zniszczeniu SD łącznie z dowódcą i zespołem dowodzenia i ZSD będzie samodzielnie przejmowało dowodzenie.

W pierwszym wypadku przejęcie dowodzenia przez ZSD jest przedsięwzięciem stosunkowo prostym. Bowiem z dowódcą dywizji na WSD przebywa większość szefów rodzajów wojsk i po przyjeździe na ZSD będą oni stanowić wspólnie z obsadą ZSD, organ dowodzenia mogący w zupełności realizować dowodzenie wojskami dywizji.

Uzupełnienie takiego organu stanem osobowym może nastąpić w późniejszym okresie.

W drugim wariantcie sytuacja jest bardziej skomplikowana. Konieczne będzie natychmiastowe uzupełnienie ZSD stanem osobowym. Uzupełnienie może odbywać się głównie z dowództw podległych pułków, będących w drugim rzucie dywizji.

Uzupełnienie ZSD stanem osobowym w pierwszym i drugim wariantcie przejmowania dowodzenia przedstawiają tabele 14 i 15.

x/ W ćwiczeniu doświadczalnym "ORLAN-78" ZSD pracowało samodzielnie 1,5 godziny.

Tabela 14

Plan uzupełnienia ZSD stanem osobowym, gdy w momencie zniszczenia SD, dowódca z zespołem dowodzenia znajduje się poza nim /np. na WSD dywizji/

Osoby funkcyj- ne /oficerowie/ Źródła uzupełnienia	Ogólnowoj- skowi	Rozpoznania	Łączności	Artylerii	OPL	Wojsk inżynieryjn.	Wojsk chemicz.	Tyłów.	Polityczni
Etatowy skład ZSD dywizji	3	1	1	2	-	1	1	1	1
Skład zespołu dowodzenia	2	1	1	1	1	1	1	2	2
Razem na ZSD	5	2	2	3	1	2	2	3	3
Potrzeby wzmocnienia do stanu etatowego SD	4	2	1	3	1	-	-	-	5
Uzupełnienie z pułków zme- chanizowanych	3	-	1	-	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z pułku czołgów	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Uzupełnienie z batalionu rozpoznawczego	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z pułku artylerii	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z pułku rakiet przeciwlotniczych	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Razem uzupełnienie	4	1	1	1	1	-	-	4	-
Ogółem na ZSD	9	3	3	4	1	2	2	3	7

Plan uzupełnienia ZSD stanem osobowym przy
zniszczeniu całości SD, łącznie z dowódcą
i zespołem /grupą/ dowodzenia

Osoby funkcyjne /oficerowie/ Źródła uzupełnienia									
	Ogólnowoj- skowi	Rozpoznania	Łączności	Artylerii	OPL	Wojsk inżynieryjnych	Wojsk chemicznych	Tyłów	Polityczni
Etatowy skład ZSD	3	1	1	2	-	1	1	1	1
Potrzeby wzmocnienia do stanu etatowego SD	6	3	2	4	2	-	1	1	7
Uzupełnienie z pułków zmechanizowanych	3	2	1	1	-	-	-	-	3
Uzupełnienie z pułku czołgów	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Uzupełnienie z batalionu rozpoznawczego	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z pułku artylerii	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z pułku rakiet przeciwlotniczych	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Uzupełnienie z TSD dywizji	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Razem uzupełnienie	4	3	1	3	1	-	-	1	4
Ogółem na ZSD	7	4	2	5	1	1	1	2	5
Braki do stanu etatowego SD dywizji	2	-	1	1	1	1	1	-	3

Z powyższych zestawień wynika, że w wypadku realizacji dowodzenia z ZSD przez dowódcę dywizji z zespołem dowodzenia, istnieje możliwość uzupełnienia ZSD prawie do stanu pierwotnego SD.

Natomiast przy zniszczeniu SD łącznie z dowódcą dywizji i zespołem dowodzenia, uzupełnienie ZSD do stanu pierwotnego będzie prawie niemożliwe. Szczególnie odczuwalne będą braki w wydzielonym operacyjnym sztabu dywizji.

Uzupełnienie ZSD stanem osobowym może nastąpić w ciągu 1-1,5 godziny od podania sygnału o przejęciu dowodzenia.^{x/}

Uzupełnienie ZSD w środki łączności jest przedsięwzięciem stosunkowo łatwiejszym i może odbywać się w dwóch etapach.

W pierwszym etapie uzupełnienie może być realizowane z drugiego rzutu WŁ SD dywizji i ewentualnego zespołu dowodzenia dywizji /wozy dowodzenia/ przebywającego na WSD.

W drugim etapie z podległych oddziałów i pododdziałów dywizji.

System łączności należy tak otwarzać, aby zapewnić:

- otrzymanie danych o położeniu i działaniu wojsk własnych oraz nieprzyjaciela;
- utrzymanie współdziałania między oddziałami pierwszego rzutu oraz oddziałami /pododdziałami/ wsparcia ogniowego.

Przykładowe rozwiązanie uzupełnienia ZSD środkami łączności przedstawia tabela 16.^{xx/}

x/ Wyniki badań ćwiczenia z 8 DZ i 16 DPanc pk. "ORLAN-78"

xx/ Opracowano na podstawie dokumentacji ćwiczebnej 15 DZ.

Tabela 16

Plan uzupełnienia środkami łączności ZSD
przejmującego dowodzenie dywizją

Źródła uzupełnienia	Środki łączności													
	R-118	1-137	R-3	R-4	R-2A	Rekin	R-105PM	ATJ	ATg-SA	ALD-3	RWL-1	EP-10MR	R-405	WSP
Etatowy sprzęt ZSD	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z drugiego rzutu WŁ SD dywizji	-	-	1	-	-	-	5	1	1	1	-	1	2	1
Środki łączności zespołu dowodzenia dowódcy	-	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z pułków zmechanizowanych	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Uzupełnienie z pułku czołgów	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z batalionu rozpoznawczego	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uzupełnienie z TSD dywizji	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ogółem na ZSD	6	1	4	1	1	1	7	1	1	1	1	1	2	1

Biorąc pod uwagę fakt, że przy uderzeniu ogniowym na SD, nie zawsze zostaną zniszczone wszystkie środki radiowe średniej mocy rozmieszczone poza SD, ilość środków radiowych na ZSD może być większa.

Wobec konieczności ograniczenia łączności dowodzenia i współdziałania, wydaje się koniecznym wprowadzenie następujących przedsięwzięć organizacyjnych:

1. W zakresie łączności radiowej - celem będzie zrezygnować z mniej ważnych sieci, a uzyskane w ten sposób radiostacje z podległych oddziałów włączyć do sieci radiowych dowódcy i sztabu dywizji. W pierwszej kolejności zorganizować łączność z elementami ugrupowania bojowego dywizji, które wykonują główne zadania, a więc z pułkami pierwszego rzutu dywizji, dywizjonem rakiet taktycznych, dywizyjną grupą artylerii. Dowódcy pododdziałów, którzy nie mają bezpośredniej łączności z dowódcą i sztabem dywizji zobowiązani są do poszukiwania i nawiązania łączności z najbliższym oddziałem /pododdziałem/, który taką łączność posiada. Jednym ze sposobów nawiązania łączności będzie wysyłanie łączników.

2. Łączność radioliniową należy zorganizować przede wszystkim z głównymi elementami ugrupowania bojowego pierwszego rzutu dywizji. W wypadku wprowadzenia zmian w ugrupowaniu bojowym należy dokonać manowru posiadanym sprzętem.

3. Łączność radiotelefoniczną stosuje się głównie do wymiany informacji z tymi elementami ugrupowania bojowego dywizji, z którymi z powodu niewystarczającej ilości środków nie można zorganizować łączności radioliniowej, mimo że mają one stacje radioliniowe.

4. Łączność przewodową zapewnia się głównie z pododdziałami rozmieszczonymi w pobliżu węzła łączności ZSD, przede wszystkim z tymi, dla których nie organizuje się łączności za pomocą innych środków łączności.

5. W rejonie ZSD należy ograniczyć rozbudowę abonenckiej przewodowej sieci telefonicznej do miejsc pracy dowódcy dywizji, szefa sztabu i szefa wydziału operacyjnego, ustawiając w wyznaczonych miejscach po kilka aparatów ogólnego użytku.

6. Ograniczenia w stosowaniu technicznych środków łączności można rekompensować szerokim wykorzystaniem poczty polowej, a także

osobistych kontaktów dowódcy. W wypadku dużych strat w środkach transportu, przesyłki powinno się wymieniać się sposobem okrężnym, używając każdego możliwego do uzyskania środka transportu.

Przejmowanie dowodzenia na ZSD odbywa się zazwyczaj na sygnał dowódcy dywizji będącego na WSD albo na sygnał przełożonego. Trudno jest jednoznacznie stwierdzić, który organ dowodzenia może najprzebiej ustalić fakt zniszczenia SD i podjąć decyzję o przekazaniu sygnału, czy też objęciu dowodzenia. Wydaje się, że największe możliwości będzie posiadać właśnie ZSD. Ponieważ znajduje się ono w niewielkiej odległości od SD, utrzymując z nim bezpośrednią łączność radioliniową a nawet telefoniczną, zna szczegółowo położenie SD.

Wynika z tego, że ZSD nie może biernie oczekiwać sygnału o przejęciu dowodzenia, a przeciwnie z chwilą utraty łączności z SD i stwierdzeniu oznak świadczących o wykonaniu na nie ataku, obsada ZSD powinna ustalić stopień utraty dowodzenia przez SD i jednocześnie przejmować jego funkcję. W sytuacji, kiedy zostanie stwierdzone zniszczenie SD przejmujący dowodzenie dowódca ZSD powinien:

- nakazać uruchomienie wszystkich środków łączności zgodnie z planem łączności opracowanym na czas przejęcia dowodzenia;
- powiadomić dowódcę armii i podwładnych o zaistniałej sytuacji i przejęciu dowodzenia;
- wydać obsadzie ZSD wytyczne do pracy w poszczególnych komórkach;
- zebrać dodatkowe dane o sytuacji i podjąć decyzję do odtworzenia dowodzenia, realizacji zadania bojowego, odtwarzania zdolności bojowej wojsk i likwidacji skutków użycia broni jądrowej przez nieprzyjaciela;

- postawić dodatkowe zadania podległym wojskom.

Sztab i szefowie rodzajów wojsk w tym okresie powinni:

- uruchomić posiadane środki łączności;
- dokonać prognozy strat wynikających z użycia przez nieprzyjaciela BMR;
- zebrać dane o sytuacji w podległych wojskach i po ich opracowaniu przedstawić dowódcy;
- przekazać do oddziałów /pododdziałów/ zarządzenia wynikające z decyzji dowódcy;
- w oparciu o decyzję dowódcy dokonać niezbędnej korekty w dokumentacji bojowej;
- przekazać dodatkowe zarządzenia dotyczące współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych;
- przyjąć w podporządkowanie napływające uzupełnienie stanu osobowego i środków łączności;
- rozpocząć realizację czynności związanych z likwidacją skutków użycia BMR nieprzyjaciela.

Skład osobowy do chwili wzmocnienia nie jest w stanie podjąć wszystkim zadaniom dowodzenia, szczególnie w zakresie planowania i organizowania działań bojowych. W związku z tym należałoby zrezygnować z opracowania części dokumentów bojowych, szczególnie szefów rodzajów wojsk, przedstawiając wszystkie problemy decyzyjne na mapach roboczych dowódcy i szefa sztabu. W miarę napływu wzmocnienia zwiększać się będzie zakres opracowywanej dokumentacji i stopień jej szczegółowości.

Istnieje także potrzeba zgromadzenia rezerw ludzi i środków dowodzenia do odtworzenia nowego ZSD dywizji. Do czasu jego odtworzenia funkcję ZSD powinno pełnić SD jednego z pułków przewidzianych do przejścia dowodzenia dywizją.

Pewnym ułatwieniem w funkcjonowaniu ZSD może być dokonywana rotacja oficerów między SD a ZSD. I tak, oficerowie biorący udział w planowaniu i organizowaniu działań, mogą być kierowani z duplikatami opracowanych przez nich dokumentów bojowych na ZSD, gdzie przebywaliby przez cały okres realizacji opracowanej decyzji dowódcy, np.: do czasu zrealizowania zadania bliższego dywizji.

W dalszej kolejności następowałaby kolejna, systematyczna rotacja oficerów z SD. Umożliwiłoby to oficerom ZSD szczegółową znajomość realizowanych zadań, zagadnień współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych. Tym samym gwarancją właściwej interpretacji decyzji dowódcy dywizji w wypadku przejęcia dowodzenia. ZSD może być także wykorzystywane jako miejsce odpoczynku dla oficerów SD dywizji. W przypadku zniszczenia SD stanowili by wspólnie z etatową obsadą ZSD załóżek przyszłego stanowiska dowodzenia. Takie rozwiązanie jest możliwe przy zmianowej pracy SD. Z doświadczeń jednak wiadomo, że SD w okresie organizacji natarcia dywizji pracuje najczęściej całością sił.

Z dokonanych badań o możliwości i sposobie przejęcia dowodzenia przez ZSD w natarciu dywizji wynika, że:

- ZSD jest w stanie przejąć dowodzenie dywizją natychmiast po stwierdzeniu zniszczenia SD.

- aby obsada ZSD mogła realizować dowodzenie dywizją musi być odpowiednio wyszkolona, oficerowie powinni posiadać co najmniej dwie specjalności.

- ZSD w etatowym składzie musi pracować co najmniej 1-1,5 godziny, do czasu przybycia wzmocnienia.

- w pierwszym okresie pracy na ZSD należy zrezygnować z większości dokumentów bojowych, a wszystkie informacje przedstawiać na mapach roboczych dowódcy i szefa sztabu.

- aby zapewnić lepszą znajomość sytuacji i decyzji dowódcy, należy dokonywać rotacji oficerów między SD i ZSD.

- na ZSD można zorganizować miejsca odpoczynku dla oficerów z SD, zwiększy to znacznie obsadę ZSD w momencie zniszczenia SD.

- najkorzystniej byłoby, z punktu widzenia możliwości wykorzystania, do obsady ZSD dywizji przewidzieć oficerów i środki dowodzenia spoza struktury SD dywizji. Wymagałoby to istotnych zmian ilościowych w strukturze organizacyjnej dowództwa dywizji.

Podsumowując wyniki badań dotyczących przejmowania funkcji zniszczonego organu dowodzenia przez inny funkcjonujący organ dowodzenia można sprecyzować główne wnioski:

1. W celu bezkolizyjnego przejmowania dowodzenia dywizją konieczne jest:

- wytypowanie zawczasu dowództw - niekoniecznie jednego szczebla dowodzenia - do przejmowania dowodzenia;

- wyposażenie pododdziałów "zabezpieczenia", wszystkich SD przewidzianych do przejęcia dowodzenia, w niezbędną ilość sił i środków dowodzenia, głównie łączności;

- wykonanie i zdeponowanie na SD przewidzianych do przejęcia dowodzenia oraz w sztabie nadrzędnym, dublujących dokumentów bojowych dywizji;

- opanowanie i wdrożenie praktycznych /możliwych/ sposobów przejmowania SD przejmującego dowodzenie dywizją;

- prowadzenie właściwej polityki kadrowej, ściśle szarminizowanej z przyjętymi założeniami odtwarzania dowodzenia;

- systematyczne szkolenie dowództw w przejmowaniu dowodzenia.

2. Największe możliwości przejęcia dowodzenia dywizją w sposób kompleksowy i jego realizacji w trakcie organizacji i prowadzenia

natarcia mają: ZSD armii oraz rezerwowe dowództwo dywizji.

3. Najszybciej w toku natarcia może przejąć dowodzenie dywizją SD pułku. Przejęcie dowodzenia przez SD pułku należy traktować jako akt krótkotrwały, pozwalający na realizację podjętych decyzji w najbardziej krytycznym momencie. Następnie SD pułku powinno być kompleksowo uzupełnione.

4. Na przejmującym dowodzenie SD muszą się jak najszybciej wyodrębnić zespoły organizacyjne i funkcjonalne przyszłego SD. W pierwszej fazie przejmowania dowodzenia szczególnie istotna jest praca grupy oficerów stanowiących załóżek przyszłego SD. Jako priorytetowe należy przy tym traktować nawiązanie łączności i uzyskanie niezbędnych danych o sytuacji, szczególnie w walczących wojskach pierwszego rzutu dywizji. Bowiem organ, który nie zna sytuacji, przynajmniej w ogólnych zarysach, nie ma szans przejęcia dowodzenia i realizacji postawionych zadań bojowych.

Ustalenie normatywnych czasów przejęcia dowodzenia wymaga dogłębnych studiów i wielu doświadczeń. Doświadczenia należy prowadzić w trudnych, zbliżonych do realiów współczesnego pola walki warunkach. Już w ówczesnych warunkach, przy szeregu umownościach i aplikacyjnym rozpatrywaniu wielu zjawisk można stwierdzić, że czasy przejmowania dowodzenia w natarciu przez różne stanowiska /zespoły/ dowodzenia są różne, mogą wynosić:

- przy przejmowaniu dowodzenia przez zawczasu zorganizowane ZSD - natychmiast po otrzymaniu sygnału, przy czym uzupełnienie ZSD może nastąpić w ciągu 1-1,5 godziny;

- przy przejmowaniu przez SD pułku - 1-1,5 godziny, w pełne uzupełnienie SD pułku może nastąpić w ciągu 3-4 godzin;

- przy przejmowaniu dowodzenia przez ZSD armii - 1 do 4-6 godzin;

- przy przejmowaniu dowodzenia przez rezerwowe dowództwo dywizją 6-8 godzin, a nawet 10-12 godzin.

Z przedstawionych czasów przejmowania dowodzenia dywizją oraz zakresu przedsięwzięć organizacyjnych wynika, że najtrudniej w natarciu będzie przejmować dowodzenie w sytuacji, kiedy zajdzie potrzeba równoczesnego wypracowania decyzji na kolejny etap walki np. na następny dzień natarcia i kierowania walką dywizji. Niejednokrotnie wojska będą prowadziły natarcie w dniu następnym, przyjmując jako punkt wyjściowy nakazany uprzednio kierunek natarcia.

5. Sprawą nader ważną przy przejmowaniu dowodzenia dywizją jest szybkie uruchomienie systemu łączności.

3. Odtwarzanie systemu dowodzenia pułku /pz, poz/ w natarciu.

Punktem wyjściowym badań możliwości odtwarzania systemu dowodzenia pułku w natarciu przyjęto dwa zasadnicze warianty jego obezwładnienia:

1. Utrudnienie dowodzenia pułkiem w wyniku obezwładnienia bądź zniszczenia części stanu osobowego oraz sił i środków łączności.

2. Zerwanie dowodzenia pułkiem w wyniku zniszczenia zasadniczej części zespołu dowodzenia pułkiem oraz sił i środków stanowiących podstawę systemu łączności pułku tzn. WŁ SD pułku.

W pierwszym przypadku uzupełnienie stanu osobowego oraz technicznych środków łączności można zabezpieczyć organicznymi siłami i środkami pułku i podległych mu batalionów. Wymagać to będzie jedynie pewnych zmian organizacyjnych organów dowodzenia i dokonania manewru stanem osobowym i siłami i środkami łączności.

Odtworzony, organicznymi siłami i środkami, system dowodzenia pułku powinien zapewnić:

- możliwość zbierania informacji o położeniu i działaniu wojsk własnych i nieprzyjaciela;

- dowodzenie podległymi wojskami, a w pierwszej kolejności pierwszym rzutem pułku i artylerią;

- kierowanie akcją ewakuacyjno-ratunkową;

- współdziałanie w ramach ugrupowania pułku i z sąsiadami;

- otrzymywanie rozkazów i zarządzeń od przełożonego.

Uzupełnienie stanem osobowym w pułku może odbywać się jedynie z podległych pododdziałów. Pułk nie posiada żadnej rezerwy sił i środków, które mogłyby wykorzystać do uzupełnienia obozwardnionego częściowo SD.

Uzupełnienie strat na SD powinno być tak realizowane, aby zapewnić dowódcy pułku możliwość realizacji dowodzenia w natarciu, przede wszystkim pierwszym rzutem pułku oraz artylerią. Wynika stąd konieczność odtworzenia w pierwszej kolejności sztabu ogólnowojskowego. Dowodzenie całością artylerii pułku i wspierającej może przejąć czasowo dowódca pułkowej grupy artylerii. Natomiast, do odtworzenia komórek organizacyjnych SD rodzajów wojsk, wykorzystają oficerów z podległych pododdziałów /dowódców tych pododdziałów/.

Przy odtwarzaniu systemu łączności zakłada się, że jeżeli zostało odtworzone 60-70% planowanych relacji łączności, powinien on w minimalnym zakresie zabezpieczyć dowodzenie pułkiem. Użycie w tym celu sił i środków łączności z odwodu i podległych pododdziałów może okazać się niewystarczające, a otrzymane wzmocnienia z rezerwowych oddziałów łączności armii, może nastąpić dopiero po kilku godzinach.

Zatem, szybkie zapewnienie dowodzenia będzie możliwe w wyniku manowru siłami i środkami łączności, poprzez następujące działania organizacyjne:

- zapewnienie łączności z dowódcami batalionów środkami radiowymi w jednej tylko sieci;

- stosowanie sieci radiowych o zwiększonym składzie korespondentów;
- wykorzystanie jednej radiostacji w kilku sieciach radiowych;
- likwidacja relacji mniej ważnych na korzyść zapewnienia łączności w relacjach zasadniczych;
- przechodzenie na inny rodzaj łączności oraz na inny sposób organizacji łączności;
- stosowanie łączności radiowej na częstotliwościach dyżurnego odbioru;
- wykorzystanie połączeń tranzytowych do elementów ugrupowania bojowego pułku, z którymi nie możemy nawiązać bezpośredniej łączności.

W celu szybkiego odtworzenia systemu łączności pułku, szef sztabu pułku już w okresie planowania powinien nakazać szefowi łączności przygotować przewidywane warianty jego odtwarzania.

Utrudnienie dowodzenia wojskami pułku może być spowodowane nie tylko częściowym obezwładnieniem SD pułku, a także zniszczeniem /obezwładnieniem/ organów dowodzenia podległych pułkowi pododdziałów. Zniszczenie poszczególnych organów dowodzenia niewątpliwie spowoduje częściowe naruszenie całego systemu dowodzenia pułkiem.

Przykładem częściowego naruszenia systemu dowodzenia pułku może być zniszczenie SDO batalionu piechoty, SD PGA, PDO dowódcy pułku, TSD itp.

Odtworzenie tych organów dowodzenia i ich środków łączności /WL/ będzie przedsięwzięciem mniej skomplikowanym niż odtworzenie SD pułku. Odtworzenie dowodzenia w tym wypadku będzie realizowane najczęściej poprzez przejęcie dowodzenia przez podległe danemu organowi dowodzenia pododdziały, ponieważ pułk nie dysponuje żadnymi rezerwami /odwodami/, które mogłyby wykorzystać do uzupeł-

nienia poszczególnych organów dowodzenia.

W przypadku zniszczenia SDO batalionu piechoty system dowodzenia batalionu może być odtwarzany następująco:

- dowodzenie batalionu powinien przejąć dowódca kompanii piechoty;
- łączność dowódcy kompanii z dowódcą pułku może być zapewniona poprzez włączenie do sieci radiowej dowódcy pułku radiostacji R-123 /R-113/ z wozu dowódcy kompanii;
- dowódca kompanii dowodził będzie batalionem poprzez włączenie do sieci radiowej dowódcy batalionu radiostacji R-107.

W wypadku zniszczenia SD pułkowej grupy artylerii sposób odtwarzania systemu dowodzenia PGA może być podobny do rozwiązania przyjętego dla batalionu piechoty. Dowodzenie PGA przejąłby jeden z dowódców dywizjonów artylerii, a łączność zapewniona byłaby środkami łączności WD R-2A dowódcy dywizjonu.

W wypadku zniszczenia PDO dowódcy pułku, dowodzenie pułkiem powinien przejąć szef sztabu. Łączność dla dowódcy może być zapewniona środkami łączności także z WD R-2 szefa sztabu oraz odwodu.

Jeden z wariantów takiego rozwiązania może być następujący:

- z dowódcą dywizji w dotychczasowych sieciach KF i UKF poprzez łączenie R-112 z WD R-2 i R-107 ze wzmacniaczem mocy z odwodu;
- z dowódcami pododdziałów w sieci radiowej dowódcy pułku za pomocą radiostacji R-105 ze wzmacniaczem mocy z WD R-2.

Takie wykorzystanie środków łączności zapewni w minimalny sposób możliwość dowodzenia pułkiem oraz utrzymanie łączności przełożonym.

W wypadku zniszczenia TSD odtworzenie dowodzenia tyłami pułku będzie szczególnie utrudnione, głównie ze względu na brak dostatecznej ilości środków łączności.

W tej sytuacji dowodzenie tyłami może odbywać się jedynie bezpośrednio z SD pułku.

Odtworzenie systemu dowodzenia pułkiem będzie o wiele trudniejsze w drugim wariantcie jego obezwładnienia, przy zniszczeniu zasadniczej części zespołu dowodzenia SD oraz sił i środków WL SD pułku.

Na zaistniałe trudności wpływają głównie:

- brak w pułku innego stanowiska dowodzenia, zdolnego do przejęcia dowodzenia pułkiem;
- znikomy odwód sił i środków łączności;
- nieliczny skład osobowy oraz mała ilość sił i środków łączności w batalionach, które mogłyby być wykorzystane do odtworzenia dowodzenia pułkiem;
- niemożliwość natychmiastowego uzupełnienia przez dywizję stanem osobowym, siłami i środkami łączności.

Przy zniszczeniu SD pułku odtworzenie dowodzenia pułkiem może być realizowane w natarciu dwoma zasadniczymi sposobami:

- przejęcie dowodzenia przez wydzielony z dowództwa dywizji zespół oficerów wraz ze środkami łączności;
- przejęcie dowodzenia przez dowództwo jednego z batalionów.

Z przedstawionych w poprzednich rozdziałach badań wynika, że dywizja na SD nie posiada żadnych rezerw osobowych. A w procesie decyzyjnym zaangażowani są wszyscy oficerowie grupy dowodzenia SD dywizji. Zatem dywizja nie będzie w stanie wydzielić ze składu swego SD pełnej obsady SD pułku. Zajdzie konieczność częściowego uzupełnienia organizowanego SD pułku z innych źródeł, głównie z oddziałów i pododdziałów rodzajów wojsk dywizji.

Największe możliwości przejęcia dowodzenia pułkiem przez zespół oficerów wydzielony z dowództwa dywizji ma obsada stała WSD dywizji.

W skład tej obsady wchodzi oficerowie ogólnowojskowi sztabu dywizji oraz oficerowie prawie wszystkich rodzajów wojsk. Stan

obsady stałej WSD dywizji zbliżony jest do stanu ilościowego SD pułku. Mogą więc oni w zasadzie natychmiast być skierowani do rejonu wyznaczonego SD pułku celem przejęcia dowodzenia.

Zastępca dowódcy dywizji ds. liniowych może powrócić na SD dywizji lub nadzorować tworzenie nowego SD pułku i organizację przejmowania dowodzenia pułkiem.

Oficerowie delegowani do pułku z dywizji mogą przybyć do rejonu wyznaczonego SD pułku nie wcześniej niż po upływie 0,5-1 godziny. Uzależnione jest to czasem podjęcia decyzji o sposobie odtworzenia SD pułku oraz odległością do tego rejonu.

Uwzględniając wydzielenie z drugiego rzutu /odvodu/ dywizji odpowiedniej ilości środków łączności i czas ich przesunięcia do wyznaczonego rejonu, rozwinięcia i nawiązania łączności, to samo przejęcie dowodzenia pułkiem wydłuży się do 2-3 godzin. Z powyższego wynika, że przejęcie dowodzenia pułkiem przez wydzielony z dowództwa dywizji zespół oficerów będzie możliwe wtedy, gdy pułk nie jest bezpośrednio zaangażowany w walce np. w rejonie wyjściowym do natarcia. Natomiast w toku natarcia takie rozwiązanie wydaje się mało realne.

Korzystniejsze warunki przejęcia dowodzenia pułkiem w toku natarcia ma dowództwo jednego z batalionów pułku. Wynika to z faktu, że batalion działa w ugrupowaniu pułku i w związku z tym jego dowództwo zna zadanie pułku, decyzję dowódcy pułku i zadanie poszczególnych elementów ugrupowania bojowego pułku w natarciu. Dowództwo batalionu jest zorientowane w aktualnym położeniu pułku a nawet sąsiadów. Poza tym batalion utrzymuje łączność w sieciach dowódcy i sztabu pułku. Posiada więc możliwość natychmiastowego realizowania dowodzenia pozostałymi pododdziałami pułku przy pomocy środków radiowych. Tym samym dowództwo batalionu ma możliwość zapewnienia ciągłości dowodzenia pułkiem przy zniszczeniu SD pułku.

W tego też organizując natarcie pułku należy zawczasu wyznaczyć dowództwa batalionów do przejęcia dowodzenia pułkiem. Dowództwaznaczonych batalionów powinny otrzymać pełną dokumentację dowodzenia i łączności pułku. W toku natarcia dowództwa te powinny być na bieżąco informowane o sytuacji pułku i podjętych decyzjach.

Przejmujące dowodzenie pułkiem SDO batalionu, należy uzupełnić stanem osobowym i środkami łączności ocalałymi z obezwładnionego pułku oraz siłami i środkami z pozostałych nieobezwładnionych pododdziałów pułku.

Dowódcy pododdziałów rodzajów wojsk powinni natychmiast przejąć funkcję oficerów rodzajów wojsk pułku.

Dowodzenie całością artylerii powinno być realizowane przez dowódcę pułkowej grupy artylerii /PGA/.

Przy organizowaniu systemu łączności dla potrzeb pułku należy stosować podobne działania organizacyjne jak w wariantach poprzednich.

Jeden z wariantów odtworzenia systemu łączności pułku na bazie SDO batalionu może być następujący: x/

a/ Łączność dowódcy pułku może być zapewniona przez:

- włączenie w sieć radiową dowódcy pułku radiostacji R-112 z R-2 dowódcy batalionu;

- pozostawienie w sieci radiowej dowódcy pułku radiostacji R-105 PM oraz dodatkowo zwiększenie w tej sieci liczby korespondentów o radiostację PGA i OPpanc;

b/ Łączność szefa sztabu pułku może być zapewniona przez:

- włączenie radiostacji R-107 do sieci radiowej współdziałania w wizji;

- włączenie radiostacji R-105 z kp na częstotliwości dyżurnego

Opracowano po konsultacji z oficerami Katedry Wojsk Łączności ASG WP.

odbioru pułku;

c/ Łączność rozpoznania może być zapewniona w dotychczasowych sieciach radiowych przez włączenie do nich środków WD :

kompanii rozpoznawczej;

d/ Łączność artylerii zapewnia dowódca PGA.

e/ Łączność OPL może być zapewniona w dotychczasowych sieciach radiowych przez włączenie do nich WD-A3 dowódcy bplot.

Z chwilą otrzymania dodatkowych środków łączności, łączność poszczególnych osób funkcyjnych, a szczególnie dowódcy i szefa sztabu będzie odpowiednio rozbudowana.

Przejęcie dowodzenia przez SDO batalionu należy traktować jako rozwiązanie tymczasowe, umożliwiające dowodzenie pułkiem do czasu utworzenia nowego SD pułku.

Reasumując można wnioskować:

1. Szczególnej uwagi w działalności organizatorskiej szefa sztabu w natarciu pułku wymagają przedsięwzięcia zapewniające odtworzenie systemu dowodzenia pułku w wypadku jego obezwładnienia.

2. Sztab pułku, już w okresie planowania natarcia, powinien przygotować warianty odtworzenia systemu dowodzenia i zapoznać z nim dowódców podległych pododdziałów.

3. Uzupełnienie SD pułku stanem osobowym i środkami łączności, siłami pułku może odbyć się jedynie kosztem pododdziałów pułku.

4. W wypadku zniszczenia SD pułku w toku natarcia, najkorzystniejszym wariantem odtworzenia dowodzenia pułkiem będzie przejęcie dowodzenia przez dowództwo jednego z batalionów.

5. Ze względu na małą ilość sił i środków łączności, odtwarzany system łączności pułku będzie posiadał ograniczone możliwości i bez uzupełnienia środkami dywizji z trudnością zabezpieczy dowodzenie pułkiem.

W n i o s k i k o ń c o w e

1. Nieprzyjaciel posiada ogromne możliwości niszczenia /obezwładniania/ stanowisk dowodzenia dywizji /pułku/, zarówno w rejonach wyjściowych dywizji /pułku/ do natarcia, jak i w toku natarcia.

2. W systemie dowodzenia dywizji nie ma żadnych rezerw możliwych do wykorzystania, przy odtwarzaniu obezwładnionego systemu dowodzenia. Uzupełnienie obezwładnionych stanowisk dowodzenia lub przejmujących dowodzenie będzie odbywało się kosztem innych ocalałych stanowisk dowodzenia.

3. Największe możliwości przejęcia dowodzenia dywizją w sposób kompleksowy i jego realizacji w czasie organizacji natarcia mają: ZSD armii oraz rezerwowe dowództwo dywizji.

4. Najszybciej w toku natarcia może czasowo przejąć dowodzenie dywizją SD pułku. Przejęcie dowodzenia dywizją przez SD pułku należy traktować jako akt krótkotrwały, pozwalający jedynie na realizację podjętych uprzednio decyzji.

5. W wypadku zniszczenia SD pułku w toku natarcia, najkorzystniejszym wariantem odtworzenia dowodzenia pułkiem będzie przejęcie dowodzenia przez dowództwo jednego z batalionów.

6. Ze względu na znikomą ilość sił i środków łączności odtwarzany system łączności dywizji /pułku/ będzie posiadał ograniczone możliwości i bez uzupełnienia środkami z innych stanowisk dowodzenia z trudnością zabezpieczy dowodzenia dywizją /pułkiem/.

7. Na przejmującym dowodzenie stanowisku dowodzenia muszą się jak najszybciej wyodrębnić zespoły organizacyjne i funkcjonalne przyszłego SD. Jako priorytetowe należy przy tym traktować uruchomienie systemu łączności i uzyskanie niezbędnych danych o sy-

tuacji, szczególnie w walczących wojskach.

8. Najtrudniej w natarciu będzie przejmować dowodzenie w sytuacji, kiedy zajdzie potrzeba kierowania walką dywizji /pułku/ i równoczesnego wypracowania decyzji na kolejny etap walki.

9. W celu bezkolizyjnego przejmowania dowodzenia dywizją /pułkiem/ konieczne jest:

- wytypowanie z awansu dowódców do przejmowania dowodzenia;
- przygotowanie wariantów odtworzenia systemu dowodzenia dywizji /pułku/ i zapoznanie z nimi dowódców podległych oddziałów /pododdziałów/;
- wykonanie i zdeponowanie na SD przewidzianych do przejęcia dowodzenia oraz w sztabie nadrzędnym dublujących dokumentów bojowych;
- wyposażenie pododdziałów zabezpieczenia SD przewidzianych do przejęcia dowodzenia w niezbędną ilość sił i środków dowodzenia;
- prowadzenie właściwej polityki kadrowej zharmonizowanej z przyjętymi założeniami odtwarzania dowodzenia;
- systematyczne szkolenie dowódców w przejmowaniu dowodzenia.

Z a k o ń c z e n i e

Wyniki badań przeprowadzonych w toku rozprawy miały dostarczyć odpowiedzi na następujące zasadnicze pytania:

1. W jakim zakresie istniejąca struktura organizacyjna i funkcjonalna systemu dowodzenia dywizji umożliwia zapewnienie ciągłości dowodzenia wojskami?

2. Jakie istnieją możliwości i sposoby zorganizowanego odtwarzania systemu dowodzenia dywizji w natarciu?

Aby znaleźć właściwą odpowiedź na tak sformułowane pytania skoncentrowano się na pewnych najistotniejszych zagadnieniach problematyki odtwarzania systemu dowodzenia dywizji, głównie na odtwarzaniu stanów osobowych organów dowodzenia i środków łączności.

Przeprowadzone badania potwierdziły tezę, że odtwarzanie dowodzenia dywizją w natarciu jest procesem bardzo trudnym i skomplikowanym, wymagającym wielu przedsięwzięć organizacyjnych.

Wielostronny charakter i złożoność procesów dowodzenia wojskami oraz odtwarzania systemów dowodzenia, wymagają od dowódców i podległych im organów dowodzenia stosowania różnych metod i sposobów realizacji przedsięwzięć związanych z odtwarzaniem systemów dowodzenia.

Wybór danego sposobu zależeć będzie głównie od zaistniałej sytuacji operacyjno-taktycznej, stopnia obehwładnienia systemu dowodzenia oraz posiadanych sił i środków do jego odtwarzania. Dokonując wyboru sposobu odtwarzania systemu dowodzenia trzeba mieć na uwadze przede wszystkim konieczność jak najszybszego zlikwidowania przerw w dowodzeniu wojskami.

Określając możliwości i wskazując sposoby sprawnego odtwarzania systemu dowodzenia dywizji, autor opierał się głównie na wnioskach i doświadczeniach z ćwiczeń wybranych związków taktycznych i oddziałów oraz na analizie dostępnej literatury.

Stąd też należy liczyć się z pewną umownością sytuacji, nie odzwierciedlającą w pełni realiów współczesnego pola walki.

Autor nie miał możliwości zweryfikowania wszystkich rozwiązań w czasie ćwiczeń, na bazie konkretnej dywizji i wykazania w sposób jednoznaczny efektów stosowania poszczególnych sposobów.

Zachodzi zatem potrzeba przeprowadzenia weryfikacji poszczególnych rozwiązań w czasie ćwiczeń dowódczo-sztabowych /treningów sztabowych/, a głównie ćwiczeń doświadczalnych, w celu wprowadzenia ewentualnych poprawek i uzupełnień do przedstawionych w pracy propozycji rozwiązań.

Autor wyraża jednak nadzieję, że temat rozprawy jest społecznie użyteczny, a oceny i wnioski zawarte w poszczególnych rozdziałach oraz przyjęte w rozprawie rozwiązania okażą się przydatne w praktyce szkoleniowej wojsk i przyczynią się do pobudzenia dalszej analizy i studiów nad szeroko pojętą problematyką odtwarzania systemów dowodzenia wojskami. Jednocześnie wzbogacą istniejącą literaturę przedmiotu, która jest niewspółmiernie uboga do rangi problemu.

Uzyskane wyniki badań powinny w pewnym stopniu przyczynić się też do doskonalenia metod i sposobów odtwarzania systemu dowodzenia dywizji.

B i b l i o g r a f i a

- Babula, Dowodzenie na szczeblach operacyjnych w LWP /1944-45/,
rozprawa doktorska, ASG WP, 1980 r.
- Barczak, Komputerowa gra wojenna ogólnowojskowego ZT - podstawy
projektowania i wykorzystania, rozprawa habilitacyjna,
ASG WP, 1984 r.
- Barczak, Komputerowa gra wojenna jako metoda badań procesów
walki, Zeszyty Naukowe ASG WP.
- Bidziński, Kierunki doskonalenia dowodzenia dywizją zmechanizo-
waną /pancerną/ w polu, rozprawa habilitacyjna, ASG WP,
1975 r.
- Bidziński, Piotrowski, Koncepcja organizacji i funkcjonowania
zapasowego stanowiska dowodzenia, Myśl Wojskowa 1/1979r.
- Bajer, Odtwarzanie systemu łączności pułku zmechanizowanego
po uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela, praca kursowa,
ASG WP 1976 r.
- Blechman, Doświadczenia i wnioski POW z ćwiczenia "LATO-78",
Myśl Wojskowa 1978 r.
- Blechman, Doświadczenia i wnioski POW, Biuletyn Informacyjny
Nr 3/135/, Sztab Gen.WP 1980 r.
- Bryliński, Doskonalenie systemu łączności dywizji pancерnej
w natarciu, rozprawa doktorska, ASG WP 1979 r.
- Dęga, Współczesne środki walki i ich wpływ na charakter działań
bojowych, Myśl Wojskowa 4/1982 r.
- Drużnin, Kontorow, Idea, algorytm, decyzja, MON, Warszawa 1973 r.
- Gołąb, Kołcz, Współczesne dowodzenie wojskami, MON, Warszawa
1974 r.
- Godleś, Odtwarzanie zdolności bojowej wojsk i likwidacja skutków
uderzeń BMR nieprzyjaciela w natarciu dywizji, rozprawa
doktorska, ASG WP 1979 r.
- Gribkow, Referat wygłoszony na Konferencji Naukowej SZUW
w Pradze w kwietniu 1984 r.

15. Grzymała, Porównanie sztabów dywizji i armii w świetle możliwości przejęcia dowodzenia armią przez dywizję, Myśl Wojskowa 1/1974 r.
16. Hodyr, Odtwarzanie łączności dywizji zmechanizowanej po uderzeniach jądrowych przeciwnika, Myśl Wojskowa 2/1973 r.
17. Hodyr, Zapewnienie nieprzerwanej łączności podczas przejmowania dowodzenia dywizją przez pułk, Myśl Wojskowa 1/1974 r.
18. Instrukcja pracy dowództwa armii w warunkach polowych, ŚOW, wewn. 278/78.
19. Instrukcja organizacji i funkcjonowania punktów dowodzenia armii ogólnowojskowej /projekt/ - POW 1979 r.
20. Iwanow, Sawieljew, Szemański, Zasady dowodzenia wojskami, MON, Warszawa 1972 r.
21. Karpiński, Dowodzenie w armii radzieckiej podczas drugiej wojny światowej, MON, Warszawa 1973 r.
22. Kitkowski, Odtwarzanie systemu łączności po uderzeniach broni masowego rażenia przeciwnika.
23. Kołcz, Doświadczenia i wnioski ŚOW z ćwiczenia "LATO-78", Myśl Wojskowa 1978 r.
24. Materiały z sympozjum naukowego odbytego w ASG WP w 1982 r. nt. "Metody przygotowania kadry dowódczo-sztabowej do pracy w zautomatyzowanych systemach dowodzenia", Zeszyty Naukowe ASG WP 1983 r.
25. Materiały z sympozjum naukowego odbytego w ASG WP w 1984 r. nt. "Teoria podejmowania decyzji".
26. Metodyka analizy celów uderzeń jądrowych w amerykańskich siłach zbrojnych, MON, Sztab Gen. WP 1972 r.
27. Mróz, Sposoby doskonalenia kierowania i organizacji pracy sztabowej, MON, Warszawa 1973 r.
28. Nadyniew, Moja służba w sztabach, MON, Warszawa 1978 r.
29. Nicholas, Pickett, Spears, Amerykański oficer sztabu, MON, Warszawa 1963 r.

30. Nowakowski, Morawski, Zwiększenie efektywności dowodzenia wojskami lądowymi w wyniku optymalizacji ich wyposażenia w techniczne środki łączności do 1990 r., rozprawa doktorska, ASG WP 1980 r.
31. Nożko, Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, MON, Warszawa 1973 r.
32. Nożko, Założenia i sposoby współczesnej sztuki operacyjnej, ASG WP 1977 r.
33. Omówienie ćwiczenia "LATO-78", MON, Warszawa 1978 r.
34. Omówienie ćwiczenia "LATO-82", MON, Warszawa 1982 r.
35. Omówienie ćwiczenia "LATO-83", MON, Warszawa 1983 r.
36. Omówienie ćwiczenia "CZERWIEC-80", GZSzB, Warszawa 1980 r.
37. Piekarski, Założenia i zasady walki radioelektronicznej, część I i II, rozprawa habilitacyjna, ASG WP 1980 r.
38. Piotrowski, Niektóre problemy operatywności dowodzenia, Myśl Wojskowa 1/1982 r.
39. Piotrowski, Uwagi do rozważań nad teorią dowodzenia, Myśl Wojskowa 4/1982 r.
40. Podręcznik "Dowodzenie dywizją /pułkiem/ w podstawowych rodzajach działań bojowych" - część I i II, ASG WP 1979 r. i 1980 r.
41. Podręcznik "Operacja zaczepna armii", ASG WP 1978 r.
42. Przewidywany rozwój uzbrojenia i technicznych środków dowodzenia w SZ PRL na latach 1975-1980, Sztab Gen.WP, Warszawa 1979r.
43. Regulamin sztabów /tymczasowy/, MON, Warszawa 1983 r.
44. Regulamin walki wojsk lądowych SZ PRL, część I, dywizja - brygada - pułk, projekt, MON, GZSzB, ASG WP, 1984 r.
45. Sienkiewicz, Kierunki rozwoju zautomatyzowanych systemów dowodzenia w armiach państw NATO, Informatyka w dowodzeniu, ASG WP, 1981 r.
46. Skibiński, Dowodzenie wojskami koalicji na tle bitwy w Normandii, MON, Warszawa 1968 r.

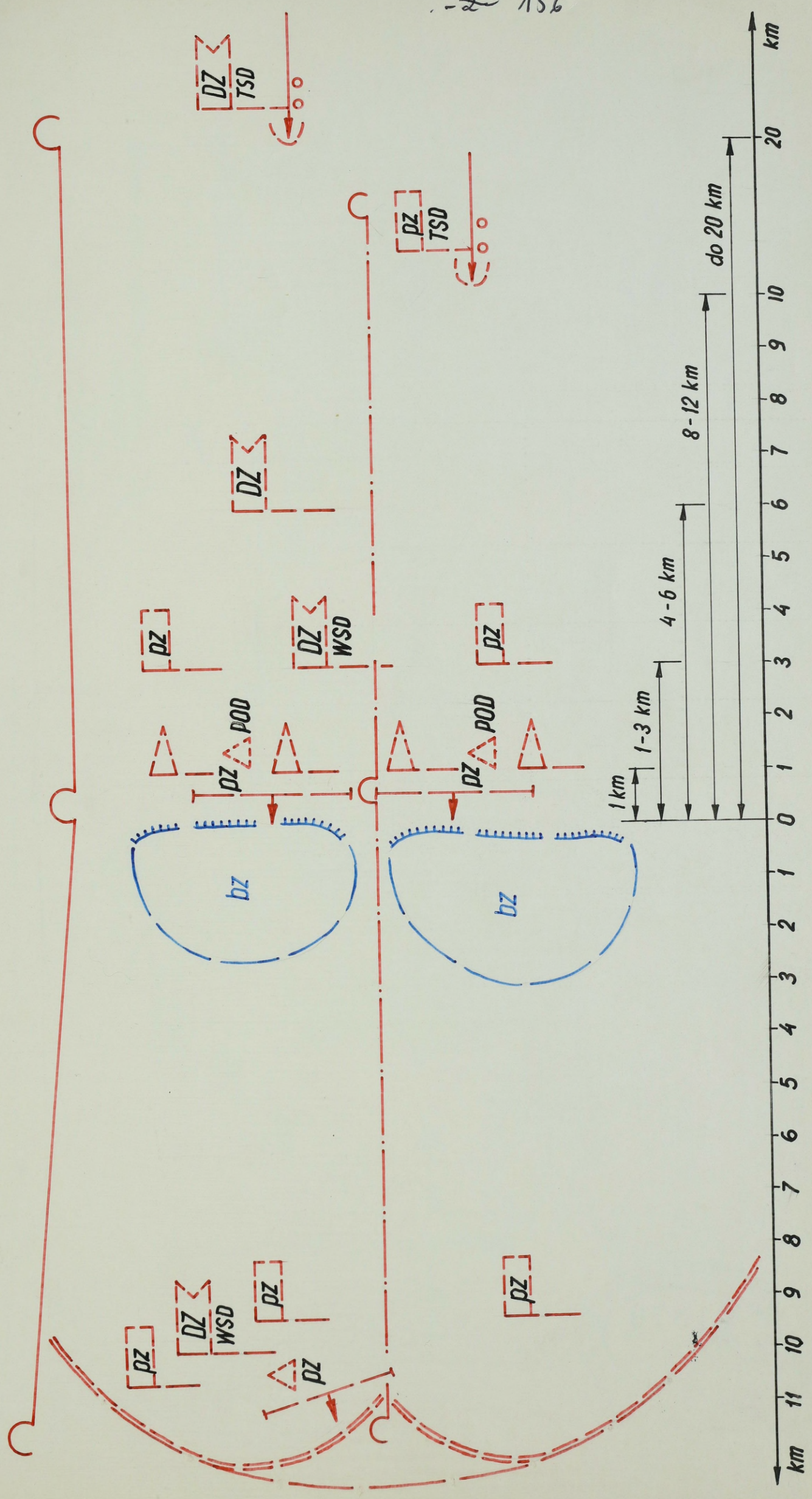
47. Sprawozdanie nr 1 z pracy grupy badawczej ds. organizacji systemu dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 30.5. - 3.6.1978 r., ASG WP 1978 r.
48. Sprawozdanie nr 2 z pracy grupy badawczej w organizacji systemów dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 3-6.6.1978r. ASG WP 1978 r.
49. Sprawozdanie nr 3 z pracy grupy badawczej ds. organizacji systemu dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 6-8.6.1978 r. ASG WP 1978 r.
50. Studium zmian i kierunków rozwoju SZ NATO, MON, Warszawa 1974 r.
51. Światowicc, Bogadzki, Doświadczenia i wnioski WOW, Biuletyn Informacyjny Nr 3 /135/, Sztab Gen. WP, 1980 r.
52. Dowodzenie amerykańską dywizją zmechanizowaną, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 3/78.
53. Zasady użycia broni jądrowej państw NATO, Sztab Gen., Zarząd II, Warszawa 1976 r.
54. Zasady organizacji i funkcjonowania stanowiska dowodzenia armii, POW Bydgoszcz 1983 r.

SYSTEM STANOWISK DOWODZENIA
ZWIĄZKÓW TAKTYCZNYCH, ODDZIAŁÓW I PODODDZIAŁÓW
W NATARCIU

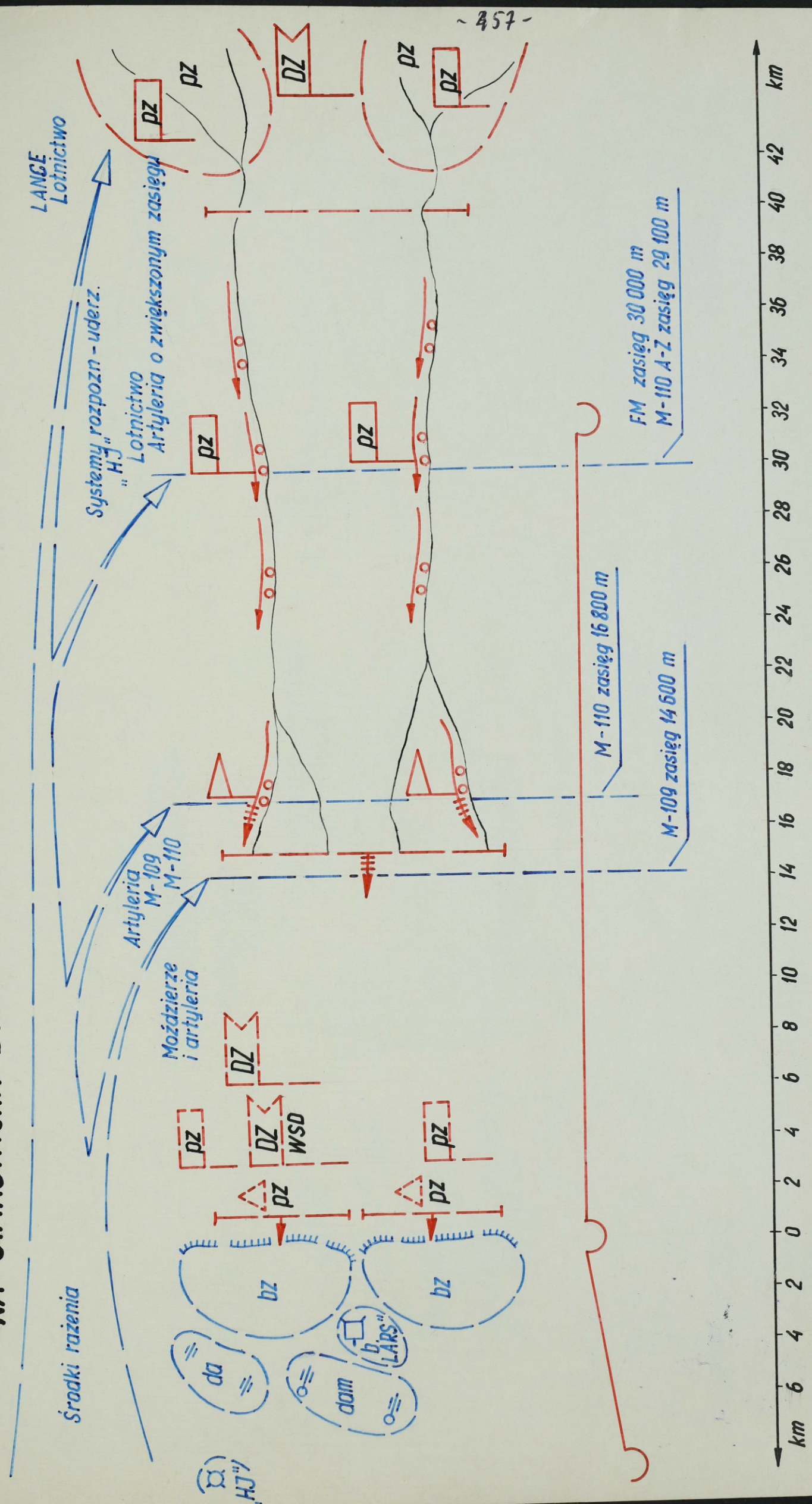
ZT, Oddział, Pododdział	Stanowiska /punkty/ dowodzenia				
	Stałe			Doraźne	
Dywizja	SD	WSD	TSD	PPD	-
Dywizja ^{x/} /propozycja/	SD	ZSD	TSD	WSD	PPD
Pułk	SD	-	TSD	POD	-
Batalion	SDO	-	-	-	-
Kompania Pluton Drużyna	Dowodzenie realizowane z wozu bojowego w ugrupowaniu pododdziału				

X/ Rozwiązanie proponowane w niniejszej rozprawie

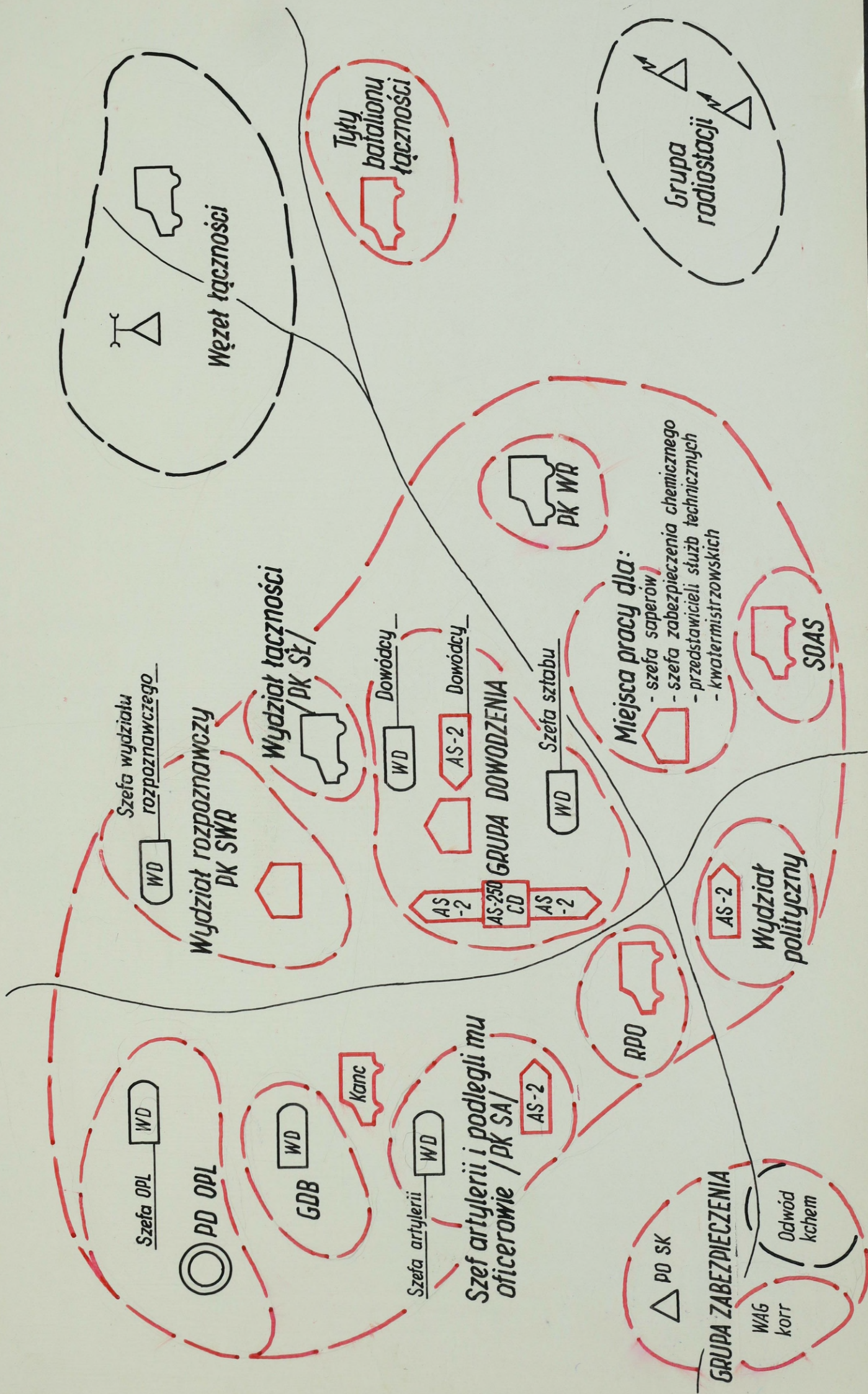
ROZMIESZCZENIE STANOWISK DOWODZENIA DYWIZJI I PUŁKU W NATARCIU

MOŻLIWOŚCI ODDZIAŁYWANIA OGNIOWEGO NIEPRZYJACIELA NA STANOWISKA DOWODZENIA DYWIZJI I PUŁKU W NATARCIU

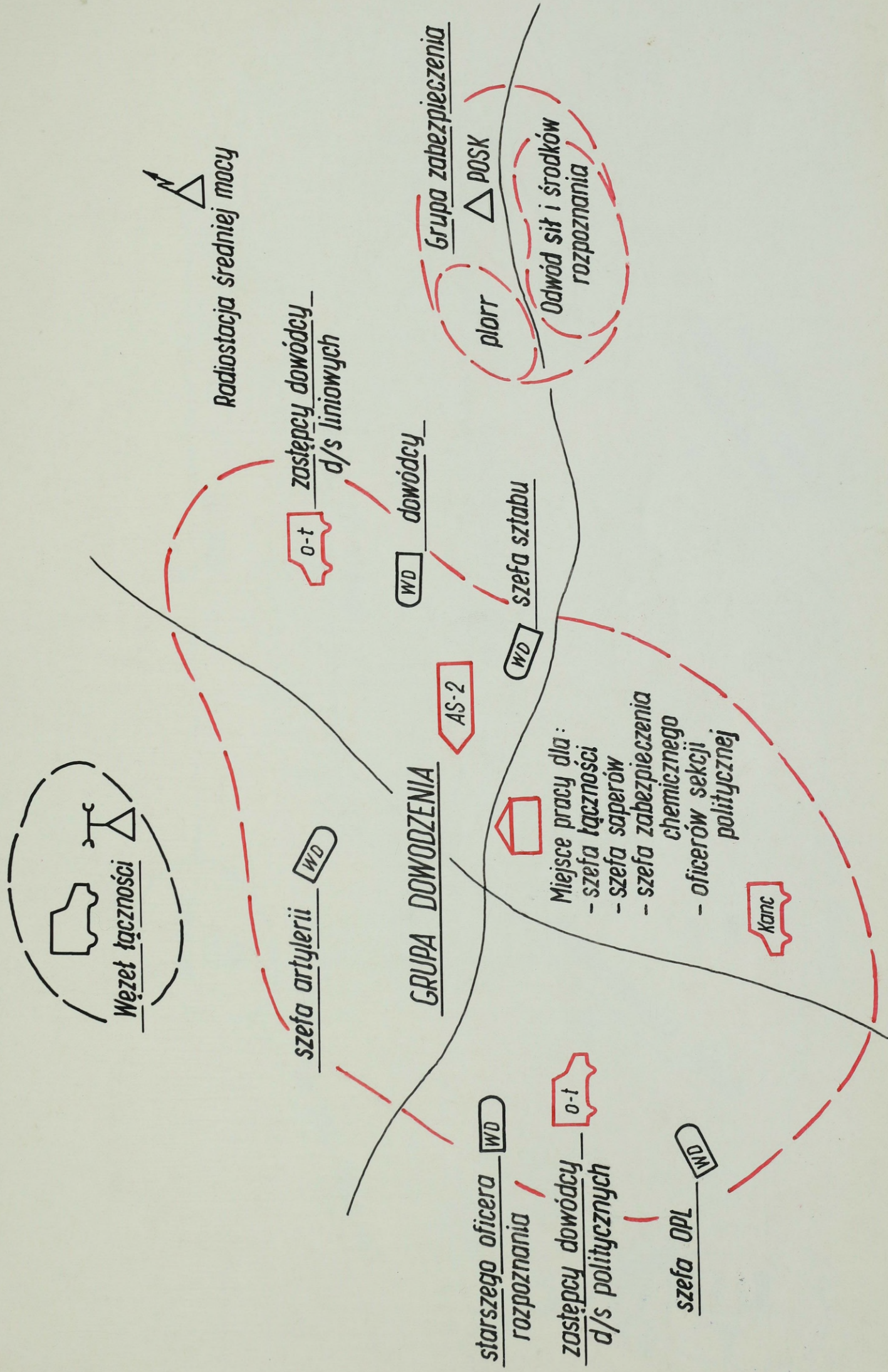

ROZMIESZCZENIE STANOWISKA DOWODZENIA DYWIZJI W REJONIE / WARIANT /

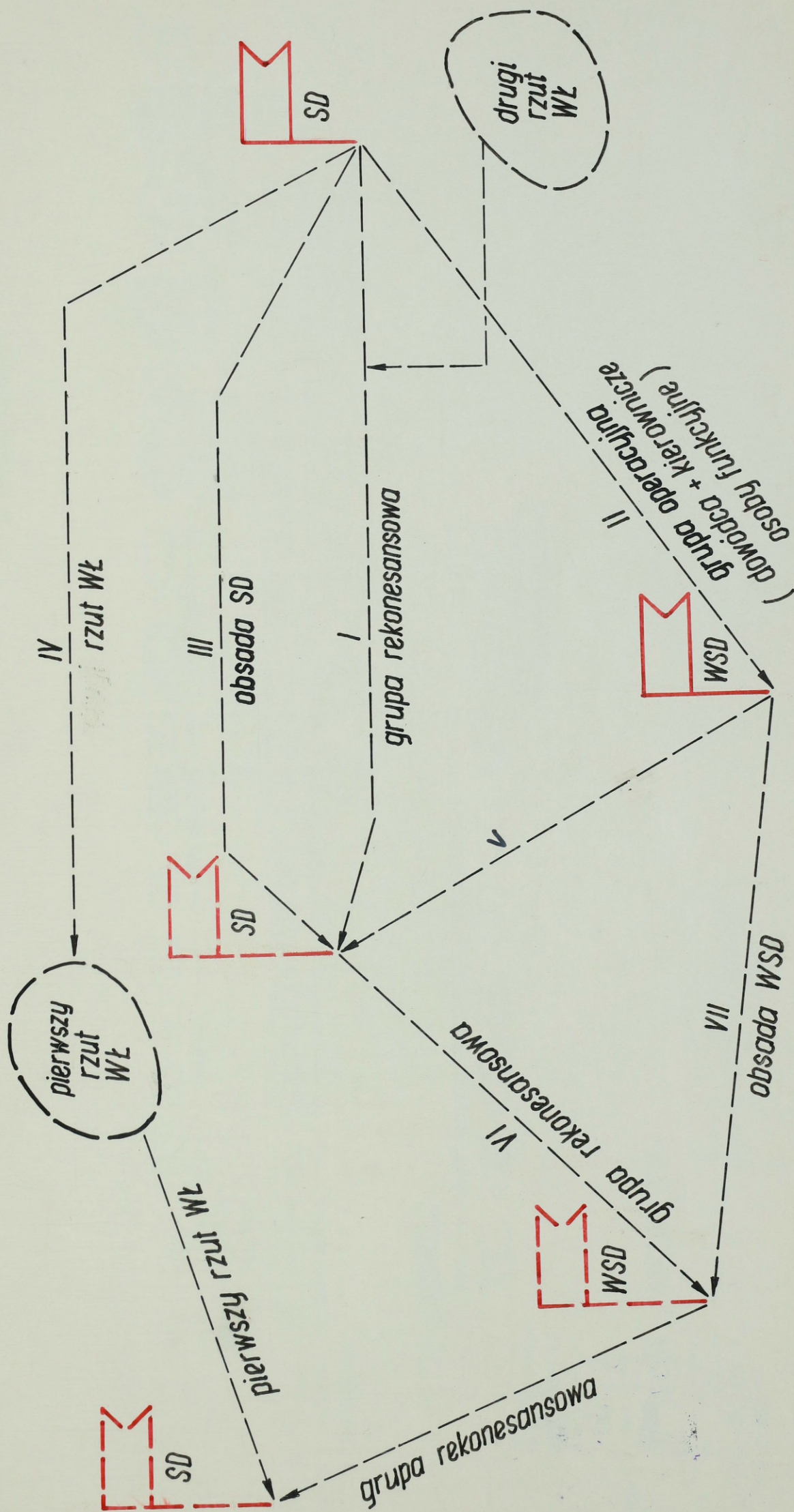

ROZMIESZCZENIE STANOWISKA DOWODZENIA PUŁKU W REJONIE

/ WARIANT /

PRZESUNIĘCIE STANOWISKA DOWODZENIA DYWIZJI W NATARCIU NA PRZEMIAN Z WYSUNIĘTYM STANOWISKIEM DOWODZENIA

UGRUPOWANIE STANOWISKA DOWODZENIA PUŁKU W MARSZU / WARIANT /

Grupa rekonesansowa

- o-t - oficer operacyjny
- oficer łączności
- patrol rozpoznania
- regulacja ruchu

Grupa dowodzenia

drużyna piechoty
 o-t zastępca d-cy pułku ds. liniowych
 drużyna rozpoznania skażeń
 WD starszy ofic. rozpoznania oficer tłumacz
 o-t d-ca pułku st. ofic. operac. szef łączności
 WD
 S z-ca dowódcy ds. politycznych dwóch oficerów sekcji politycznej
 WD szef sztabu szef saperów szef zabezpiec. chemicznego
 WD szef artylerii ofic. artylerii

Węzeł łączności

rst drużyna poczty polowej

S S

Grupa

S stacja ładowania akumulatorów

S warsztat łączności

C C samochody ze sprzętem łączności, kuchnią

zabezpieczenia

C C samochody z wyposażeniem stanowiska dowodzenia

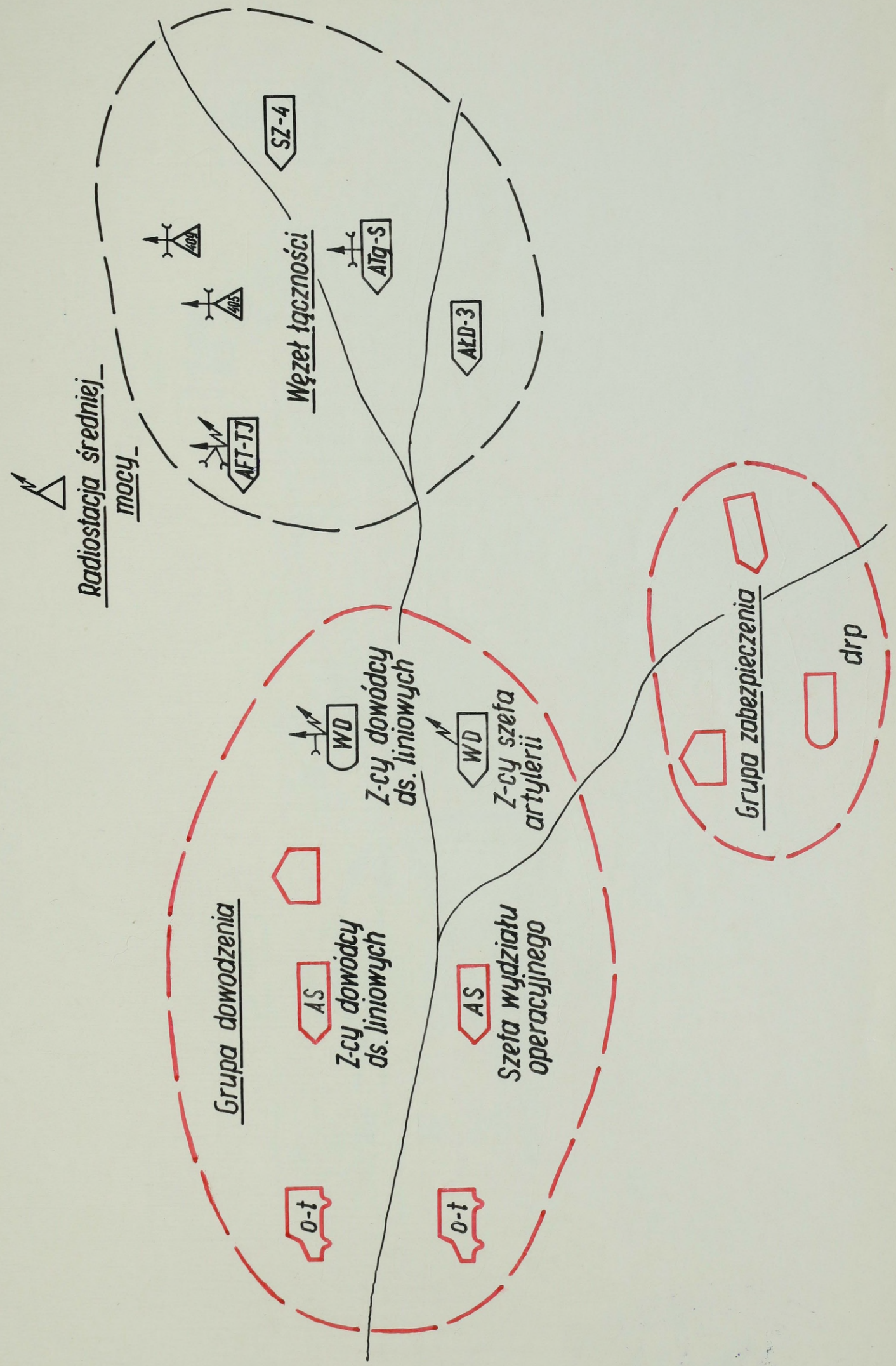
C C odwód rozpoznania

S warsztat remontowy

WD szef OPŁ kancelaria

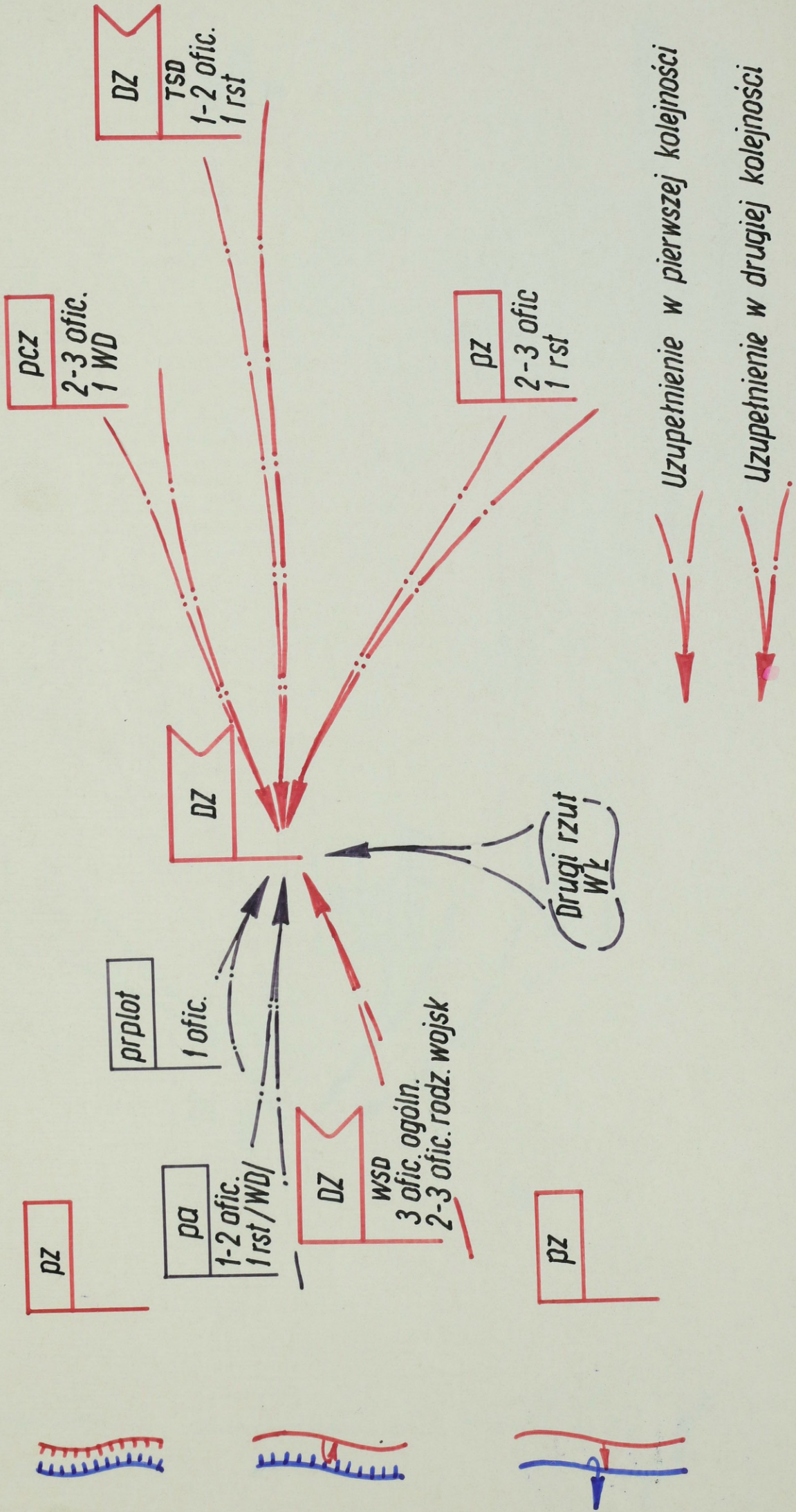
C C

ROZMIESZCZENIE ZAPASOWEGO STANOWISKA DOWODZENIA W REJONIE / WARIANT /

ODTWORZENIE SYSTEMU DOWODZENIA DYWIZJĄ W RAMACH ISTNIEJĄCEJ STRUKTURY ORGANÓW DOWODZENIA

/ WARIANT UZUPEŁNIENIA /

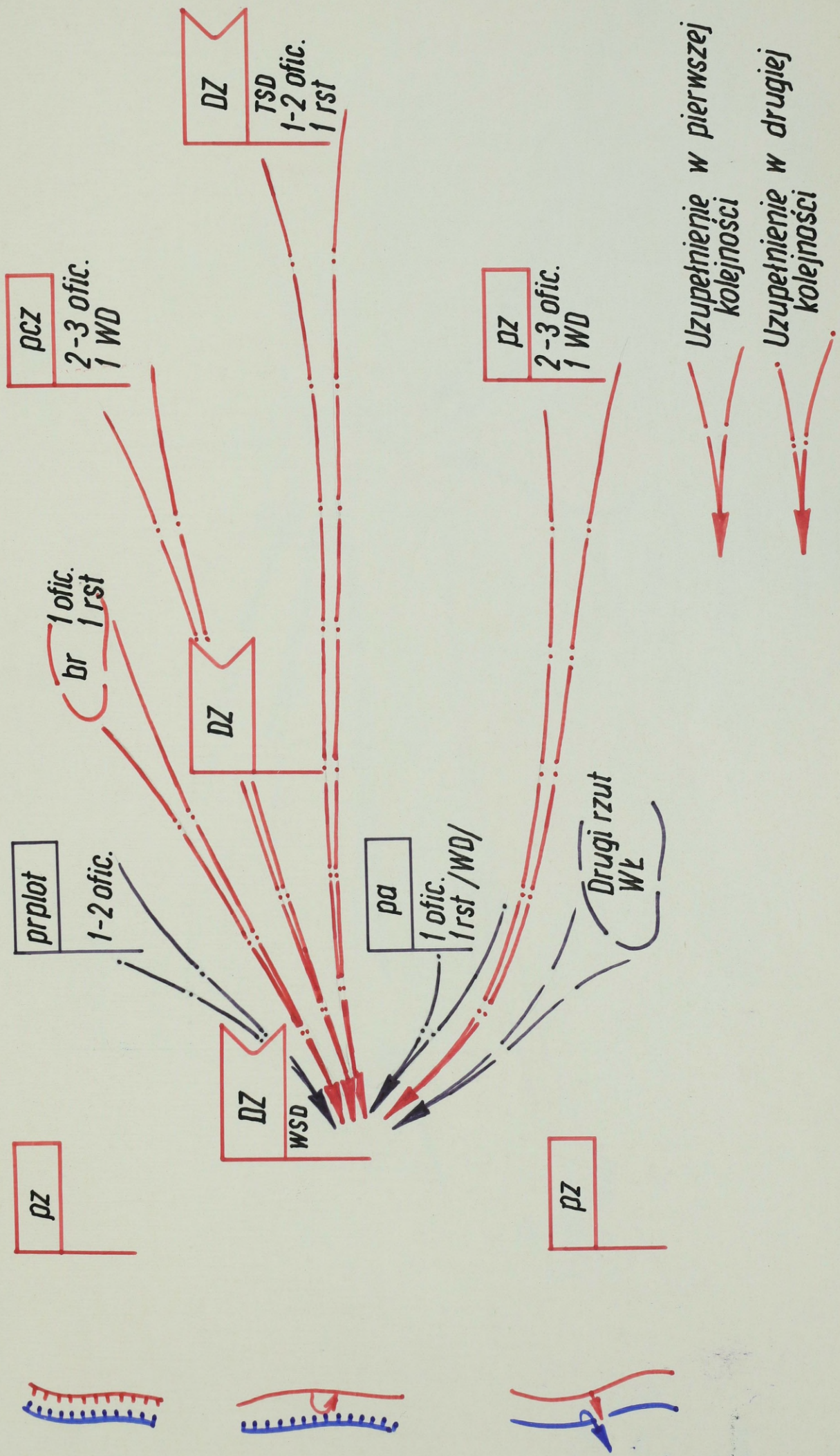

-164-

PRZEJĘCIE DOWODZENIA DYWIZJĄ PRZEZ WSD

/ WARIANT UZUPEŁNIENIA /

-165-

PRZEJĘCIE DOWODZENIA DYWIZJĄ PRZEZ WYZNACZONE DOWÓDZTWO PUŁKU

